

บทที่ 4

ประวัติความเป็นมาของประเพณีและสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ
ในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดง

ประวัติความเป็นมาของประเพณีและสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ในวัฒนธรรมมอญ
ใน อ.พระประแดง ที่จะกล่าวถึงในบทนี้ ได้รวบรวมขึ้นจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ
ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ท่านผู้รู้หลายท่านซึ่งเคยได้รับคำบอกเล่าจากบรรพบุรุษ
ตลอดจนได้รับการถ่ายทอดให้เรียนรู้และปฏิบัติตาม รวมถึงมีโอกาสได้พบเห็นด้วยตนเอง
ดังมีเนื้อหาและรายละเอียดแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาของเมืองพระประแดง และความเป็นอยู่
ของชาวมอญพระประแดง แบ่ง เป็น 3 ช่วง เพื่อลำดับช่วงเวลาในการทำความเข้าใจ
เนื้อหาเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน ในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดง ดังนี้

ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2358-2470

ช่วงที่สอง ระหว่างปี พ.ศ. 2471-2499

ช่วงที่สาม ระหว่างปี พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2538)

ส่วนที่ 2 สื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดง ช่วงเทศกาล
สงกรานต์ ประกอบด้วย

1. ประเพณีสงกรานต์
2. ประเพณีการกว่นกะลาม
3. ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์
4. ประเพณีสร้างน้ำพระและรดน้ำตาหัวผู้ใหญ่
5. ประเพณีทำบุญและการต่อสะพาน
6. ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา

7. ประเพณีการละเล่นสะบ้า
8. ประเพณีการละเล่นตะแยมอญ
9. ประเพณีการละเล่นสะบ้าทอย
10. ประเพณีการละเล่นฝีมอญ
11. ประเพณีแห่ธงสี่รงค์ตะขาบ

ส่วนที่ 3 สื่อบ้านในวัฒนธรรมในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดงช่วง
เทศกาลออกพรรษา ประกอบด้วย

1. ประเพณีตักบาตรสลากภัตต์
2. ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง
3. ประเพณีรับบัว
4. ประเพณีเรือสาเกา
5. ประเพณีแข่งเรือหน้าเมือง

ส่วนที่ 4 สื่อบ้านในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดง ที่เกี่ยวเนื่องกับ
การถือศีล และงานศพแบบมอญ ประกอบด้วย

1. ประเพณีการถือศีล
2. ประเพณีการร่ำผี
3. พิธีเสียกบาล
4. ประเพณีการร่ำเจ้าพ่อเจ้าแม่
5. ประเพณีงานบิณฑบาตพระสงฆ์มอญ
6. ประเพณีการแข่งลูกหนู
7. ประเพณีงานศพแบบมอญ
8. ประเพณีมอญร้องไห้
9. พิธีร่ำ 3 ถาด
10. พิธีชักวิญญาณ

ส่วนที่ 5 สื่อพื้นบ้านอื่น ๆ ในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดง ประกอบด้วย

1. ประเพณีการบวชแบบมอญ
2. ประเพณีการรอกนกแบบมอญ
3. ประเพณีการแต่งงานแบบมอญ

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาของเมืองพระประแดงและความเป็นอยู่ของชาวมอญพระประแดง

ฉวีวรรณ ควรรณแสง (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ : 1-4) และ สุภรณ์ โอเจริญ (2527 : 18) ได้กล่าวถึงเมืองพระประแดงว่า มีความเก่าแก่มากกว่า 1000 ปีมาแล้ว โดยเริ่มเป็นเมืองปากแม่น้ำของขอม ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2430 จึงเริ่มมีพื้นดินนอกเพิ่มขึ้นมา คือบริเวณ ต.แหลมฟ้าผ่า อ.พระสมุทรเจดีย์ ในปัจจุบัน (ผู้วิจัย) ดังนั้นเมืองพระประแดงเดิมจึงเป็นเมืองหน้าด่าน ซึ่งขอมเรียกว่า "บาแดง" แปลว่า คนเดินหาย, คนนำข่าว, ขูต, พนักงานตามคน ด้วยเหตุนี้หากมีเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกี่ยวกับเมืองหลวง เมืองบาแดงจะพาหน้าทีแจ้งข่าวไปยังเมืองหลวง

ต่อมาในสมัยอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีอยู่ทอง ทรงปรับการปกครองใหม่โดยให้เมืองป้อมปราการเป็นด่านชั้นใน มีหัวเมืองชั้นนอก เมืองพระยามหานครและเมืองประเทศราช การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เมืองพระประแดงถูกกำหนดให้เป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้ จนกระทั่ง พ.ศ. 2310 เมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าตีแตกและเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้อิสรภาพกลับคืนมาได้ ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี แต่เนื่องจากในยุคนั้นเป็นช่วงหลังสงครามใหม่ ๆ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ไม่สุขสมบูรณ์เท่าในยามสงบ ประกอบกับความจำเป็นต้องเร่งก่อสร้างเมืองและพระราชวังรวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ จึงโปรดฯให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดงเพื่อนำอิฐไปใช้ในการก่อสร้างดังกล่าวเพื่อประหยัดเวลาและวัสดุในการเผาอิฐใหม่ ทำให้สภาพเมืองหน้าด่านของพระประแดงเปลี่ยนแปลงไปคงเหลือเพียงซากและป้อมบางป้อมที่สร้างต่อมานในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ยังพอมีให้เห็นว่าเป็นเมืองโบราณ ก่อนที่จะถูกรื้อออกไปสร้างอย่างอื่นในสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (สอวงศ์ศรี สันติจारी : สัมภาษณ์)

ครั้งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดฯ ให้ สมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จลงมาเพื่อเตรียมสร้างเมืองไว้ป้องกันข้าศึก ทางทะเลบริเวณลัดต้นโพธิ์ เมื่อเริ่มสร้างบ้อมต่าง ๆ ยังไม่ทันเสร็จก็สิ้นรัชสมัยเสียก่อน จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยขึ้นครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เป็นแม่กองสร้างเมืองที่ปากลัดต่อ เมื่อสร้างเสร็จทรงพระราชทานนามเมืองว่า "เมืองนครเขื่อนขันธ์" และโปรดฯ ให้ย้ายครัวมอญจากเมืองปทุมธานีจำนวน 300 คนซึ่งเป็นชายฉกรรจ์ไปอยู่ ทรงตั้งสมิงทอมานูตรของพระยาแจ้งเป็น "พระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม" ปกครองเมืองนครเขื่อนขันธ์ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2358 จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ชาวมอญได้เข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง พระประแดงอย่างเป็นทางการ

ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า นามเมืองพระประแดงนี้ เป็นนามเมืองสำคัญมาแต่โบราณ และเมืองนครเขื่อนขันธ์นั้นก็ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเมืองพระประแดงเดิม และยังมีลักษณะเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลคล้ายๆ กัน จึงโปรดฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์เสียใหม่เป็น "จังหวัดพระประแดง" ในปี พ.ศ. 2458 ประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อ.พระประแดง อ.ราษฎร์บูรณะ และ อ.พระโขนง จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงยุบ จ.พระประแดงเป็นอำเภอพระประแดงขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ ในปี พ.ศ. 2475 อ.ราษฎร์บูรณะขึ้นกับ จ.ธนบุรี อ.พระโขนงขึ้นกับ จ.พระนครในขณะนั้น

นอกเหนือจากชื่อเมืองพระประแดงที่มีการเรียกว่า "นครเขื่อนขันธ์" แล้วยังมีการเรียกชื่อเมืองพระประแดงว่า "ปากลัด" ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขุดคลอง 2 คลอง เพื่อย่นระยะทางจากปากน้ำกับกรุงเทพฯ ได้แก่ คลองลัดโพธิ์อยู่ทางทิศเหนือ ขุดในสมัยอยุธยาตรงกับสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ และคลองลัดหลวงอยู่ทางทิศใต้ ขุดในสมัยรัตนโกสินทร์ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทำให้เมืองพระประแดงตั้งอยู่บนคอคอดระหว่างปากแม่น้ำทั้งสอง (ฉวีวรรณ ควรแสง, งบประมาณปีที่พิมพ์ : 11)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ข้างต้นจะพบว่าจุดประสงค์ในการสร้างเมืองพระ
 ประแดงในสมัยต่าง ๆ นั้นคล้ายคลึงกันคือเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเล อีกทั้งการย้ายครัว
 มอญเข้ามาอยู่ในยุคแรกนั้นเชื่อว่าส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวทหารเพราะมีการระบุนว่า
 ชาวมอญจำนวน 300 คนที่ย้ายเข้ามาอยู่นั้นเป็นชายฉกรรจ์ แม้ว่าจุดประสงค์เดิมต้อง
 การสร้างให้เป็นเมืองทางการทหารแต่เนื่องจากชาวมอญโดยนิสัยแล้วเป็นผู้ที่รักความสงบ
 โดยยึดถือและเคร่งครัดในการปฏิบัติตนตามพระพุทธศาสนาและการถือปฏิบัติตนบนพื้นฐาน
 ความเชื่อและการนับถือซึ่งสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษในสมัยที่ยังอยู่ในประเทศรามัญ
 (ต่อมาพม่าเข้ายึดครอง) ทำให้ชาวมอญที่ย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทยต่างยึดมั่นและถือ
 ปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนออกมาในสื่อพื้นบ้านหลากหลายที่มีลักษณะ
 เด่นเฉพาะกลุ่ม ตลอดจนการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่นับตั้งแต่ก่อตั้งเมืองพระประแดง
 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2538) รวมอายุของเมืองพระประแดงที่ชาวมอญเข้ามาตั้งหลักปัก
 ฐานทำมาหากินเป็นเวลาถึง 180 ปี ซึ่งหากจะพิจารณาถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญ
 ในพระประแดงแล้ว เราอาจแบ่งเป็น 3 ช่วงกว้าง ๆ ดังนี้ (ผู้วิจัย)

1. ช่วงแรก ประมาณปี พ.ศ. 2358-2470
2. ช่วงที่สอง ประมาณปี พ.ศ. 2471-2499
3. ช่วงที่สาม ประมาณปี พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2538)

การแบ่งออกเป็น 3 ช่วงดังกล่าวผู้วิจัยอาศัยการพิจารณาจากสภาพการเปลี่ยนแปลง
 แปลงความเป็นอยู่ของชาวมอญพระประแดงเป็นหลักประกอบกับสภาพแวดล้อมและการ
 เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เช่นการคมนาคม การค้าที่ดินใน อ. พระประแดง
 เพื่อก่อตั้งโรงงานหลังจากที่มีการตัดถนนและยกเลิกเรือยนต์ ตลอดจนยุคที่มีการขายที่ดิน
 บริเวณบางพลีและบางนา รวมทั้งระบบการศึกษาสมัยใหม่เพราะการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่ง
 ผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวมอญพระประแดงและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้น
 บ้านต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นช่วง ๆ ตามที่ได้แบ่งช่วงเวลาไว้ข้างต้นโดยประมาณ อย่างไรก็ตาม
 ก็ตามข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้พิจารณาแบ่งยุคสมัยดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ได้จากท่านผู้รู้ซึ่งมีชีวิตอยู่ใน
 ช่วงเวลาต่าง ๆ ดังกล่าวและสามารถอธิบายรายละเอียดและช่วงเวลาได้ใกล้เคียงกัน

หลายท่าน ตลอดจนได้รับการบอกเล่าสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษรุ่นปู่ย่า ตายาย การระบุปี พ.ศ. ต่าง ๆ ที่จะมีในรายละเอียดแต่ละช่วงต่อไปนี้ จึงเป็นการคำนวณและคาดการณ์ จากผู้ให้สัมภาษณ์และผู้วิจัย เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าเหตุการณ์ ก. เกิดขึ้นในตอนผู้ให้ สัมภาษณ์อายุ 18 ปี ผู้วิจัยจะซักถามถึงปีพ.ศ. ที่ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดว่าเกิดปีพ.ศ.ใดแล้วนำมา คำนวณกับอายุในขณะนั้น ทำให้ทราบ พ.ศ. ที่เกิดเหตุการณ์ ก. ขึ้น เป็นต้น

สภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญพระประแดงในอดีต

นับตั้งแต่ชาวมอญย้ายครัวเรือนเข้ามาอยู่ในเมืองพระประแดงแล้วก็ได้เริ่มทำ มาหากินโดยการทำนาและการเกษตรอื่น ๆ กล่าวคือในระยะแรกได้ถางป่าบริเวณทุ่งครุ เพื่อทำการเพาะปลูก (ลาตวน จุลมาศ, สง่า ใหม่วิจิตร และสาส์ วิงศ์สาลี : สัมภาษณ์) ในขณะที่เดียวกันก็ดำเนินชีวิตด้วยการทำอาชีพอื่น ๆ ประกอบ เช่น การขุดเรือซึ่งทำกันมาก ในหมู่บ้านลงเรือ การทำเครื่องปั้นดินเผา หรือแม้แต่บางกลุ่มมีการเลี้ยงช้าง ซึ่งปรากฏ หลักฐานว่ามีการนำช้างมาอาบน้ำในบริเวณสะพานช้างในปัจจุบัน (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์) ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดพระราชนัดดาที่ขึ้น แก่ชาวมอญพระประแดงหลายแห่ง ได้แก่ มีนบุรี สารวง บางนา บางพลี ตั้งแต่คลอง บางนาถึงบริเวณคลองบางแก้ว (พีระ กาบแก้ว , สง่า ใหม่วิจิตร และสาส์ วิงศ์สาลี สันติจารี : สัมภาษณ์)

จากการได้ที่ดินในหลายแห่งนี้เองทำให้ชาวมอญในพระประแดงเริ่มขยายขยาย การทำมาหากินออกไปโดยเฉพาะแถบบางนาและบางพลีซึ่งส่วนใหญ่นิยมทำนา ส่งผลต่อ การดำเนินชีวิตในเวลาต่อมา กล่าวคือ ในหน้าเพาะปลูกชาวมอญทางแถบพระประแดงจะ ขนย้ายครัวเรือนลงเรือล่องไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าคลองสารวงเพื่อทะลุผ่านไปยังที่ บางพลีเพื่อไปทำนาประมาณเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคม นับตามเดือนไทย ในยุคนั้น ก่อนที่จะทำการหว่านไถชาวนาจะหาพิธีแรกข้าวแรกนา ในวันเพ็ญมงคล โดยต่างคนต่างทำ พิธีในที่นาของตนด้วยการพรมน้ำมนต์ให้วัวควาย และอุปกรณ์หว่านไถต่าง ๆ แล้วจึง หว่านข้าวลงนาเพื่อทำการไถกลบ 7 รอบ เพื่อความเป็นสิริมงคลในแต่ละปี (พีระ กาบ แก้ว : สัมภาษณ์) เมื่อทำนาจนกระทั่งถึงเดือน 10 ประมาณเดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วง

ใกล้ออกพรรษาชาวมอญที่ทานานาในบางพลี และบางนาก็จะล่องเรือกลับพระประแดงใน
 ช่วงนี้เองที่ถือเป็นช่วงแห่งการทำบุญต่าง ๆ และเมื่อพ้นเทศกาลออกพรรษาและการทำ
 บุญต่าง ๆ แล้วชาวมอญที่ทานาทางบางพลีก็จะกลับมาอยู่ที่นาของตนเพื่อเตรียมเก็บเกี่ยวพืช
 ผลในช่วงเดือน 2 ถึง 3 คือ ระหว่างเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ (พีระ กาบแก้ว,
 อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม: สัมภาษณ์)

ในช่วงแรก ๆ ชาวที่เก็บเกี่ยวได้นั้นจะเก็บไว้กินเอง ต่อมาในช่วงที่สองจึงเริ่ม
 ขายเป็นกับโรงสีในย่านพระประแดงที่เริ่มเข้ามาซื้อที่ในพระประแดงและตั้งเป็นโรงงานและ
 โรงสีต่าง ๆ หลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วชาวมอญที่ไปทานานาในบางพลีและบางนาก็จะ
 ลอกป่อ วิตปลาเพื่อนำมาหมักบ้างตากแห้งบ้างโดยหมกเกลือใส่ปากแค้นแล้วนำกะลามา
 พรวนมาปิดแล้วนำชั้นที่ไฉยารอยร้าวของเรือมาปิดรอบ ๆ กะลาที่ปากไห ส่วนป่อที่ลอกนั้น
 ก็เตรียมไว้สำหรับกักเก็บน้ำในฤดูฝนต่อไป นอกจากนั้นยังทำไข่เค็มพอกขี้เถ้าแกลบ เพื่อ
 เตรียมมากลับมาไว้กินในฤดูแล้งและช่วงเทศกาลสงกรานต์ในพระประแดง จนถึงปลาย
 เดือน 3 ต้นเดือน 4 คือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม ชาวมอญก็จะ
 อพยพกลับพระประแดงเพื่อกลับมาเตรียมทำบุญ และสนุกสนานในเทศกาลสงกรานต์
 (ฉวีวรรณ ควรแสง, พีระ กาบแก้ว, อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม และสง่า ใหม่วิจิตร :
 สัมภาษณ์)

สำหรับชุมชนมอญในพระประแดงช่วงที่อพยพไปทานานาในบางนากับบางพลีนั้น
 บรรยากาชาในพระประแดงยุคนั้นค่อนข้างเจียม มีบ้านบิตเจียมจำนวนมากส่วนผู้ที่อยู่นั้นส่วน
 ใหญ่มี 2 กลุ่มคือ ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยและผู้ที่ยากจน รวมถึงบรรดานายช่างไฟซึ่ง
 เป็นชาวต่างชาติที่มักนิยมหนีร้อนมาปลูกบ้านพักในพระประแดงตามริมน้ำ ดังปรากฏว่ามี
 สาวมอญรุ่นคุณย่าคุณทวดหลายท่านแต่งงานกับชาวตะวันตกทำให้บางคนมีคุณตาทวดเป็นชาว
 ฝรั่งเศสบ้าง โปรตุเกสบ้าง เป็นต้น ดังนั้นในยุคแรก ๆ การย้ายครัวขึ้นลงระหว่างพระ
 ประแดงกับบางพลีจึงเป็นการย้ายแบบขึ้นหมดลงหมด คือ ขนย้ายทั้งคนสิ่งของ วัวควาย
 ข้ามน้ำไปทานาทางฝั่งสาธาง บางนา บางพลี บ้างก็มีบ้านทั้งที่พระประแดงและบางพลี ดัง
 นั้นเมื่อกลับมาถึงพระประแดงก่อนเทศกาลสงกรานต์จึงจำเป็นต้องเก็บกวาดดูแลทำความสะอาด

สะอาดบ้านเรือนข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ (พิระ กาบแก้ว, ลำดวน จุลมาศ, เล็ก อุ่มชู และสุกรี เบี่ยนรุ่ง : สัมภาษณ์)

ต่อมาในช่วงที่สอง เมื่อเริ่มมีการตัดถนนสุขสวัสดิ์ ประมาณปี พ.ศ.2495 ถึง 2500 เสร็จถึงดาวทอง โดยเป็นถนนดิน หลังจากได้ยกเลิกเรือยนต์เผาหัวกลางลำที่ เคยใช้สัญจรไปมาระหว่างพระประแดงกับปากน้ำ คือเรือยนต์ของบริษัทแม่น้ำมเตอร์ โบทของมิสเตอร์ยนต์พูน ซึ่งมีท่าข้ามเรือที่ทำหินและคลองลัดหลวงสำหรับเข้ากรุงเทพฯ ตลอดจนตารางจากปากคลองลัดหลวงถึงท่าหินจำนวน 2 คัน ตรงกับช่วงสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้มีการขายที่ดินสำหรับทำโรงงานในย่านพระประแดงกันมากและเริ่ม มีรถยนต์ใช้ (สง่า งามวิจิตร : สัมภาษณ์) ในช่วงนี้เองที่ประเพณีและสี่พันบ้านต่าง ๆ ที่ชุมชนมอญพระประแดงเคยปฏิบัติมาแต่อดีตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบและช่วงเวลา ซึ่งจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

จนกระทั่งประมาณ ปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมาเมื่อสี่พันบ้านต่าง ๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากเดิมทั้งอาชีพ การศึกษาตลอดจนสภาพชุมชนมอญที่เริ่มมีการขยายตัวของการคมนาคม อุตสาหกรรมและการอพยพโยกย้ายเข้าของผู้คนทั้งคนจีนและคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เข้ามาทำงานตามโรงงานต่าง ๆ เริ่มเด่นชัดขึ้นในขณะเดียวกันการทำงานในรุ่นพ่อแม่เริ่มลดน้อยลงตามลำดับเมื่อถึงรุ่นลูก ประกอบกับการย้ายครอบครัวไปอยู่ทางแถบบางพลีอย่างถาวร เริ่มมีมากขึ้น ทำให้สี่พันบ้านในวัฒนธรรมมอญของชุมชนมอญใน อ.พระประแดงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากช่วงแรกและช่วงที่สองอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทางอำเภอเริ่มเข้ามาดูแลจัดการอย่างเป็นทางการจากเดิมที่ชาวบ้านมอญในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้ง 14 หมู่บ้านเคยร่วมกันจัด ยังผลให้สี่พันบ้านต่าง ๆ ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ข้างต้น กล่าวคือ บางประเพณีมีผู้ปฏิบัติลดลง บางประเพณีเริ่มเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมและบางประเพณีสูญหายไปจากพระประแดง (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร, พิระ กาบแก้ว, มงคล สมประสงค์ และสอางค์ศรี สันติจารี : สัมภาษณ์) ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของสี่พันบ้านต่าง ๆ ในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดงช่วงต่าง ๆ ในแต่ละส่วนต่อไป

ส่วนที่ 2 ลือพื้นบ้านในวัดนครธรรมมอญใน อ.พระประแดง ช่วงเทศกาลสงกรานต์

1. ประเพณีสงกรานต์ หรือ ว่านอะต๊ะ

หลังจากที่ชาวมอญพระประแดงกลับจากการทำนาและขนย้ายข้าวของกลับมาอยู่ พระประแดงประมาณเดือนมีนาคม ในช่วงนี้จะมีการเก็บกวาดทำความสะอาดบ้านและ อุปกรณ์ตลอดจนจัดเตรียมที่และข้าวของสำหรับการทำบุญและการละเล่นในเทศกาลสงกรานต์ที่จะมาถึง กล่าวคือบรรดาสาว ๆ จะรวบรวมกันเพื่อช่วยปรับเตรียมพื้นดินสำหรับเล่นสบ้า (รายละเอียดในประเพณีการเล่นสบ้า) ตลอดจนอาหารการกินต่าง ๆ สำหรับทำบุญและ แจกจ่ายแลกเปลี่ยนกับญาติมิตรและผู้มาร่วมฉลอง กล่าวคือประมาณวันที่ 11-12 เมษายน จะมีการกวนกะลาแม (รายละเอียดในประเพณีกวนกะลาแม) หรือข้าวเหนียวแดง พอเข้า วันที่ 13-15 เมษายนก็จะทำบุญโดยการส่งข้าวสงกรานต์ตามวัดต่าง ๆ (รายละเอียด ในประเพณีส่งข้าวสงกรานต์) ตลอดจนการบูชาตามบ้านโดยจัดสร้างบ้านสงกรานต์ด้วยทาง มะพร้าว และการปฏิบัติตามความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตลอดจนการเฉลิมฉลองอย่างสนุกสนานด้วยการจัดการละเล่นต่าง ๆ มากมาย

การที่ชาวมอญใน อ.พระประแดง ยังปฏิบัติตามประเพณีสงกรานต์นั้นเนื่อง จากมีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ที่สืบต่อกันมาในอดีตกล่าวคือ คำว่า "สงกรานต์" หมายถึง การเคลื่อน การย้าย การเปลี่ยนราศี โดยถือว่าวันที่พระอาทิตย์โคจร จากราศีมีน เข้าสู่ราศีเมษ เป็นการเปลี่ยนศักราชใหม่ดังนั้นชาวมอญจึงถือว่าวันสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ (อุตตมะ, 2535 : 442)

สำหรับประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญพระประแดงนั้นแต่เดิมเริ่มขึ้นเมื่อใดไม่มี ใครทราบแน่ชัด แต่คาดว่าน่าจะมีมาตั้งแต่ชาวมอญเข้ามาอยู่ใน อ.พระประแดง คือนับตั้ง แต่ พ.ศ.2358 เป็นต้นมา (ลาตวน จุลมาศ, สมพิศ มงคลพันธ์, สาลี วงศ์สลิ และ สุวิมล กิตติมงคลพันธ์ : สัมภาษณ์) เนื่องจากชาวมอญที่ย้ายเข้ามาในนั้นน่าจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติ และเคร่งครัดในทางศาสนาตามหน้าที่ของชาวพุทธที่ดีโดยสังเกตได้จากจำนวนวัดมอญในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วไปใน อ.พระประแดง แต่น่าจะมีลักษณะแบบค่อย ๆ เริ่มต้น

จากแต่ละครอบครัวที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษนับตั้งแต่อพยพมาจากประเทศรามัญที่ถูกพม่ายึดครองในเวลาต่อมาแล้ว เมื่อเริ่มตั้งหลักปักฐานจนมั่นคงจึงเริ่มรวมกันเป็นชุมชนมอญต่าง ๆ จำนวน 14 หมู่บ้าน ซึ่งนิยมนำชื่อมาจากเมืองมอญเดิมที่บรรพบุรุษเคยอาศัยอยู่ ได้แก่ การเรียกหน้าหมู่บ้านว่า "กว๊าน" หมายถึง บ้าน หรือหมู่บ้าน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้ คือ

1. กว๊านสะเร็น หมายถึง บ้านฟ้าร้อง
2. กว๊านตา หมายถึง บ้านต้นตาล ซึ่งพบชื่อนี้ในประเทศพม่า และหมู่บ้านดังกล่าวก็มีต้นตาลมาก
3. กว๊านเกริงเจิง หมายถึง บ้านคลองช้าง ซึ่งในอดีตเป็นที่สำหรับนำช้างมาอาบน้ำ
4. กว๊านเชียงมาย หมายถึง บ้านเชียงใหม่
5. กว๊านเต้อ หมายถึง ที่สูง ดินสูง หรือบ้านเนินสูง
6. กว๊านดาง หมายถึง บ้านขานป้อมขานกำแพง ปัจจุบันเรียกบ้านดังกล่าวว่าบ้านดง
7. กว๊านต้อกคอง หมายถึง ที่ซึ่งมีคู้งน้ำหรือคู้งน้ำ ซึ่งมีน้ำไหลมาปะทะพุ่งชน ซึ่ง ในปัจจุบันเรียกบ้านทรงคอง
8. กว๊านหม้ง หมายถึง ที่ซึ่งมีสัตว์ป่ามาก ซึ่งเดิมนอกด้อมีกว้างมากจึงเรียกกว๊านอ้มัง (ละมั่ง)
9. กว๊านตองอุ หมายถึง บ้านกล้วยเพราะมีต้นกล้วยมาก
10. กว๊านแซร์ หมายถึง ชุมชนที่คนมารวมกันหรือบ้านตลาด ซึ่งในปัจจุบันยังเป็นตลาดอยู่
11. กว๊านเกริงกราน หมายถึง บ้านท่าเครื่องปั้นดินเผา
12. กว๊านเคิงสะโหมกซ์ หมายถึง บ้านฝั่งแหลม หรือมอญทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำหรือมอญในพม่าก็จะเรียกมอญที่อยู่ในประเทศไทยว่า "โรมนเคิงสะโหมกซ์" หรือ "โรมนเคินเซียม" ซึ่งเซียมหมายถึงสยาม
13. กว๊านลงเกริน หมายถึง ที่ท่าเรือหรือบ้านช่างเรือ ซึ่งเคยจุดพบซากเรือขุดปัจจุบันเรียกลงเรือ
14. กว๊านเว้ชราว หมายถึง ทุ่งหญ้าขรุขระ หรือบ้านทุ่งนา

(จวีวรรณ ควรแสวง, พีระ กาบแก้ว, สง่า ใหม่วิจิตร, สมพิศ มงคลพันธ์ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

เป็นที่น่าสังเกตว่าแต่ละหมู่บ้านหรือตำบลนั้นนิยมสร้างวัดมอญประจำหมู่บ้าน หรือ ตำบลของตนซึ่งมีถึง 12 วัด และ 1 สำนักสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันยกเลิกไปแล้ว (สุกรี เปลียนรุ่ง : สัมภาษณ์) ได้แก่ วัดรมภักดิ์ วัดแค วัดจวน วัดอาษา วัดทรงธรรม วัดกลางสวน วัดป่าเกิด วัดโพชนันต์ วัดแหลม วัดพยาบาล วัดคันถัด วัดปรดเกศ และสำนักสงฆ์สะกาวซึ่ง ปัจจุบันไม่มีแล้ว (พีระ กาบแก้ว, สง่า ใหม่วิจิตร, สมพิศ มงคลพันธ์, สุกรี เปลียนรุ่ง และ อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ คุณตาสาสี่ วงษ์สลิ อายุ 83 ปี คุณตาสง่า ใหม่วิจิตร อายุ 76 ปี และคุณยายลาตวน จุลมาศ อายุ 74 ปี ซึ่งทั้งสามท่านให้ข้อมูลตรงกันว่าตั้งแต่จำ ความได้ดีก็เห็นมีประเพณีสงกรานต์ในพระประแดงแล้วและเคยถามปู่ย่าตายายท่านก็ว่าเห็น มีมาตั้งแต่เด็กเหมือนกันทำต่อ ๆ กันมาจากพ่อแม่ ดังนั้นประเพณีสงกรานต์ที่น่าจะมีมาตั้งแต่ชวามอญย้ายเข้ามาอยู่แล้ว เพียงแต่รูปแบบและวิธีการอาจจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป จนเป็นอย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามหากจะแบ่งเป็นช่วงเวลา เพื่อใช้ในการ ศึกษาประเพณีและสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง อาจแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้ (ผู้วิจัย)

ช่วงแรก (พ.ศ. 2358-พ.ศ. 2470)

ประเพณีสงกรานต์ในช่วงนี้ค่อนข้างเปลี่ยนแปลงน้อยและได้รับถ่ายทอดปฏิบัติกัน มาอย่างเคร่งครัดดังนั้นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไปยังทันได้สัมผัสและเห็นบรรยากาศที่คนรุ่น พ่อแม่ของตนปฏิบัติอยู่ กล่าวคือ ผู้คนในยุคนั้นจะพร้อมใจกันปฏิบัติตามความเชื่อที่ถ่ายทอดมา จากบรรพบุรุษแทบทุกบ้าน และยังคงถึงน้ำจิตน้ำใจ ความสามัคคีอย่างยิ่งเรียกว่ารู้จักกัน ทั้งหมู่บ้านใครลูกใครหลานใคร ตลอดจนรู้จักข้ามหมู่บ้านมอญต่าง ๆ ด้วย ทว่าเมื่อถึง เทศกาลสงกรานต์ผู้คนหนุ่มสาวเผลอแก่เด็กเล็กต่างร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติด้วยความเต็มใจ และมีความสุขที่ได้ปฏิบัติด้วยเห็นพ้องกันว่า เป็นสิ่งดีงามและเป็นโอกาสที่จะได้ร่วมกัน

สร้างบุญ ทาความรู้จักกันในหมู่บ้านต่าง ๆ รวมถึงญาติมิตรที่อาจแยกย้ายกันไปทามาหากิน ได้กลับมาช่วยกันทำบุญและเยี่ยมเยียนกันไปมา อีกทั้งความสนุกที่ทุกเพศทุกวัยได้รับในเทศกาลสงกรานต์ ก็ได้รับกันทั่วหน้าเพราะถือว่าได้พักผ่อนหลังจากทำงานหนักมานานหลายเดือน ที่สำคัญถือเป็นเทศกาลที่หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบกันอย่างใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายและหากถูกใจกันแล้วจะพบว่า หลังสงกรานต์ประมาณเดือน 6 (พฤษภาคม) มักจะมีงานแต่งงานตามมาค่อนข้างมาก (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร, ลาดวน จุลมาศ, สง่า ไหม่วิจิตร และพีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์)

ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2471-พ.ศ. 2499)

ประเพณีสงกรานต์ในช่วงที่สองนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบต่าง ๆ แต่ยังเป็นยุคที่ชาวมอญในหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นผู้จัดเองและเป็นยุคที่น้ำจิตน้ำใจยังมีเหมือนเดิม แม้ว่าสภาพความเป็นอยู่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสภาพการคมนาคมเริ่มเจริญมากขึ้นมีทางรถยนต์เข้าถึง การศึกษาทั้งทางราชการ เริ่มขยับขยายมากขึ้นตลอดจนชาวมอญบางกลุ่มเริ่มเปลี่ยนแปลงอาชีพจากทามาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น รับราชการ ค้าขาย และประกอบธุรกิจต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งสภาพชุมชนเริ่มมีการขยายโดยมีชาวจีนและผู้เข้าแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคที่มีการขายที่ดินในพระประแดงเพื่อนำไปปลูกสร้างโรงงานต่าง ๆ รวมทั้งโรงสีข้าวมากขึ้น ๆ ส่งผลให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนมอญเริ่มปรับกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาการของสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ที่สืบเนื่องกับเทศกาลสงกรานต์ เทศกาลออกพรรษา และความเชื่อในเรื่องการถือผีและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการตายต่าง ๆ ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนอย่างมากหลังจากเข้าสู่ช่วงที่สาม (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร, พีระ กาบแก้ว, เล็ก อุ้มชู, มงคล สมประสงค์, สมพิศ มงคลพันธ์, สุกรี เปลี่ยนรุ่ง และอุไรวรรณ ธีรณูเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ช่วงที่สาม (พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน)

ประเพณีสงกรานต์ในช่วงนี้เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก กล่าวคือ เป็นการจัดที่เปลี่ยนจากชาวบ้านมาเป็นการจัดโดยเจ้าหน้าที่ของทางอำเภอและจุดประสงค์

ในการจัดที่แปรเปลี่ยนไปจากการปฏิบัติด้วยศรัทธาและความเชื่อมา เป็นการเน้นด้าน การอนุรักษ์ประเพณี การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อหารายได้ส่งผลต่อสื่อพื้นบ้านใน วัฒนธรรมมอญต่าง ๆ คือเน้นที่ความยิ่งใหญ่สวยงามแต่ขาดการดูแลเอาใจใส่ด้านผลกระทบ ที่ตามมาที่ส่งผลโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้นบ้านและคนในชุมชน เพราะเป็น การปฏิบัติที่เริ่มมีปัจจัยทางเศรษฐกิจเข้ามาแทรก เช่นต้องว่าจ้างให้ปฏิบัติ เป็นต้น ในขณะที่ เริ่มมีอิทธิพลของการโฆษณาเข้ามาเกี่ยวข้องกับรายการรับเป็นสปอนเซอร์ของการจัดแลกเปลี่ยนกับการได้ขึ้นชื่อในบริเวณที่จัด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดและรูปแบบที่ ทางอำเภอเป็นผู้กำหนดให้มีขึ้นและการเข้าร่วมของคนนอกพื้นที่ทั้งภายในประเทศและ ชาวต่างประเทศ ตลอดคนชวามอญรุ่นใหม่ที่ไม่ปฏิบัติตามประเพณีที่บรรพบุรุษ เคยทำมาเพราะเริ่มรับการศึกษาและรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามากขึ้น ยังผลให้สื่อพื้น บ้านในวัฒนธรรมมอญบางอย่างสูญหายไป บางอย่างกำลังจะสูญหายและบางอย่างขาดคน สนใจสืบทอดต่อซึ่งจะมีผลในรุ่นต่อ ๆ ไป ที่อาจไม่ได้รับรู้หรือปฏิบัติสืบต่อจากพ่อแม่ปู่ย่า ตายาย (พีระ กาบแก้ว, เล็ก อุ่มชู, มงคล สมประสงค์, สมพิศ มงคลพันธ์, สง่า งามวิจิตร, สุกรี เปลี่ยนรุ่ง, สุวิมล กิตติมงคลพันธ์, สอางค์ศรี สันติจารี และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีสงกรานต์พระประแดง จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่เปิดโอกาสให้เกิดการ สื่อสารในระดับต่าง ๆ คือ ระดับบุคคล กลุ่ม และระหว่างกลุ่ม ที่เกิดขึ้นโดยผ่านสื่อพื้นบ้าน ต่าง ๆ ในเทศกาลสงกรานต์ ดังนี้

2. ประเพณีการกวนกะลาแม

ก่อนถึงวันสงกรานต์ประมาณวันที่ 11 และ 12 เมษายน ชาวมอญในหมู่บ้านต่าง ๆ ใน อ.พระประแดง จะเตรียมทำขนมกะลาแม เพื่อเตรียมไว้สำหรับทำบุญและแจกแลก เปลี่ยนกับญาติมิตรผู้มาเยี่ยมเยียนในช่วงสงกรานต์ โดยเด็กและหนุ่มสาวจะเป็นผู้นำไปมอบ ให้ญาติและคนรู้จัก ซึ่งเมื่อนำไปให้แล้วผู้ได้รับก็อาจจะมอบขนมกะลาแมของตน แลกกลับไปที่มี บางท่านอาจสงสัยว่าการมอบของที่เหมือน ๆ กันนั้นทำเพื่ออะไร หาก พิจารณาให้ดีจะพบว่าคุณค่าคงมิได้อยู่ที่ขนมกะลาแมแต่อยู่ที่เป้าหมายในการมอบให้ คือ น้ำ

จิตน้ำใจที่มีต่อกัน และยังแฝงถึงการ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในละแวกเดียวกันหรือต่างหมู่บ้านก็ตาม กล่าวคือ ทำให้เด็กธนูใหม่ได้รู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้านตลอดจนบ้านเรือนของญาติมิตร ในขณะที่เดียวกันผู้ใหญ่ก็ได้รู้จักลูกหลานภายในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้าน ซึ่งมีผลดีหากต่อไปมีการช่วยเหลือกันหรือทราบว่าใคร เป็นลูกาใครหลานใคร เพื่อช่วยดูแลปกป้องหรือป้องกันอันตราย (พีระ กายแก้ว, มงคล สมประสงค์, สง่า ใหม่วิจิตร และสุกรี เปลี่ยนรุ่ง : สัมภาษณ์)

สำหรับขนมกะลาแมนั้นมีที่มาเล่ากันว่า ได้มาจากชื่อหม่อมฝรั่งคือ คาราเมล โดยเป็นชาวโปรตุเกส ต่อมาชื่อนี้ค่อย ๆ เปลี่ยนมาเป็นกะลาแมน สำหรับในพม่าชาวมอญจะทำเพียงข้าวเหนียวแดงไม่มีการทำขนมกะลาแมนเช่นมอญในพระประแดง(สง่า ใหม่วิจิตร: สัมภาษณ์)

ในอดีตการกวนกะลาแมนใน อ.พระประแดง นิยมทำกันแทบทุกครัวเรือนเพราะเป็นขนมที่ใช้ทำบุญ ประกอบกับในอดีตยังไม่มีการทำขายเหมือนในปัจจุบันดังนั้นแต่ละบ้านจะจัดเตรียมมันคนละกัน เพื่อช่วยกันกวนกะลาแมนที่ต้องใช้เวลาในการกวนแต่ละกะทะไม่ต่ำกว่า 8-10 ชั่วโมง และหากกวนหลายกะทะก็อาจจะกวนจนรุ่งสางก็มี ดังนั้นบ้านใดที่จัดเตรียมจะกวนกะลาแมนนอกจากจะต้องเตรียมอุปกรณ์ ได้แก่ กะทะสำหรับกวน พายไม้อาจมีจำนวน ตั้งแต่ 2 พาย 4 พาย หรือ 6 พายก็มี การชูดหลุมสำหรับตั้งกะทะกวนและไม้ฟันสำหรับเป็นเชื้อเพลิง รวมถึงเครื่องปรุงซึ่งอาจแตกต่างกันไปบ้างแต่ส่วนใหญ่จะประกอบด้วย ข้าวเหนียว 1 ลิตร น้ำตาลปีบ 1 ลิตร มะพร้าวขูด 5-8 ลูก สำหรับคั้นกะทิแล้วแต่ว่าต้องการมันมากหรือน้อย เจ้าของบ้านที่จัดกวนกะลาแมนยังต้องเตรียมอาหารการกิน เหล้ายาปลาบั้งสำหรับเลี้ยงผู้ที่มาช่วยลงแรงกวนกะลาแมน และอาจต้องจัดเตรียมที่หลับที่นอนให้ด้วย ดังนั้นในอดีตหากบ้านใดมีสาว ๆ มากบ้านนั้นก็มักจะมีชายหนุ่มมาช่วยกวนกะลาแมนมากเป็นพิเศษ แม้ว่าในขณะที่กวนจะต้องออกแรงมากและอดหลับอดนอนรวมทั้งอาจถูกข้าวเหนียวปะทะใส่ในขณะที่กวนจนเ็นตัวพองไปตาม ๆ กัน (มงคล สมประสงค์ : สัมภาษณ์)

ที่กล่าวว่าการกวนกะลาแมนจะต้องอาศัยความสามัคคีและช่วยเหลือกันอย่างมาก เนื่องจากขนมชนิดนี้ต้องอาศัยแรงในการลงพายกวนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการใส่

ตาลปีบลงไปแล้วจะยิ่งกวนยากมาก รวมทั้งผู้ใส่ฟันจะต้องรู้จักเลี้ยงไฟให้พอเหมาะไม่มากหรือน้อยเกินไป เพราะจะทำให้ขนมกะลาแฉะไหม้หรือใช้เวลาในการกวนมากขึ้นกว่าปกติ ดังนั้นจะต้องมีผู้ช่วยกันกวนกะลาแฉะหลายคนคอยเปลี่ยนและเวียนกันกวนยิ่งใกล้จะใช้ได้ในขณะที่ใส่น้ำตาลด้วยแล้วยิ่งต้องนัดแนะกันดี ๆ บ้านใดจะใส่ก่อนใส่หลังต้องวิ่งกันวุ่นเพื่อไปช่วยกันกวน เพราะจะเหน็ดมาก เรียกว่าใครแรงไม่ตีกวนเพียงลงพาย 2 ที่ก็ไม่ไหวแล้วต้องพักก็มี เพราะหากไม่ตีกันให้ดี ๆ แล้วใส่น้ำตาลพร้อมกันทุกบ้านจะทำให้กวนไม่ทันและขนมอาจเสียได้คือไหม้บ้าง ไม่เข้าเนื้อบ้าง (พระ กายแก้ว, มงคล สมประสงค์ และ สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

สำหรับขั้นตอนในการทำจะเริ่มจากการใส่ข้าวเหนียวต้มกับน้ำกะทิคนไปเรื่อย ๆ ให้ข้าวสุกเป็นข้าวต้มแล้วค่อย ๆ และเป็นโรจิก จนเป็นแป้งข้าวเหนียว ซึ่งในตอนแรก ๆ ก็นิยมให้ผู้หญิงและผู้แข็งแรงน้อย ๆ ทำไปก่อนเพราะไม่ยาก แต่พอเริ่มงวดเข้าที่ผู้ชายจะต้องลงแรงอย่างมาก จนกว่าจะใส่น้ำตาลและกวนจนเสร็จแล้วอาจต้องวิ่งไปช่วยกวนที่บ้านอื่น ๆ ต่อไป ดังนั้นเจ้าบ้านจึงจำเป็นต้องจัดเตรียมอาหารที่หลับที่นอนให้เพราะกวนขนมจนหมดแรงก็มี แต่หนุ่ม ๆ ถือว่ามีโอกาสได้ใกล้ชิดสาวได้พูดคุยเห็นหน้าตลอดจนทำความรู้จักกับคนอื่น ๆ ซึ่งอาจกลับมาเยี่ยมญาติในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ดังนั้นชาวมอญในแถบพระประแดงในอดีตจึงนิยมกวนกะลาแฉะมาก (พระ กายแก้ว, มงคล สมประสงค์ และ สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์) ในขณะที่มอญในประเทศพม่ากลับทำเพียงข้าวเหนียวแดงไม่เห็นทำกะลาแฉะ (สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามเมื่อสภาพทางเศรษฐกิจและเวลาไม่เอื้ออำนวยทำให้ผู้ทำขนมกะลาแฉะเริ่มลดน้อยลงและเกือบจะหมดไป โดยหันมาซื้อหาจากแม่ค้าซึ่งทำขนมกะลาแฉะขายแบบง่าย ๆ คือ นำข้าวเหนียวมาต้มให้เป็นแป้งก่อนแล้วจึงนำมาผัด 2-3 ชั่วโมงก็เสร็จทำให้รสชาติและความอร่อยสู้แบบโบราณไม่ได้ เพราะเนื้อขนมจะร่วนกว่าไม่เหนียวนุ่มเหมือนกะลาแฉะในอดีต รวมทั้งส่งผลให้ประเพณีการนำขนมกะลาแฉะไปให้ญาติมิตรและแลกเปลี่ยนแจกจ่ายให้กับผู้มาเยี่ยมหมดไปด้วย สภาพของชุมชนที่มีน้ำจืดน้ำจืดช่วยเหลือเพื่อแผ่แบบอดีตก็หมดไป หันไปนิยมซื้อขนมกะลาแฉะสูงผลาสติกขายเป็นกิโล แทนภาพเดิมที่เคย

เห็นเด็กข้างหม่อมสาวข้างนางนมกะลาเม็ดตัดเป็นชิ้น ๆ สีเหลืองทออบตองไปเย็บมญาติ (พีระ กาบแก้ว, มงคล สมประสงต์, สง่า งามวิจิตร และ สุกรี เบลิ้นรุ้ง: สัมภาษณ์) ดังนั้นประเพณีการกวนกะลาแม จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญพระประแดงในอดีต ใช้เป็นสื่อที่แสดงความหมายทางด้านจิตตวิมุตติเพื่อบ้านและญาติมิตรตลอดจนถ่ายทอดความรู้สึกเป็นพวกพ้องและความสามัคคีในกลุ่มชาวมอญด้วยกัน

3. ประเพณีสงฆ์ข้าวสงกรานต์ หรือเป็งสงกรานต์ บ้างเรียก อะลองเป็งต้าง (สงฆ์ข้าวน้ำ)

เมื่อถึงเข้ามิดของวันที่ 13-15 เมษายน ซึ่งถือเป็นวันสงกรานต์ (13 เมษายน) แต่เดิมในช่วงแรกนั้นแทบทุกบ้านจะหุงข้าวสงกรานต์เพื่อนำไปถวายวัดให้พระฉันท์และปลุกบ้านสงกรานต์ (ฮ้อยสงกรานต์) เพื่อนำข้าวสงกรานต์และอาหารอื่นบูชาแต่นางสงกรานต์ที่เชื่อว่าลงมายังโลกมนุษย์ รวมทั้งเทวดาต่าง ๆ ด้วย ตามความเชื่อเรื่องของท่านานพระไตรทีกกล่าวถึง เศรษฐีผู้หนึ่งซึ่งร่ำรวยมากแต่ไม่มีบุตรสืบสกุล จนกระทั่งวันหนึ่งถูกนักเลงกล่าวหาว่า ถึงท่านจะร่ำรวยแต่ก็ไม่ดีอะไรเพราะท่านไม่มีบุตรสืบสกุล ทำให้เศรษฐีพยายามหาวิธีบวงสรวงพระอาทิตย์และพระจันทร์อยู่ถึง 3 ปีก็ไม่เป็นผล เศรษฐีจึงเปลี่ยนวิธีบวงสรวงใหม่ เป็นการบวงสรวงพระไตรทีกสถิตย์อยู่ที่ต้นไทรใกล้ริมน้ำ ในวันนักขัตฤกษ์ต้นปีใหม่ ตรงกับวันที่พระอาทิตย์ย้ายจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ และเครื่องบวงสรวงที่ใช้คือข้าวสารที่นำมาต้มอย่างดีล้างน้ำสะอาด 7 ครั้งแล้วหุงบูชาพระไตรทีกอบกับอาหารอื่น ๆ และพระไตรทีกได้ไปเฝ้าพระอินทร์เพื่อขอบุตรให้เศรษฐี ต่อมาท่านเศรษฐีได้บุตรชายสมใจนามว่า "ธรรมบาลกุมาร" ซึ่งสามารถฟังเสียงนกต่าง ๆ รู้เรื่องราวภาษานกหมายถึงอะไร และสามารถบอกฤกษ์ยาม แก้ปัญหาข้อข้องใจของมนุษย์ได้ ความสามารถนี้ทราบถึงท้าวภิลพรหม จึงอยากทดสอบธรรมบาลกุมาร ด้วยการตั้งคำถาม 3 ข้อให้ธรรมบาลกุมารไขปริศนา ซึ่งผู้แพ้จะต้องตัดศีรษะของตนเป็นเดิมพัน ธรรมบาลกุมารตอบตกลง ท้าวภิลพรหมจึงตั้งคำถาม 3 ข้อคือ

1. เวลาเช้า สิริอยู่ที่ใด
2. เวลากลางวัน สิริอยู่ที่ใด
3. เวลาเย็น สิริอยู่ที่ใด

โดยใช้เวลาในการตอบ 7 วัน เมื่อใกล้ครบกำหนด 7 วัน ธรรมบาลกุมารก็ยัง ไม่ทราบคำตอบจึงคิดว่าน่าจะไปตายในป่าจะดีกว่า จึงเข้าไปหลบนอนใต้ต้นไม้ใหญ่และ ได้ยินเสียงนกคุยกันเกี่ยวกับเรื่องของตน ซึ่งนกตัวหนึ่งสามารถตอบคำถามได้ โดยกล่าวว่า

1. เวลาเช้า สิริอยู่ที่โบหน้า ขนทั้งหลายจึงนำน้ำมาลูบหน้า ชำระล้างให้ สะอาดปราศจากมลทิน

2. เวลากลางวัน สิริอยู่ที่อก ขนทั้งหลายจึงนำน้ำมาลูบอกให้เป็นสบาย

3. เวลาเย็น สิริอยู่ที่เท้า ขนทั้งหลายจึงนำน้ำมาล้างเท้า

เมื่อธรรมบาลกุมารทราบคำตอบจึงกลับไปบอกแก่ท้าวกบิลพรหมซึ่งท้าวกบิลพรหม ยอมรับว่าถูกต้อง จึงตัดเศียรโดยสั่งให้ลูกสาวทั้ง 7 นางมาผลัดเปลี่ยนกันถือเศียร ของบิดา เนื่องจากเศียรนี้หากตกในอากาศฝนจะแล้ง หากตกบนพื้นดินพื้นดินจะเอียง และ หากตกน้ำน้ำจะแห้งเหือด ดังนั้นลูกสาวทั้ง 7 ได้แก่ 1.นางทงษะเทวี 2.นางโคราคะ เทวี 3.นางรากษสเทวี 4.นางมณฑาเทวี 5.นางกิริณีเทวี 6.นางกิมิทาเทวี และ 7. นางมโหทรเทวี ให้มาเปลี่ยนกันถือเศียรท้าวกบิลพรหมในวันที่ 13 เมษายน โดยดูว่าวันดัง กล่าวตรงกับวันใด เช่นหากวันที่ 13 เมษายนตรงกับวันอาทิตย์ นางทงษะจะเป็นผู้ถือ ไป เช่นนี้จนครบ 7 วัน โดยเรียกนางผู้ถือเศียรของท้าวกบิลพรหมนี้ว่า "นางสงกรานต์" ซึ่งจะเชื่อมโยงกับประเพณีคำโผ ต่อสะพานและปล่อยนกปล่อยปลา ที่จะกล่าวถึงต่อไป (สุวรรณ กะยิงไกรเพชร, 2527:71-73 และอุตตมะ, 2535:442-444)

จากตำนานสงกรานต์และสังข์สาวสงกรานต์ข้างต้นนี้เองที่ชาวมอญพระประแดง และที่อื่น ๆ นำมาเป็นแนวปฏิบัติโดยจัดทำสังข์สาวสงกรานต์ส่งตามวัดต่าง ๆ จำนวน 12 วัด ดังที่กล่าวไว้แล้ว และจะกล่าวถึงรายละเอียดของประเพณีการส่งสังข์สาวสงกรานต์ ของชาวมอญพระประแดงในรายละเอียดแต่ละช่วงดังนี้

ช่วงแรก ชาวบ้านมอญนิยมนำสังข์สาวสงกรานต์ส่งตามวัดต่าง ๆ ทั้ง 3 วัน คือ วันที่ 13-15 เมษายน โดยเชื่อว่าได้บุญ เนื่องจากพระสงฆ์จะได้ฉันท์แล้วรู้สึกเป็นสบาย ช่วยคลายร้อนทำให้ไม่เจ็บป่วยในฤดูแล้ง โดยนิยมจัดอาหารประกอบอื่น ๆ ในช่วง 2 วัน

แรกเป็นอาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ เช่น ผักกาดทอง เต้าหู้ผัดถั่วงอก เป็นต้น และวันที่ 3 จึงจัดอาหารคาวส่ง เช่น เนื้อเค็ม ปลาเค็ม ไข่เค็มฯ เนื้อผัดกะทิใส่ตะไคร้ เป็นต้น (พิธี กาบแก้ว และสง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

ในช่วงแรกนี้ แต่ละบ้านจะจัดข้าวสงกรานต์ไว้แล้วให้ลูกสาวแต่งกายด้วยชุดมอญไปส่งยังวัดต่าง ๆ หากมีลูกสาวหลายคนก็จะให้เปลี่ยนกันไปส่งในแต่ละวัน ซึ่งสาว ๆ จะต้องตื่นแต่เช้ามีดประมาณตี 3-4 เพื่อช่วยเตรียมอาหารและไปส่งประมาณตี 5 โดยเป็นที่รู้กันว่าหากเห็นสาวใดไปส่งข้าวสงกรานต์ถือถาดถือขันไป ขวามอญพระประแดง โดยเฉพาะหนุ่ม ๆ ที่ดักรอดหน้าสาวจะยังไม่รอดหน้าจนกว่าจะเดินกลับออกจากวัดเสียก่อน เพราะถือว่าน้ำที่ไหลจากตัวสาวไม่ควรทำให้เป็นบริเวณวัดถือเป็นสิ่งไม่ควรทำ ในขณะที่สาว ๆ ก็จะทราบว่เมื่อตนไปถึงวัดแล้วห้ามขึ้นมานมกษิพระหรือโบสถ์เด็ดขาด เพราะเป็นสิ่งไม่ควรเช่นกัน แต่จะส่งข้าวสงกรานต์ไต้ย็นรอที่บันไดทางขึ้นแล้วจะมีเด็กวัดมารับอาหารไปถวายพระก่อนที่จะนากลับมาคืนให้สาว ๆ พร้อมกับนำมนต์ใส่ขันกลับมาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้นำข้าวสงกรานต์มาให้

เมื่อสาว ๆ ออกจากวัดแล้วหนุ่ม ๆ ซึ่งแต่งกายชุดลอยชายคล้ายการนุ่งผ้าขึ้นสี่สควสที่ยืนรอดหน้าอยู่ก็จะขอรดน้ำที่มือข้าง หัวไหลข้างโดยกล่าวคาขอโทษก่อน และขณะที่รดก็จะกล่าวคาอวยพรตลอดจนกล่าวขอภัยแก่กัน ในช่วงนี้เองที่บรรดาหนุ่มสาวจะได้พบกัน ากลัซิดแต่จะไม่มีเกิการเเกินเลยเด็ดขาด และจะพูดคุยกันโดยหากฝ่ายชายรู้สึกชอบสาวก็จะพยายามค่อย ๆ รดทีละน้อย แล้วชวนคุย เช่น บ้านอยู่ไหน เย็นนี้เล่นสะบ้าหรือไม่ จะขอไปเล่นสะบ้าได้หรือไม่ เป็นต้น จะค่อยเดินคุยไปรดไปจนเริ่มหมดเขตหมู่บ้านของตนก็จะหยุดรด เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มหมู่บ้านอื่นได้รดน้ำสาวและพูดคุยบ้าง โดยจะไม่ก้าวก่ายกันหรือข้ามหมู่บ้าน (พิธี กาบแก้ว และสง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์) ซึ่งในยุคนี้ถือว่าสาวใดเมื่อกลับบ้านแล้วเปียกมาก ๆ ถือว่าดีเพราะหมายถึง เป็นคนสวย หรือมีนิสัยใจคอดี หนุ่ม ๆ จึงแย่งกันรด แต่ถ้าสาวใดเปียกน้อยถือว่าไม่ดี เพราะหมายถึงไม่สวยหรือนิสัยไม่ดี หรือถ้าสวยก็อาจจะนิสัยใจคอใช้ไม่ได้ หนุ่ม ๆ ก็ทราบและจะไม่รดน้ำหรือรดพอเป็นพิธี คือรดบริเวณหน้าวัดแล้วหยุดไม่เดินรดน้ำต่อ (พิธี กาบแก้ว และสาลี วงษ์สลิ : สัมภาษณ์)

นอกเหนือจากสาว ๆ ที่ส่งข้างสงกรานต์แล้วก็เป็นที่รู้กันว่าจะไม่รดน้ำคนอื่น ๆ เกิดขาด เพราะผู้อื่นอาจมีธุระ เช่น ไปตลาด หรือหากจะขอรดก็จะรดบริเวณมือ จะไม่รดให้เปียก เสื้อผ้า และจะรดด้วยท่าที่สุภาพ ยิ้มแย้ม ซึ่งถือเป็นมารยาทของชาวมอญที่นี่ (พีระ กาบแก้ว, ลาตวน จุลมาศ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ช่วงที่สอง ในช่วงนี้การทอผ้าส่งข้าวสงกรานต์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้าง กล่าวคือ บ้านที่หุงข้าวสงกรานต์เริ่มมีจำนวนน้อยลงแต่การส่งทั้ง 3 วันยังคงปฏิบัติอยู่แม้ว่าจะเริ่มเปลี่ยนแปลงการหาสาว ๆ มาส่งข้าวสงกรานต์ยังคงง่ายไม่ยุ่งยาก คือ จะจัดสาว ๆ ส่งเป็นคู่ ๆ จำนวน 24 คนให้ได้ครบ 12 วัด และสาว ๆ ยังแต่งกายด้วยผ้าชิ้นสวมใส่ เสื้อผ้าแบบชุดมอญมีผ้าคลุมไว้พาดบ่าทั้งสองข้างและนิยมจะรับอาสาส่งข้าวสงกรานต์ให้ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าชอบไปวัดที่ไกล ๆ หมู่บ้าน บางครั้งต้องจับสลากก็มี ว่าคู่ใดจะไปส่งข้าวสงกรานต์วัดใด (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์) ซึ่งพ่อแม่และญาติเช่นพี่ชาย ก็จะเปิดโอกาสให้ลูกสาวน้องสาวของตนเพื่อที่จะได้ชัวตัวกับหนุ่ม ๆ ต่างตำบลหรือต่างหมู่บ้าน โดยที่เริ่มเปลี่ยนจากเดินมานั่งรถสามล้อเพื่อไปส่งข้าวสงกรานต์บ้างแล้วเพราะหากไกลมาก ๆ สาว ๆ จะต้องรับภาระในการถือถาดถือขันข้าว ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ นั้นค่อนข้างเหมือนเดิมกับช่วงแรก (พีระ กาบแก้ว, เล็ก อุ่มชู, สุกรี เปลี่ยนรุ่ง, สงาวาหม่วจิตร และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ช่วงที่สาม ช่วงนี้ถือว่ามีเปลี่ยนแปลงจากช่วงแรกและช่วงที่สองค่อนข้างมาก กล่าวคือ จำนวนบ้านที่หุงข้าวสงกรานต์ลดลงมากเหลือหมู่บ้านละ 1-2 บ้านที่รับหน้าที่หุงข้าวสงกรานต์โดยอาจออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมดหรืออาจเรียกรายในหมู่บ้านของตน เพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและอาจรวมถึงบางครั้งต้องจ้างเด็กสาวเพื่อไปส่งข้าวสงกรานต์ ค่าเดินทางซึ่งนั่งรถไป ในช่วงนี้จึงเป็นการปฏิบัติเพื่อรักษาประเพณีมากกว่า การปฏิบัติจากความศรัทธาและน้ำจิตน้ำใจ กล่าวคือ การหุงข้าวสงกรานต์ในช่วงนี้บางหมู่บ้านก็ลดจำนวนวันลงเหลือเพียง 1 วันเพราะเสียค่าใช้จ่ายสูงตลอดจนไม่สะดวกในการจัดเตรียมเนื่องจากต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก การส่งข้าวสงกรานต์ถูกมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก หากไม่เป็นแล้วในรุ่นลูกหลานและรวมถึงสาว ๆ ที่จะไปส่งก็ไม่ค่อยมีใครอยากไป

ส่วนผู้ที่ไม่ไปบางครั้งก็ไปเพราะจัดผู้ใหญ่มไม่ได้ไม่เข้าไปเพราะสมัครใจก็มี อีกทั้งการแต่งกายของสาวที่ไปส่งบางหมู่บ้านก็เปลี่ยนไปมาก คือนุ่งกางเกงขายาว กางเกงยีน เสื้อยืดบ้าง เสื้อเชิ้ตบ้าง ทาาให้ดูไม่สุภาพเรียบร้อย แต่ผู้หญิงชาวสงกรานต์ต้องยอมให้ไปส่งเพราะหาผู้ส่งยากอยู่แล้ว โดยจะส่งเมื่อรุ่งสางแล้วคือประมาณ 6 โมงเช้าหรือกว่านั้นเล็กน้อย

สำหรับผู้ที่คอยรดน้ำบางครั้งก็มีมาจากภายนอกชุมชนซึ่งไม่ทราบธรรมเนียมการปฏิบัติของชาวมอญพระประแดงก็จะ เริ่มรดน้ำคนที่จะไปหมุดโดยไม่มองว่าใครเป็นใคร จำเป็นต้องไปธุระที่อื่นหรือไม่ ไม่เว้นแม้แต่สาว ๆ ที่ไปส่งข้างสงกรานต์ซึ่งไม่ชอบเพราะผู้รดน้ำบางครั้งเส่นรุนแรงและล่วงเกินโดยการทาแป้งที่หน้าบ้าง จับเนื้อต้องตัวบ้าง หรือเปลี่ยนจากรดน้ำเป็นการสาदन้า เหมือนการสาदन้าวัวสาदन้าควาย จึงดูไม่สุภาพทำให้คนผ่านไปมาไม่ชอบ ส่วนคนพื้นที่ก็ไม่อยากเข้าร่วมเพราะไม่ชอบพฤติกรรมเหล่านี้เช่นกัน (ฉวีวรรณ ควรแสง, พิระ กาบแก้ว, มงคล สมประสงค์, สมพิศ มงคลพันธ์, สง่า ใหม่วิจิตร, สุกรี เปลี่ยนรุ่ง และอุไรวรรณ ธีรณูเพิ่ม: สัมภาษณ์)

ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ในพระประแดงที่กล่าวข้างต้นนั้น ยังมีส่วนประกอบที่สำคัญคือการสร้างบ้านสงกรานต์ ซึ่งในช่วงแรกและช่วงที่สองนิยมทำกันแทบทุกบ้าน แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงที่สามมักเหลือเพียงบ้านที่ทุ่งข้าวสงกรานต์ โดยการตั้งเสาสี่เสาและนำทางมะพร้าวมาตัดตกแต่งผูกให้สามารถยึดกันและวางอาหารที่จะนำมาบวงสรวงเทวดาและนางสงกรานต์ได้ เมื่อครบกำหนด 3 วันก็จะลื้อออก (สง่า ใหม่วิจิตร และสุกรี เปลี่ยนรุ่ง : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีส่งข้าวสงกรานต์จึงเป็นสื่อที่เปิดโอกาสในการสื่อสารเป็นพิเศษแก่หนุ่มสาว เนื่องจากได้ใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับของชุมชนมอญในอดีตและสื่อความหมายในความเลื่อมใสศรัทธาศาสนาที่ชาวมอญถือปฏิบัติมาแต่โบราณ

4. ประเพณีสร้างน้ำพระและรดน้ำตาหัวผู้ใหญ่ หรือ ฮะเหริบช่าง และจอตาด
นอกจากการรดน้ำสาว ๆ แล้ว ในหมู่บ้านมิตรลูกหลานก็จะไปรดน้ำตาหัวผู้ใหญ่

ผู้เฒ่าผู้แก่ที่นับถือซึ่งใน ช่วงแรก และช่วงที่สองนั้น เห็นปฏิบัติอยู่ทั่วไปแต่เมื่ออย่างเข้าช่วงที่สาม การปฏิบัติดังกล่าวลดจำนวนลงมาก เนื่องจากจะมุ่งเน้นไปสนุกสนานกันข้างนอกมากกว่าอยู่กับพร้อมหน้าในครอบครัวแบบสมัยก่อน เพราะในสมัยก่อนนั้นมีความเชื่อถือว่าการรดน้ำตาหัวผู้เฒ่าผู้แก่ให้พรแก่ลูกหลาน (มิใช่ลูกหลานอวยพรให้ผู้เฒ่า) ถือเป็นสิริมงคลที่ได้รับตั้งแต่ต้นปีและจะเป็นมงคลไปตลอดทั้งปี นอกจากสิริมงคลที่จะได้รับแล้ว ลูกหลานยังได้แสดงถึงความเคารพที่มีต่อบรรพบุรุษและญาติของตนตลอดจนผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน และในด้านจิตใจยังช่วยให้ผู้เฒ่าผู้แก่รู้สึกมีความสุขที่ลูกหลานยังเห็นความสำคัญของตัวท่านโดยที่น้ำที่ชำระเปรียบเสมือนน้ำจิตน้ำใจและความห่วงใยที่มีต่อกัน (พีระ กาบแก้ว, สุกรี เปลียนรุ่ง, สง่า ใหม่วิจิตร และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

สำหรับประเพณีการรดน้ำตาหัวผู้เฒ่าผู้แก่ นั้น อาจเป็นผลมาจากตำนานสงกรานต์ที่ว่าเมื่อครบ 365 วันแล้ว นางสงกรานต์หน้าเศียรท้าวกบิลพรหมมาชำระล้างที่เมืองพาราวันหนึ่งโดยมีเทวดามาร่วมในพิธี เพราะเมืองนี้เป็นเมืองที่แม่น้ำ 4 สายมารวมกันโดยไหลมาจากหิมพานต์ จึงเป็นแม่น้ำที่ใสสะอาดและมีความลึก ดังนั้นนางสงกรานต์ที่จะมารับเศียรบิดาจะนำเศียรท้าวกบิลพรหมมาล้างเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน ทำให้น้ำมาปฏิบัติแก่ผู้เฒ่าและผู้ที่เรา นับถือซึ่งอาจเสียชีวิตไปแล้วก็ได้ โดยนารกฏบรรจุกะตุกมาพรมน้ำอบ ถือเป็น การแสดงเมตตาจิตปีละครั้ง (อุตตมะ, 2535 : 444)

นอกจากช่วงแรกและช่วงที่สองจะมีการรดน้ำตาหัวผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งค่อย ๆ ลดลงในช่วงที่สามนั้น ในช่วงแรกและช่วงที่สองเมื่อเข้าแรม 1 แรม 2 และแรม 3 ใน 3 วันนี้ ชาวมอญพระประแดงจะพร้อมใจกันไปสรงน้ำพระเป็นเวลา 3 วันที่วัดโปรดเกศ ในเวลาประมาณบ่าย 3-4 โมง เมื่อเสร็จจากการสรงน้ำพระแล้วเวลาประมาณ 5-6 โมงเย็นก็จะออกจากวัดเพื่อมาร่วมรดน้ำกันอย่างสนุกสนานแต่เต็มไปด้วยน้ำใจและความสุขสบาย ไม่รุนแรงหรือถือโอกาสกับสาว ๆ ผู้คนที่เข้าร่วมมีจำนวนมากชนิดมีดฟ้ามีดิน แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงที่สามประเพณีดังกล่าวก็ค่อย ๆ หดไป (พีระ กาบแก้ว, สง่า ใหม่วิจิตร, สาสิ วงษ์สาสิ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีสงฆ์พระและรดน้ำค้ำหัวผู้ใหญ่ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ก่อให้เกิดการสื่อสารสำหรับทุกเพศทุกวัย และได้รวมกันระลึกถึงผู้ที่ตนเคารพรักทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว

5. ประเพณีค้ำโพนและการต่อสะพาน หรือ จุ่มนมอมบัวชี บ้างเรียก ทือกนมช้าว ในช่วงเทศกาลสงกรานต์นอกจากชาวมอญจะมีประเพณีต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันแล้ว ยังมีประเพณีที่ทำเฉพาะเป็นรายบุคคล ได้แก่ ประเพณี ค้ำโพน และการต่อสะพานที่ถือปฏิบัติกันมาในช่วงแรกและช่วงที่สอง และค่อย ๆ ลดน้อยลงในช่วงที่สามเนื่องจากขาดความเชื่อถือและไม่สะดวกที่จะปฏิบัติตามเพราะ เวลาไม่ค่อยมีประกอบกับสภาพแวดล้อมและความ เป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปจึงมีผลต่อประเพณีทั้งสอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเพณีค้ำโพน

เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันแม้จะเริ่มลดน้อยลงไปและรูปแบบก็เปลี่ยนแปลงไปบ้าง กล่าวคือ ประเพณีนี้ เดิมชาวมอญพระประเพณีถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะในช่วงแรกและช่วงที่สอง โดยผู้ที่ปฏิบัตินั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีวันเกิดตรงกับวันสงกรานต์ในปีนั้นซึ่งชาวบ้านเรียกว่าวันปลายหมายถึงวันที่ 13 เมษายน ถือว่าเป็นวันสิ้นสุตปี เช่น วันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2538 ตรงกับวันพฤหัสบดี ดังนั้นเมื่อถึงวันดังกล่าวผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดีจะต้องไปค้ำต้นโพนตามวัดต่าง ๆ วัดใดก็ได้ โดยในช่วงแรกและช่วงที่สองนั้นถือว่าได้ค้ำยันต้นโพนจริง ๆ กล่าวคือ ผู้ที่เกิดวันตรงวันปลายจะหาไม้ซึ่งมีขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 2-3 เมตรไปค้ำต้นโพนตามวัดที่เอนจากแรงลมหรือน้ำหนักของกิ่งก้านที่ใหญ่มากก็ได้ เนื่องจากมีความเชื่อที่ว่าผู้ที่เกิดตรงกับวันปลายเป็นผู้ที่มีเคราะห์เพราะหมายถึงกำลังจะหมดไปสิ้นไป จึงควรทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อต่ออายุเสมือนการค้ำยันต้นโพนซึ่งมีอายุยืนนำให้ดำรงต่อไปไม่ให้หักให้ล้มขวางทางเดินในวัด (เล็ก อุ่มชู, สุกรี เปลี่ยนรุ่ง และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์) อีกประการหนึ่งถือว่าได้ค้ำโพนพระศาสนาให้เติบโตงอกงามสืบต่อไปเพราะต้นโพนนั้นเป็นที่ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และเผยแผ่ศาสนาในเวลาต่อมา (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์) นอกจากนี้ หากพิจารณาให้สอดคล้องกับตำนานสงกรานต์แล้วจะพบว่านางสงกรานต์ผู้ที่เกิดตรงกับวันที่ 13 ในปีใดจะต้องมีหน้าที่ยกเสียร

บิดา ดังนั้นผู้ที่มิวันเกิดตรงกับนางสงกรานต์ก็เสมือนกับต้องทาหน้าที่ตั้งกล่าวด้วยซึ่งถือเป็น
ภาระที่หนัก ดังนั้นจึงแก้ด้วยการค้ายันต์นรเพเพื่อช่วยค้ายันชีวิตตนเอง (สมพิศ มงคลพันธ์
และ เล็ก อุ้มชู : สัมภาษณ์)

ในช่วงที่สาม การค้ายังมิได้เห็นแม้จะไม่มากเท่าในอดีตเนื่องจากความเชื่อ
ถือในเรื่องดังกล่าวเริ่มลดน้อยลง ประกอบกับรูปแบบก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การค้า
พรในช่วงนี้บางท่านอาจไปทาหลังจากวันปลายก็มีและนิยมใช้ไม้กระถินกิ่งไม้ใหญ่ต้นมาตัด
ให้สูงเท่าความสูงของตนคือประมาณเมตรเศษนำมาเปลือกไม้ออกหมดแล้วทาขมิ้นจนไม้กระ
ถินเหลืองทั้งกิ่งนำไปค้าต้นพรตามวัด แต่ดูแล้วคล้ายการวางพียงมากกว่านำไปค้าจริง ๆ เหมือน
ในอดีต ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นรูปแบบดังกล่าวได้อย่างไร (พีระ กายแก้ว, เล็ก อุ้มชู,
สง่า ใหม่วิจิตร และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ประเพณีการต่อสะพาน หรือ สะดั้น

ประเพณีการต่อสะพานมีเป้าหมายในการทาลายการค้าพรเช่นกันคือทาเพื่อสะ
เดาะเคราะห์เพื่อให้อายุยืนยาว ชาวมอญในพระประแดงจึงถือปฏิบัติกันในช่วงแรกและ
ช่วงที่สองค่อนข้างมากและอาจกล่าวได้ว่าสูญหายไปในช่วงที่สามเพราะไม่มีการเอ่ยถึงประ
เพณีดังกล่าวในผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปีเลย (ผู้วิจัย) และไม่มีการปฏิบัติให้เห็นในปัจจุบันก็
ว่าได้ (สง่า ใหม่วิจิตร และสาส์ วงษ์สลิ : สัมภาษณ์) เนื่องจากสภาพการคมนาคมใน
ปัจจุบันค่อนข้างสะดวกสิ่งก่อสร้างรวมทั้งสะพานข้ามต่าง ๆ นิยมใช้คอนกรีตเสริมเหล็กทา
ให้สภาพการใช้งานคงทนมากกว่าสะพานไม้แบบในอดีตมาก ประกอบกับเด็ก ๆ รุ่นใหม่
ไม่เชื่อถือในเรื่องนี้จึงไม่เห็นความจำเป็นในการปฏิบัติสืบต่อ (สง่า ใหม่วิจิตร และสาส์
วงษ์สลิ : สัมภาษณ์)

ในอดีตการต่อสะพานถือเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับผู้ที่มิวันเกิดตรงกับวันที่ 14
เมษายน ในปีนั้น ๆ เช่นวันที่ 14 เมษายน พ.ศ.2538 ตรงกับวันศุกร์ ผู้ที่เกิดวันศุกร์จะ
ทาการต่อสะพาน ซ่อมแซมสะพานหรืออาจสร้างสะพานใหม่เลยก็มี ทั้งนี้เป็นผลจากความ
เชื่อที่ว่าเป็นผู้ที่มีเคราะห์เนื่องจากเกิดวันกลางจะสิ้นสุดปีแบบวันที่ 13 เมษายนก็มาช้ จะ

เริ่มต้นศักราชใหม่ตามวันที่ 15 เมษายนก็ไม่ว่าอีก ถือว่าอยู่ในช่วงเวลาที่ไม่แน่นอนว่าจะไปในลักษณะใดมีลักษณะเป็นกลาง ๆ คนโบราณจึงถือว่าต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ด้วยการชอมแซมสะพานหรือต่อสะพานเพื่อเชื่อมรอยทางเดิน ถือเป็นการต่ออายุเสมือนเชื่อมรอยอายุที่ยืนยาวและหากจะพิจารณาถึงประชาชนที่มีต่อส่วนรวมแล้วก็ถือเป็นสิ่งดีที่ในแต่ละปีจะได้มีผู้รับหน้าที่เวียนกันไปตามวันเกิดที่ไปตรงกับวันที่ 14 เมษายน จะได้ชอมแซมสะพานและทางเดินสาธารณะให้ใช้งานได้ต่อไป (สง่า งามวิจิตร, สุกรี เบี่ยนรุ่ง : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีค้าโรและต่อสะพาน จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่สื่อความหมายตามความเชื่อเรื่องการต่ออายุที่ยืนยาวด้วยการแทนความหมายดังกล่าวด้วยสัญลักษณ์

6. ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา (แห่นกแห่ปลา) หรือ สะเหล่สะเจม สะเหล่เกะ

ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาใน อ.พระประแดง ถือเป็นประเพณีหนึ่งที่ได้รับคามสนใจและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เนื่องจากรูปแบบการจัดขบวนแห่ที่ยิ่งใหญ่และสวยงามที่ได้พัฒนารูปแบบในแต่ละช่วงเวลาตลอดมาจากการปล่อยนกปล่อยปลาของชาวบ้านที่ได้รับอิทธิพลมาจากตำนานสารเณรปล่อยปลา ดังมีเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

มีสามเณรรูปหนึ่งบวชอยู่กับพระอาจารย์ (คาดว่า เป็นพระสาธุบุตร) ซึ่งเป็นพระภิกษุสามารถรู้ฤกษ์ยามและทำนายดวงชะตาได้ อยู่มาวันหนึ่งพระภิกษุจับยามดูพบว่า สามเณรลูกศิษย์กำลังจะหมดอายุขัยใน 7 วันข้างหน้า ดังนั้นจึงเอ่ยปากอนุญาตให้กลับบ้านไปเยี่ยมพ่อแม่และแม่ตลอดจนญาติพี่น้องโดยมิได้บอกกับสามเณรว่ากำลังจะสิ้นอายุขัย ฝ่ายสามเณรเมื่อออกเดินทางมาผ่านหนองน้ำต่าง ๆ ซึ่งแห้งขอดเพราะ เป็นฤดูแล้ง เห็นปลาเล็กปลาน้อยกำลังจะตายหากปล่อยทิ้งไว้ จึงลงจับแล้วนำปลาไปปล่อยในหนองน้ำใหญ่ๆ เช่นนี้ไปตลอดทางที่พบเห็น จนกลับถึงบ้านเยี่ยมทุกคนเรียบร้อยแล้วขอลากลับมาหาอาจารย์ เมื่อกลับมาถึงอาจารย์เห็นเข้าก็รู้สึกแปลกใจจึงไปตามว่าไปทำอะไรมาบ้าง เมื่อทราบเรื่องจึงคิดว่าน่าจะเป็นจากผลบุญที่ช่วยปล่อยปลาต่าง ๆ ทำให้สามเณรอดพ้นมาได้ไม่สิ้นอายุขัยตามที่ควรจะเป็น (สุวรรณา เกรียงไกรเพชร, 2527 : 73-74)

จากความเชื่อดังกล่าวจึงมีผู้สืบทอดต่อมา รวมทั้งชาวมอญใน อ.พระประแดง ก็เช่นกัน โดยนิยมปล่อยปลาในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพราะเป็นช่วงหน้าแล้งพอดี อย่างไรก็ตามในอดีตบางท่านจะนิยมปล่อยปลาปล่อยนกกหากมีวันเกิดตรงกับวันที่ 15 เมษายน ซึ่งถือเป็นวันเริ่มศักราชใหม่ เช่น วันที่ 15 เมษายน พ.ศ.2538 ตรงกับวันเสาร์ ผู้ที่เกิดวันเสาร์ก็จะทำบุญปล่อยนกกปล่อยปลา เพราะถือว่าได้ปล่อยชีวิตแล้วจะช่วยต่ออายุให้ยืนยาวตลอดไป (เล็ก อุ้มชู, สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

สำหรับประเพณีปล่อยนกกปล่อยปลาในอำเภอพระประแดงนั้นแรกเริ่มยังไม่ปรากฏเป็นขบวนใหญ่โตสวยงามแบบในปัจจุบัน (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร , พิระ กาบแก้ว , เล็ก อุ้มชู , สง่า ใหม่วิจิตร , สมพิศ มงคลพันธ์ และ อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) กล่าวคือ ในช่วงแรก ๆ นั้น ชาวมอญจะปฏิบัติเฉพาะผู้ที่เกิดวันตรงกับวันที่ 15 เมษายน โดยจะไปจับปลาตามหนองน้ำที่ตื้นเขินหรือกำลังจะแห้ง เพื่อนำมาปล่อยในบ่อน้ำที่สมบูรณ์ตามคลองต่าง ๆ หรือตามบ่อน้ำในวัดต่าง ๆ ลักษณะจึงเป็นการทำแบบต่างคนต่างทำ (พิระ กาบแก้ว, สมพิศ มงคลพันธ์ และลำดวน จุลมาศ : สัมภาษณ์) แล้วจึงเริ่มพัฒนา รูปแบบเป็นการรวมกลุ่มกันในแต่ละหมู่บ้านแทนที่แห่กันไปปล่อยตามวัดและหนองน้ำประจำหมู่บ้านโดยที่คาดว่าคงจะมาร่วมกันแล้วค่อย ๆ เริ่มมีการแห่กลองยาวร่วมเข้ามาในขบวนเพื่อทำให้ออกสนุกสนาน (พิระ กาบแก้ว และ สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

ในช่วงที่สอง คือประมาณปี พ.ศ. 2478 - 2480 มีชาวบ้านในหมู่บ้านแซร์ ชื่อ คุณลุงบุญมา มุสิกทอง ผู้มีฐานะร่ำรวยและเป็นคนใจบุญได้เริ่มจัดให้มีรูปแบบการแห่กนแก่ปลาเพื่อนำไปปล่อยร่วมกัน โดยคุณลุงบุญมา มุสิกทอง จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการหาซื้อปลา โหลแก้วสำหรับใส่ปลา รวมทั้งกนและกรงซึ่งทำจากไม้ระกามาเตรียมไว้ตลอดจนจัดเตรียมอาหาร เช่น ข้าวผัด สำหรับเลี้ยงสาว ๆ และผู้มาร่วมขบวนบริเวณบ้านเรือนไทยสองหลังซึ่งมีระเบียงแล่นกลางติดต่อกันในบ้านของคุณลุงบุญมานั่นเอง ขั้นตอนในการรวบรวมสาวจากหมู่บ้านต่าง ๆ นั้น คุณลุงบุญมาจะใช้หมากพลูที่จับเป็นคำ ๆ สวยงามไปให้กานันหรือผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ ให้ช่วยหาสาว ๆ มาร่วมขบวน โดยการนับจำนวนคำ เช่นหากรับไป 20 คำแสดงว่าหมู่บ้านนั้นจะจัดหาสาว ๆ มาร่วมขบวน 20 คน

ส่วนหนุ่ม ๆ มาร่วมได้ไม่จำกัดจำนวน และหากสาวใดรับหมากจีบไปแล้วมาไม่ได้จะต้องหาสาวอื่นมาแทนตน (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร, พีระ กาบแก้ว, สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

ในช่วงนั้นสาว ๆ มักจะไม่ปฏิเสธและยังเต็มใจมาร่วมงาน เพราะนาน ๆ จะมีการพบปะกับคนจำนวนมากประกอบกับสาว ๆ มักจะได้ร่วมขบวนต่าง ๆ เช่นขบวนแห่นาคอยู่เป็นประจำ ดังนั้นจึงคุ้นเคยกับการร่วมขบวนแห่อยู่แล้ว โดยชุดที่แต่งมาก็เป็นชุดที่ต่างหากันมาเองก่อนที่จะต่อมาจะเริ่มนัดแนะกันใส่ให้เหมือน ๆ กันในหมู่บ้านของตน เช่นหมู่บ้านทรงคนองอาจแต่งเป็นโจงกระเบน มีสไบเฉียงพาดบ่า หมู่บ้านอื่น ๆ ก็จะแต่งแตกต่างกันไป เป็นต้น (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร : สัมภาษณ์) ดังนั้นวันงานจะมีชายหญิงจำนวนมากนับหลายร้อยคนมาร่วมขบวน โดยที่หนุ่ม ๆ จะแต่งชุดลอยชายเดินทางร่วมให้สาว ๆ ขบวนแห่จะเริ่มตั้งขบวนที่หน้าบ้านคุณลุงบุญมา แล้วแห่ไปรอบ ๆ ตลาดพร้อม ๆ กับขบวนกลองยาวและทะเลยมอญเมื่อเดินรอบตลาดเสร็จจึงนำปลาไปปล่อยที่วัดโปรดเกศและวัดทรงธรรม ส่วนโหลปลาและกรงนกก็จะมอบให้สาวที่มาร่วมขบวนตอบแทนน้ำใจ แต่ปีหลัง ๆ จะเปลี่ยนเป็นร่มเขียวใหม่ราคาคันละ 5 บาท (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร และ พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์) หลังจากนั้นจึงเริ่มเป็นสฎุห่อด้วยผ้าเช็ดหน้า (พีระ กาบแก้ว และสง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์) การที่คุณลุงบุญมา ปฏิบัติเช่นนี้เพราะเห็นว่าเป็นการร่วมบุญและร่วมสนุกของชาวมอญ ซึ่งคุณลุงบุญมาก็เห็นคนมอญในประเทศพม่าทำเช่นกันจึงคิดริเริ่มจัดขึ้น (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร : สัมภาษณ์)

คุณลุงบุญมา มุสิกทอง ได้ปฏิบัติเช่นนี้ติดต่อกันมาหลายปี จนต่อมาเริ่มร่วมมือกับอาจารย์ศลัย พงษ์เวช จัดขบวนแห่ยิ่งใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ โดยสาว ๆ เริ่มนั่งรถเข็นและเริ่มเชิญสาวจากท้องที่อื่นมาร่วม เช่น บางกระดี่ ต.แสมดำ อ.บางขุนเทียน บ้านบางขันหมาก จ.ลพบุรี จากปากเกร็ด นนทบุรี โดยสาว ๆ จากบางกระดี่จะนั่งเรือไปขึ้นรถไฟไปวงเวียนใหญ่มาที่ถนนตกแล้วนั่งเรือมาพระประแดง การที่มีสาว ๆ จากหลายพื้นที่เข้ามาร่วมขบวนทำให้ขบวนดูยิ่งใหญ่สวยงามแปลกตาเพราะสาว ๆ แต่ละแห่งจะแต่งกายไม่เหมือนกัน เช่น สาวจากบางกระดี่จะเกล้าผมมวย ด้วยน้ำมันมะพร้าวแบบมอญโบราณสวม

กาโลทองเหลือง (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร, พีระ กาบแก้ว และสง่า ไหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

ทั้งคุณลุงบุญมา และอาจารย์คล้าย ร่วมมือกันจัดมาเรื่อย ๆ จนถึงปีพ.ศ.2492 ในช่วงนั้นเริ่มมีรถ ได้มีชายผู้หนึ่งไม่ทราบชื่อมาชวนคุณลุงบุญมาให้ไปร่วมหุ้นขอสัมปทาน เพื่อเดินรถ คุณลุงบุญมา ซึ่งขณะนั้นเป็นพ่อหม้ายและนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีฐานะจึงตกลงไปทำธุรกิจร่วมกันนับจากนั้นก็หายไปจากหมู่บ้านไม่กลับมาอีก ทำให้ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาในพระประแดงขาดผู้ดูแล ทางโรงเรียนอานวยวิทยจึงเข้ามารับทำต่อ (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร : สัมภาษณ์)

ในปี พ.ศ.2498 ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาในพระประแดงเริ่มเปลี่ยนรูปแบบอีกครั้ง เมื่อมีขบวนนางสงกรานต์เพิ่มขึ้นด้วยการคัดเลือกสาว ๆ ที่มาร่วมขบวนจนกระทั่งอาจารย์คล้าย พงษ์เวช เริ่มชรา ทางอำเภอพระประแดงจึงเข้ามารับหน้าที่จัดต่อด้วยการให้คนภายนอกเข้าร่วมได้เพราะขนาดนั้นเริ่มมีโรงงานต่าง ๆ มากแล้วซึ่งเริ่มให้สาว ๆ ตามโรงงานเข้าร่วมด้วย ในปี พ.ศ.2506 จนกระทั่งปี พ.ศ.2521 จึงเริ่มมีการจัดประกวดนางสงกรานต์พระประแดงขึ้นโดยให้คนภายนอกเข้าประกวดได้ (ฉวีวรรณ ควรแสง : สัมภาษณ์)

ปัจจุบันประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาใน อ.พระประแดง นิยมจัดช่วงหลังวันสงกรานต์คือหลังวันที่ 13-15 เมษายน โดยจะกำหนดช่วงเวลาให้ตรงกับวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ หลังสงกรานต์ซึ่งจัดให้มีขบวนแห่ก่อกำบายเพื่อสับสนุนให้ผู้คนมาท่องเที่ยว ดังนั้นรูปแบบของงานจึงดูใหญ่โต มักมีขบวนปราศรัยทางหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และสื่ออื่น ๆ เสมอ ดังนั้นทางอำเภอต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดงานค่อนข้างสูง จึงมีการจัดหาผู้สนับสนุนงานจากโรงงานต่าง ๆ จากห้างร้านต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่าย แต่ผลที่ตามมาคือคนในพื้นที่เข้าร่วมน้อยลงเรื่อย ๆ เพราะสาว ๆ ที่มาเข้าขบวนแห่มักเป็นสาวจากโรงงานต่าง ๆ หรือผู้สนับสนุนส่งเข้ามาจึงมีขบวนสาว ๆ ลูกหลานของคนพื้นที่อีกต่อไป และรวมถึงผู้ที่มาเที่ยวชมงานก็ไม่ทราบธรรมเนียมในการเล่นหรือเที่ยวชมทำให้มักมีการทะเลาะ

กันบ้าง การสาดน้ำที่รุนแรงด้วยการผสมน้ำแข็ง เมล็ดแมงลักบ้าง ทรายบ้าง สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้มาเที่ยวชม นอกเหนือจากนี้ยังมีการจัดขบวนดุริยางค์จาก โรงเรียนต่างๆ และขบวนกลองยาวเพื่อสร้างความสนุกสนานทำให้การเข้าร่วมของคนในชุมชนมีลักษณะเพียงการดูขบวนที่ทางอำเภอจัดขึ้น (กัญญารัตน์ (มุสิกทอง) พิเรนทร, พีระกานแก้ว และสง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีสอยนกงบสอยปลาจึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีพัฒนาการจากเดิมที่เป็นสื่อที่ใช้เฉพาะบุคคลมาเป็นสื่อที่ใช้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยถ่ายทอดความหมายในการเสริมชีวิตให้ยืนยาว

7. ประเพณีการละเล่นสะบ้า หรือ ว่านฮะเหนะ

ประเพณีการละเล่นสะบ้าใน อ.พระประแดง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปควบคู่กับประเพณีสงกรานต์ กล่าวคือ เป็นประเพณีที่ได้รับการสืบต่อและรักษาไว้แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมแต่ยังคงเป็นประเพณีที่ชาวมอญภาคภูมิใจ เนื่องจากมีสาระที่นำเสนอใจแฝงอยู่มากมายตลอดจนเกี่ยวเนื่องอย่างมากกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนมอญพระประแดงในอดีต ก่อนที่จะปรับบทบาทมาเป็นภาพลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นคนมอญในปัจจุบัน

ประเพณีการละเล่นสะบ้าใน อ.พระประแดง นั้นปรากฏขึ้นเมื่อใดไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัด แต่เท่าที่ทราบคือเห็นมีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย (เล็ก อุ้มชู, สง่า ใหม่วิจิตร และสาตี วงษ์สาลี : สัมภาษณ์) โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบกันอย่างใกล้ชิดภายใต้สายตาของผู้ใหญ่ด้วยการใช้สะบ้าเป็นสื่อ ดังนั้นจึงเป็นการละเล่นที่ไม่ได้เน้นที่การแพ้หรือชนะ แต่อาจถือเป็นการเล่นเพื่อมีโอกาสดูหรือคนที่ถูกใจเพื่อจะไปได้ไปสู้อ เพราะในอดีตหญิงชายมีโอกาสดูพบกันน้อยมากเนื่องจากต้องแยกย้ายกันไปทำงาน (พีระกานแก้ว, เล็ก อุ้มชู, ลาดวน จุลมาศ, สมพิศ มงคลพันธ์, สง่า ใหม่วิจิตร, สาตี วงษ์สาลี, สุกรี เปลี่ยนรุ่ง และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

สำหรับคำว่า "สะบ้า" เป็นชื่อที่นำมาจากชื่อไม้เลื้อยชนิดหนึ่งคล้ายเถาวัลย์ มีฝักคล้ายนกยูงคือฝักจะยาวใหญ่ภายในมีเมล็ดทรงแบน ๆ ผลค่อนข้างกลมคือลักษณะคล้ายเหรียญสี่ของ เมล็ดจะมีสีค่อนข้างคล้ำออกแดงปนน้ำตาลไหม้เปลือกแข็งและมันเงาจึงมีลักษณะเหมาะที่จะนำมาใช้กลิ้ง ชาวมอญจึงนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการเล่นสะบ้า อย่างไรก็ตามช่วงต่อ ๆ มาจึงเริ่มมีการเปลี่ยนรอยใช้ไม้มาจัดทำเป็นลูกสะบ้าซึ่งส่วนใหญ่จะมีขนาดที่แตกต่างกันไปโดยผลสะบ้าของฝ่ายหญิงมักจะมีผลเล็กกว่าของฝ่ายชายซึ่งอาจมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3-4 เซนติเมตร ในขณะที่ผลสะบ้าของฝ่ายชายอาจมีขนาดตั้งแต่ประมาณ 8 เซนติเมตรถึง 10 นิ้วก็มี เนื่องจากการละเล่นชนิดนี้ไม่ได้เน้นที่การแพ้ชนะจึงไม่มีการมองเห็นข้อได้เปรียบเสียเปรียบของผลสะบ้า และหากสาวใดที่มีฐานะร่ำรวยในช่วงแรก ๆ ก็อาจนำช่างมาประดิษฐ์ทำผลสะบ้าก็มีบ้างก็ทำพลอยสีต่าง ๆ มาฝังไว้รอบ ๆ สะบ้าเพื่อให้ดูสวยงาม (พีระ กาบแก้ว และสง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

การเล่นสะบ้าในแต่ละแห่งนั้นอาจไม่เหมือนกัน เช่นทางบางกระดี่นิยมเล่นโดยการเล่นพร้อมกันทั้งทีมและนิยมเล่นจนกระทั่งอายุมากมีคู่แล้วก็ยังสามารถเล่นได้ ซึ่งจะต่างกับการเล่นสะบ้าใน อ.พระประแดง ที่จะเล่นทีละคนเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนครบทุกคู่จึงจะขึ้นวิธีการเล่นทำหม่มและหากผู้ใดเล่นเสียและอีกฝ่ายไม่แพ้ก็ตัวก็จะเปลี่ยนข้างให้อีกฝ่ายเป็นผู้เล่นบ้าง เมื่อจะกลับมาเล่นหม่มก็จะต้องเล่นต่อจากที่เล่นเสียไว้ เช่น เล่นเสียที่ทำ 3 จะต้องเล่นต่อในท่าที่เล่นเสียจนกว่าจะครบทุกท่ากำหนดจึงจะถือว่าหมดเกม ใครทำท่าได้ครบตามที่กำหนดก่อนก็จะเป็นฝ่ายชนะ มีสิทธิทำโทษฝ่ายแพ้ และเนื่องจาก อ.พระประแดง มีชาวมอญอยู่หลายหมู่บ้าน ดังนั้นแต่ละหมู่บ้านจึงกำหนดจำนวนท่าเล่นไม่เหมือนกัน เช่น บ้านทรงคนองมีวิธีเล่น 7 อย่าง บ้านดงมีวิธีเล่น 17 อย่าง บ้านเต้อมีวิธีเล่น 17 อย่าง บ้านเวจราวมีวิธีเล่น 12 อย่าง บ้านแซรมีวิธีเล่น 15 อย่าง บ้านตามีวิธีเล่น 12 อย่าง บ้านเชียงใหม่มีวิธีเล่น 12 อย่าง เป็นต้น (จวีรธรรม ควรแสง, ไม้ปรากฏปีที่พิมพ์ : 38-43) ที่สำคัญผู้เล่นในช่วงแรก ๆ ต้องเป็นโรสด แต่ต่อมาในช่วงที่สองผู้เล่นฝ่ายชายที่มีคู่แล้วบางทีก็หนีภรรยาไปเล่นสะบ้าก็มีบ้าง แต่สำหรับฝ่ายหญิงแล้วจะต้องเป็นโรสดยังไม่ได้แต่งงาน (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์) โดยที่การเล่นนิยมตั้งบ่อนสะบ้าที่บ้านของฝ่ายหญิงซึ่งอาจมีจำนวนผู้เล่นตั้งแต่ 6-10 คู่ หรืออาจมากน้อยกว่านี้เล็กน้อยขึ้น

อยู่กับบริเวณบ่อนว่ามีที่กว้างมากน้อยเพียงใด และ เมื่อมีการจับคู่หนึ่งตรงกับคู่ใดจะ เปลี่ยนคู่ใหม่ได้ เพราะถือว่าเป็นการไม่ทำให้เกียรติกันโดยที่แต่ละฝ่ายจะมีหัวหน้าทีมหรือผู้ที่เล่นเป็น และเล่นมานานกว่าใคร ๆ คู่ทีมเริ่มเล่น ซึ่งเรียกว่านายบ่อนซึ่งถือว่าเป็นผู้ดำเนินการ เล่นตลอดจนตัดสินในกาที่จะให้ฝ่ายผู้เล่นเสียได้มีโอกาสแก้ตัวหรือไม่ เช่น คู่ที่ 3 ฝ่ายชายเล่นเสีย ฝ่ายหญิงจะยึดลูกสะบ้าไว้ เมื่อฝ่ายชายร้องขอเพื่อเล่นแก้ตัวใหม่ ฝ่ายหญิงคู่ที่สามจะหันมาถามคู่ที่ 1 ว่าจะยอมมาให้เล่นแก้ตัวใหม่หรือไม่ หากให้ก็จะกลิ้งลูกสะบ้าคืนให้ คือลื้อลูกสะบ้ากลับไปยังฝ่ายชายโดยที่จะไม่ส่งกันด้วยมือเพราะถือเรื่องการถูกเนื้อต้องตัวอย่างเคร่งครัด (พิธี กาบแก้ว และสุกรี เปลี่ยนรุ่ง : สัมภาษณ์) แต่หากไม่ให้แก้ตัวฝ่ายสาวจะวางลูกสะบ้าของฝ่ายไว้ข้างหลังสะบ้าของตนแล้วกลับข้างให้ฝ่ายชายมานั่ง แล้วฝ่ายหญิงลุกไปนั่งแทนที่ฝ่ายชายแล้ว เริ่มเล่นจากคู่แรกของฝ่ายหญิง เล่นเช่นนี้จนกว่าฝ่ายใดจะ เล่นครบทุกท่าตามที่ได้ตกลงกันไว้ก็ถือเป็นผู้ชนะ

สำหรับท่าต่าง ๆ ที่ใช้ในการเล่นสะบ้า นั้นเป็นท่าทางที่คนโบราณท่านคิดขึ้นมา ซึ่งคนรุ่นใหม่อาจไม่ได้สนใจหรือมองว่าเป็นเพียงท่าทางธรรมดา แต่หากพิจารณาให้ดีแล้ว จะพบว่าแต่ละท่านสามารถช่วยให้หนุ่มสาวได้พิจารณาตรวจสอบคู่ของตนว่ามีรูปร่างหน้าตาเป็นเช่นไร มือเท้าพิการหรือไม่เนื่องจากในระหว่างที่เล่นนั้นต่างฝ่ายต่างอยู่ในระยะที่ใกล้ชิดกันดังนั้นเมื่อเล่นสะบ้าในท่าต่าง ๆ จึงมีโอกาสดังกล่าวต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น

ท่าชะเหน็ดบา ต้องใช้ปลายนิ้วเท้าวางบนผลสะบ้าตีผลสะบ้า 2 ครั้ง ให้ลูกผลสะบ้าของคู่ตนท้าวที่มีโอกาสพิจารณานิ้วเท้าว่าไม่พิการ ดูแลท่าความสะอาดหรือไม่

ท่าอีรัช ซึ่งต้องใช้นิ้วชี้ตีผลสะบ้า ท้าให้พิจารณานิ้วมือทั้งสองข้างว่าครบถ้วนหรือไม่ ดูแลท่าความสะอาดเล็บหรือไม่ หรือผู้ชายดูว่ามีมือทำงานหรือไม่

ท่าอีนาง ใช้นิ้วนางตีผลสะบ้า

ท่าอีเกน ใช้นิ้วก้อยตีผลสะบ้า

ท่าหยอดคาง ยื่นหน้าคู่ของตนให้ตรงกับผลสะบ้า เล็งให้ตรงแล้วนำผลสะบ้าของตนด้านนอกแตะที่คาง แล้วปล่อยผลสะบ้าให้ลูกผลสะบ้าของคู่ตน ท้าให้สามารถพิจารณาหน้าตาใบหูลาคอได้อย่างใกล้ชิด

ท่ามายฮะ เกร็มหรือลื้อตะครุบ ลื้อผลสะบ้าจากในเมืองของตบไปหาคู่ของตน แล้วตะครุบ แล้วดีดให้ถูกคู่ของตน ท้าให้พิจารณาบริเวณสะโพกและเอวได้เด่นชัดขึ้นกว่า ท่านี้หรือยืนเพราะผู้ลื้อจะต้องก้มลงเพื่อลื้อผลสะบ้า ท้าให้ชุดที่สวมใส่จะแนบลาตัวมากขึ้น

ท่าอิต่างเก็ม ก้าวไป 2 ก้าวยกเท้า 1 ข้างแล้วทอยให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตน ถ้าไม่ถูกต้องเขย่งกลับท้าให้พิจารณาบริเวณขาและน่องได้เด่นชัด (ฉวีวรรณ ควรแสง, ไม้ปรากฏปีที่พิมพ์ : 38-43)

ดังนั้นผู้ที่พิการหรือมือเท้าไม่ครบจะไม่สามารถเล่นได้เพราะการเล่นในแต่ละท่า จะต้องอาศัยนิ้วมือ นิ้วเท้าที่ครบสมบูรณ์ จึงถือเป็นการเล่นที่คนโบราณเชิดตัวและพิจารณาถึงรูปร่างความสมส่วนของสรีระต่าง ๆ (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์) นอกจากนี้การเล่นสะบ้าจะต้องเล่นอย่างสุภาพเรียบร้อยทั้งท่าทาง การพูดจาและเนื้อหาที่พูดคุยจะต้องไม่หยาบคายเพราะจะมีผู้มายืนมอง ตลอดคนผู้ใหญ่ของฝ่ายสาวที่นั่งอยู่บนบ้านมองลอดช่องลมลงมาเพื่อพิจารณาหนุ่ม ๆ ที่มาเล่นสะบ้าว่ามีท่าทางเช่นใด เป็นลูกหลานใครของหมู่บ้านใดเนื่องจากการเล่นสะบ้านี้จะนิยมเล่นต่างหมู่บ้านกันเพราะในหมู่บ้านเดียวกันมักจะเป็นญาติพี่น้องกันดังนั้นหนุ่มจะต้องเดินไปยังต่างหมู่บ้านเพื่อขอ "ติดบ่อน" เล่นสะบ้า เช่น หนุ่มเว้ชราอาจไปเล่นสะบ้าที่บ่อนในหมู่บ้านทรงคนอง เป็นต้น (ฉวีวรรณ ควรแสง, พีระ กาบแก้ว, สง่า ใจหม่วจิตร และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์) จึงเท่ากับเพิ่มโอกาสให้มีการติดต่อสื่อสารกันไปในหมู่บ้านต่าง ๆ และสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยของคนต่างหมู่บ้านซึ่งหากมีการแต่งงานกันก็เท่ากับเชื่อมโยงเป็นญาติกันจากการแต่งงานดังกล่าว

ดังที่กล่าวแล้วในข้างต้นว่าประเพณีการเล่นสะบ้านี้มีความเป็นมายาวนาน และค่อย ๆ พัฒนาเรื่อยมาทั้งรูปแบบการจัด การจัดเตรียม ตลอดจนเป้าหมายและระยะเวลาที่เล่นท้าให้แต่ละช่วงเวลานี้มีภาพโดยรวมแตกต่างกันไปตามสมัยซึ่งมีผลจากการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของความเป็นอยู่ การรับวัฒนธรรมตะวันตกตลอดจนการศึกษา และสภาพชุมชนมอญที่เปิดรับกับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งบุคคลและวัตถุซึ่งจะอธิบายเป็นช่วงเวลาต่อไป

ช่วงแรก ในช่วงนี้เป็นช่วงที่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอายุประมาณ 70 ปีขึ้นไปมีโอกาสได้เห็นและเล่น กล่าวคือ เมื่อใกล้ถึงเทศกาลสงกรานต์บรรดาสาว ๆ จะรวมกันเพื่อเตรียมป้อนสบู่ซึ่งนิยมเลือกบ้านที่มีได้ทุนสูงและบริเวณกว้าง รวมทั้งควรรออยู่ใกล้บริเวณทางเดินสาธารณะด้วยเพื่อให้หนุ่มที่จะมาติดบ่อนได้สังเกตเห็น เมื่อรวมกันได้แล้วและเลือกบ้านที่จะจัดเป็นป้อนสบู่ สาว ๆ จะต้องจัดตกแต่งป้อนสบู่ซึ่งถือว่าเป็นหน้าเป็นตาและแสดงออกถึงนิสัยใจคอด้วยเช่นกัน เนื่องจากในอดีตนั้นพื้นดินในหน้าแล้งอาจตกเป็นรอยร้าวใช้เล่นสบู่ไม่ได้ สาว ๆ จะช่วยกันปรับดินให้เรียบที่สุดจนขึ้นเงาคล้ายการฉาบปูนแล้วจัดจนขึ้นเงาโดยการรดน้ำให้ดินชุ่มแล้วอย่าให้เข้ากันจนหมดรอยแตก น้ำตะกุ่มบู๊กซึ่งทำจากไม้ท่อนาหนามีด้ามจับคล้ายช้อนตอกดินที่ขานแล้วให้แน่นและเรียบเป็นเนื้อเดียวกันแล้วใช้ขวดแก้วทูปต่อจนขึ้นเงาสวยงามนั่งแล้วไม่เบื่อน ซึ่งยังพบเห็นได้ในบ้านชาวมอญทางบางพลี (บ้านของเพื่อนผู้วิจัยก็ยังปฏิบัติเช่นนี้) เนื่องจากช่วงนั้นยังไม่มีปัญหาน้ำท่วมขัง เช่นในปัจจุบัน เมื่อปรับพื้นเพื่อทำป้อนสบู่เสร็จ บรรดาสาว ๆ จะตกแต่งบ่อนของตนด้วยทางมะพร้าวมาตัดปลายใบออกแล้วนำมาประดับรอบ ๆ บ่อนให้ดูสวยงามอาจมีดอกไม้ติดแซมแล้วแต่จะจัดหาได้ และเตรียมคบไฟสำหรับจุดในยามค่ำตลอดจนช่วยบริจาคขนมปังอาหารบ้างเพื่อเตรียมไว้เลี้ยงหนุ่มผู้มาติดบ่อน ตลอดจนขนมผลไม้ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ ข้าวเหนียวมะม่วง กะลาแม่มะลิและเทียนหอม ส่วนอาหารมักจะเป็นข้าวต้ม เครื่องใส่ไก่บ้างปลาบ้างแล้วแต่จะจัดเตรียมกันไว้ โดยสาว ๆ ที่มาร่วมบ่อนเดียวกันจะช่วยเหลือกันออกค่าใช้จ่ายและหุงหาอาหาร (ฟัระ กายแก้ว, สง่า งามวิจิตร และสาส์น วงษ์สลิ : สัมภาษณ์) ส่วนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายก็จะใส่ตามที่ในแต่ละจะเน้นเครื่องประดับต่าง ๆ ให้สวยงาม เช่น สร้อยคอ สร้อยคาดตัว กำไลข้อมือ ตามแต่จะมีสำหรับบ้านใดหากมีฐานะร่ำรวยก็อาจจัดเตรียมลูกสบู่ไว้เป็นชุด ๆ สวยงามแต่หากเป็นชาวบ้านทั่วไปก็จะหากันมาเองตามแต่จะมี ส่วนฝ่ายชายเมื่อกลับจากการสร้างน้ำพระและรดน้ำกันเองแล้วก็จะนั่งชุดลอยชายมีผ้าขาวพาดบ่าและรวบรวมเพื่อนฝูงเตรียมไปเล่นสบู่โดยจะออกจากบ้านแต่หัวค่ำประมาณ 6 โมงเย็นถึง 1 ทุ่ม เนื่องจากถ้าออกช้าอาจไม่สามารถจองบ่อนเล่นสบู่ได้ และเมื่อรวบรวมกันแล้วในบางกลุ่มอาจมีพรรคพวกที่ร้องทะเลยมอญได้ เข้าร่วมไปด้วยจนถึงหมู่บ้านที่จะมาเล่นสบู่ก็จะหาว่าจะลงเล่นสบู่บ้านบ่อนใดซึ่งเรียกว่า "จะมาติดบ่อนให้" หากสาวมอญาก็จะลงเล่นตามจำนวนสาว ๆ ที่มีบ้านป้อนสบู่บ้านนั้น หากเหลือจำนวนผู้ที่ไม่ได้

เล่นมากก็จะไปขอติดบ่อนอื่น ๆ ต่อไป หรืออาจอยู่ดูเพื่อน ๆ เล่นและร้องทะเลยมอญกล่อม บ่อนชมสาวในบ่อนนั้นหรือเดินร้องทะเลยมอญกล่อมบ่อนอื่น ๆ ไปเรื่อย ๆ เมื่อเหนื่อยจะขอน้ำ ขอมชมบ่อนไหนทานก็ได้ (สง่า ใหม่วิจิตร และสาส์ วรงค์สลิ : สัมภาษณ์)

เมื่อฝ่ายสาวตอบตกลงเล่นสะบ้าด้วยก็จะ เชิญที่นั่งเป็นคู่ ๆ โดยตกลงกันว่าจะ เล่นแบบใดจำนวนกี่ทำ ในระหว่างที่เล่นนี้ฝ่ายชายจะมีลูกเล่นต่าง ๆ มาใช้แต่จะต้อง สุภาพเพราะมีผู้ใหญ่อุ้มอยู่มากเนื่องจากในสมัยก่อนคนชมจะมีน้อยกว่าคนเล่นเพราะส่วนใหญ่จะ จัดบ่อนสะบ้ากันหมู่บ้านละหลายสิบบ่อน ดังนั้นจึงมีผู้เล่นมากส่วนที่เหลือก็เดินชมบ้างแต่มีน้อย ทาให้การพูดคุยกันของหนุ่มสาวที่เล่นนั้นฟังกันได้ยินเฉพาะคนที่นั่งใกล้ ๆ ส่วนเพื่อน ๆ ที่ ร้องทะเลยมอญหรือคอยเพื่อนเล่นอยู่ก็อาจคอยดูคบไฟให้สว่างอยู่ตลอด หากมีใครเล่นไม่ สุภาพขึ้นมา ผู้ใหญ่จะเตือนเช่นแก้งไอเสียงดัง ๆ หรือตำหนากาหัด ๆ แรง ๆ ฝ่ายชายจะ ต้องควบคุมตนเองและห้ามดื่มสุราในระหว่างที่เล่น วันแต่จะหาวิธีเลี้ยงเองเช่นแก้งทา เป็นค้ำน้ำแต่จริง ๆ เป็นสุราผสมแต่ทั้งหมดจะต้องไม่จริงจังจรรยาบรรณเกลียด ในขณะที่เล่น หากฝ่ายชายไม่ถูกใจของตนก็จะ เปลี่ยนไม่ได้แต่อาจหาวิธีเลี้ยงโดยการแก้งให้ลูกสะบ้า ไปถูกลูกสะบ้าของสาวที่ตนชอบเพื่อจะได้มีโอกาสพูดคุยด้วยใกล้ ๆ หรือบางครั้งอาจแก้ง ผู้ที่นั่งหลังบ่อนโดยเฉพาะสาว ๆ ซึ่งจะเหนื่อยและเปลี่ยโดยเฉพาะในวันท้าย ๆ ของ การเล่นเนื่องจากอดนอนหลายคืนและต้องตื่นแต่เช้ามืดเพราะถือว่าผู้หญิงไม่ควรนอนตื่นสาย ทาให้อาจหลับได้หากไม่ถึงคู่ที่ตนเล่นอยู่ ส่วนชายที่กำลังเล่นอยู่หากเห็นเข้าก็จะแก้ง ทยานสะบ้าให้ลูกสะบ้าของคนที่นั่งเสียงดังมากทาให้สาวที่หลับตกใจตื่นก็มี (พีระ ภาวแก้ว : สัมภาษณ์)

เมื่อเล่นไปได้ประมาณเที่ยงคืนก็จะหยุดเล่นโดยสาว ๆ จะเลี้ยงอาหารแก่หนุ่ม ๆ และเพื่อน ๆ เมื่อเลี้ยงอาหารเสร็จก็จะตกลงกันว่าจะ เล่นต่อหรือไม่ซึ่งส่วนมากจะ เล่น ต่อถึงประมาณตี 3 หรือบางบ่อนเล่นจนรุ่งสางก็มีเนื่องจากดึก ๆ กลุ่มผู้ใหญ่ที่มานั่ง ชมจะ เริ่มกลับบ้านนอนทาให้การ เล่นยิ่งสนุกมีการพูดคุยกันได้มากขึ้น ดังนั้นจึงมีคำกล่าวว่สะ บ้าในช่วงนั้นเล่นแล้วเหมือนคนบ้าจริง ๆ คือทนอนอดติดต่อกันทุก ๆ คืนเพื่อให้ได้เล่นซึ่ง ช่วงแรกนี้การเล่นสะบ้ามีถึง 15 คืน ส่วนบางท่านก็เล่าว่ารุ่นปู่ย่าเล่นเกือบทั้งเดือนก็มี

(สง่า ใหม่วิจิตร และสาลี วงษ์สลิ : สัมภาษณ์) เมื่อเล่นเสร็จแล้วหากหนุ่ม ๆ ต้องการจะมาเล่นใหม่ในคืนต่อไปก็จะบอกสาวหากฝ่ายสาวรับปากให้เล่น สาว ๆ จะยึดลูกสะบ้าของฝ่ายชายไว้เป็นประกัน เพราะหากไม่มาตามนัดจะได้ไม่มีผลสะบ้าเล่นกับบ่อนอื่น ๆ ในขณะที่ฝ่ายสาวก็จะรับเล่นสะบ้ากับกลุ่มอื่นไม่ได้เช่นกัน (สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์) ทำให้การเล่นสะบ้าในช่วงแรกเป็นบรรยากาศที่ค่อนข้างเป็นส่วนตัวเฉพาะกลุ่มผู้เล่นอาจมีผู้ชมบ้างแต่ไม่มากนักและเป็นผู้ชมที่คุ้นเคยกันคืออยู่ใกล้ ๆ บ่อนที่เล่นรวมทั้งมักเป็นชาวมอญเป็นส่วนใหญ่อาจมีคนแขกบ้างเงินบ้างซึ่งก็รู้จักกันมาแต่ก็สามารถพูดและฟังกันรู้เรื่องแม้ว่าผู้เล่นจะพูดภาษามอญก็ตาม ดังจะเห็นว่าคนเฒ่าคนแก่ชาวมอญบางท่านพูดภาษาจีนพอได้ ในขณะที่คนจีนบางคนพอจะพูดและฟังภาษามอญออกเช่นกัน (สง่า ใหม่วิจิตร และสาลี วงษ์สลิ : สัมภาษณ์)

ช่วงที่สอง เป็นช่วงที่ประเพณีการเล่นสะบ้าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากช่วงแรกบ้างแต่ไม่มากนัก กล่าวคือ บรรยากาศโดยรวมยังคงคล้าย ๆ ช่วงแรกแต่แตกต่างกันรายละเอียดได้แก่การตกแต่งบ่อนสะบ้า เริ่มใช้กระดาษแก้วขุ่นทำซัฟฟาว์วเป็นสี ๆ มาติดตกแต่งลวดลายประดับตามบ้านและหน้าต่างให้ดูสวยงามโดยนิยมตัดเป็นลายไทยแบบต่าง ๆ เป็นตัวละครในวรรณคดีที่มีบ้างและอาจมีพวงมโหรีซึ่งตัดกระดาษแล้วปล่อยให้ลมพัดลอยมา เป็นพวงลวดลายต่าง ๆ สวยงามตามแต่ผู้ตัดจะคิดแบบใด ส่วนการเตรียมบ่อนสะบ้าในยุคนี้เริ่มมีหนุ่ม ๆ เข้ามาช่วยรวมทั้งเด็ก ๆ ก็มีและแสงไฟที่เคยใช้คบไฟในช่วงแรกเปลี่ยนมาเป็นตะเกียงลานและตะเกียงเจ้าพายุในเวลาต่อมา ซึ่งหนุ่ม ๆ อาจช่วยออกค่าน้ำมันรถยนต์มาเติมให้คอยเติมลมให้ตะเกียงเจ้าพายุบ้าง สาว ๆ เริ่มมีการแต่งหน้าบ้างเล็กน้อยตามแต่จะมี ส่วนทะเลยมอญที่เคยร้องเป็นภาษามอญเริ่มมีการร้องแปลก็มี มีเพลงยุคสมัยสุนทรภรณ์เข้ามาจับกลุ่มบ้าง ร้องเพลงจีบสาวบ้าง บ้างก็นำวโรลิมาสีผสมผสานกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ทำให้บรรยากาศดูสนุกสนานขึ้น (พีระ กาบแก้ว, สง่า ใหม่วิจิตร และสุกรี เปลี่ยนรุ่ง : สัมภาษณ์) บางคนก็จะแต่งกายให้ดูตลกขบขันเช่นทาแป้งที่หน้าขาว ๆ แล้วทาพริกสีแดง ๆ เม็ดโรด ๆ มาแซมผมร้องรำทำเพลงไปตามบ่อนต่าง ๆ สร้างเสียงหัวเราะให้ผู้พบเห็น (สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์) ส่วนการเล่นสะบ้ายังสุภาพเรียบร้อยอาจมีการพูดล้อเล่นบ้างแต่ไม่เกินเลย หยาบคาย และการจัดเรียงผลสะบ้าก็ดูเรียบร้อยเรียงจากใหญ่ไปเล็ก

(พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์) แม้ว่าจำนวนวันที่เล่นสละบ้ำจะเริ่มลดน้อยลงไปคือเหลือประมาณ 7-9 วัน (พีระ กาบแก้ว, สง่า วัฒนวิจิตร, สมพิศ มงคลพันธ์ และอานวย จันทน์คราญ : สัมภาษณ์)

ช่วงที่สาม เป็นช่วงที่ประเพณีการเล่นสละบ้ำมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากทั้งรูปแบบ ผู้เล่นและผู้จัดตลอดจนเป้าหมายในการเล่นซึ่งเปลี่ยนไปจากเดิม เริ่มตั้งแต่บ่อนสละบ้ำที่ลดจำนวนลงอย่างมากเหลือประมาณ 10 บ่อนหรืออาจน้อยกว่าเพราะค่าใช้จ่ายในการตั้งบ่อนสูงมากขึ้นประกอบกับบ้านที่เคยตั้งบ่อนได้บางบ้านก็ถูกน้ำท่วมถึงและผู้เล่นจากเดิมที่เคยจัดกันเองรวบรวมคนแล้วตั้งบ่อนก็เปลี่ยนไป กล่าวคือทางอำเภอต้องให้งบประมาณซึ่งส่วนใหญ่มักพอค่าใช้จ่ายที่เสียไปกับการจัดตกแต่งบ่อนสละบ้ำให้ดูสวยงามประดับไฟและอุปกรณ์ตกแต่งจนดูแล้วเป็นการประกวดประชันกันเอง (บุญสงค์ เงินทอง และ สุวิมล กิตติมงคลพันธ์ : สัมภาษณ์) นอกจากนี้การหาสาว ๆ มาเล่นสละบ้ำรวมทั้งหนุ่ม ๆ ก็มักจะไม่น่าชุกหลานมอญแล้วเพราะเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจอยากเล่นทำให้หายากและต้องว่าจ้างออกค่าใช้จ่ายเรื่องเสื้อผ้า ค่าแต่งผมแต่งหน้า และค่าเดินทางต่าง ๆ ให้ (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) ตลอดจนผู้จัดต้องเตรียมเด็กหนุ่มให้ได้ตามจำนวนสาวที่บ่อนจัดหาได้เช่นกันเพื่อให้ครบคู่ตั้งนั้นจึงเป็นการจัดเพื่อโชว์มิใช่การติดบ่อนแบบสมัยก่อน (พีระ กาบแก้ว และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) รวมถึงค่าอาหารและอุปกรณ์เช่น ลูกสละบ้ำของทั้งหญิงและชายซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงแม้ในปัจจุบันจะจัดเพียง 3 วันก็ตาม แต่กว่าจะได้เด็กหนุ่มสาวมาเล่นสละบ้ำให้ก็ค่อนข้างยุ่งยากเพราะไม่ค่อยมีใครยอมเล่นง่าย ๆ อ้างว่าเล่นไม่เป็น อายเพราะคนมาชมมากหรืออยากเดินเที่ยวชมงานมากกว่ามานั่งเล่นสละบ้ำให้คนอื่นดู (พีระ กาบแก้ว และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) ตลอดจนถูกมองว่าผู้ที่จัดนั้นมีรายได้เข้ากระเป๋าจากเงินที่ทางอำเภอให้ซึ่งจริง ๆ เงินที่นำมาไม่ก็พันบาทนั้นไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่จัดทั้งสามคืนแต่ส่วนมากที่จัดอยู่ก็เพราะใจรักที่จะทำสืบทอดมาแต่รุ่นพ่อแม่ (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) แม้ว่าการเล่นจะเปลี่ยนไปจากเดิมค่อนข้างมากแล้วก็ตาม กล่าวคือ เด็ก ๆ ที่มาเล่นสละบ้ำให้ชมมักพูดภาษามอญไม่ได้แล้วและมีกริยาไม่เรียบร้อยเท่าคนโบราณ ในขณะที่การลงโทษในช่วงแรกมักทำให้ร้องทะเลยมอญให้ในช่วงที่สองอาจมีทั้งทะเลยมอญและการวางแตงในช่วงที่สามการทำโทษมักทำให้ท่าแปลก ๆ

าให้อีกฝ่ายหนึ่งอายุ เช่น การยื่นถอดและพูดกับเสา การเลียนแบบท่าสุนัขฉี่ เป็นต้น (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์) และเมื่อเล่นเสร็จประมาณ 5 ทุ่มถึงเที่ยงคืนก็จะเลิกซึ่งเป็น เรื่องจำเป็นเพราะเด็กที่มาเล่นให้ส่วนใหญ่นักเรียนซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองต้องมานั่งรอ ดอนอนด้วยจึงจำเป็นต้องเลิกเร็วเพื่อให้เด็กและพ่อแม่ได้พักผ่อนเพราะสละเวลาในการ มาเล่นสละบ่าให้หมดแล้วทำให้ไม่สามารถสืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติแบบอดีตไว้ได้ แม้ว่าจะ เคยมีการจัดสละบ่าพื้นปีเมื่อประมาณ 7-8 ปีก่อนด้วยการจัดสละบ้านขึ้น 3 บ่อนในบริเวณ เดียวกันจำลองรูปแบบการเล่นในแต่ละช่วง คือบ่อนแรกเป็นบ่อนที่จำลองแบบเมื่อ 70-80 ปีก่อน บ่อนที่สองจำลองแบบช่วงที่สองบ่อนที่สามคือแบบปัจจุบันให้เล่นเทียบกันให้คนดูได้เห็น ความแตกต่าง โดยบ่อนแรกต้องให้คุณตาคุณยายมาเล่นให้ชม บ่อนที่สองให้คนรุ่นพ่อแม่มา เล่นให้ชม และบ่อนที่ 3 ให้เด็กรุ่นใหม่เล่นปรากฏว่าสร้างบรรยากาศให้สนุกสนานเพราะ บ่อนแรก ๆ จะไม่ค่อยเห็นลูกสละบ่าเนื่องจากแสงไฟน้อยคนรุ่น 70-80 จึงมองลูกสละบ่าไม่ เห็นทำให้ลูกหลานต้องช่วยกันเชียร์เพราะผู้เล่นแต่ละคนอายุรวม ๆ กันแล้วเกินพันปี แต่ทำ ให้เห็นวิธีการเล่นของคนรุ่นนั้นว่ามีความสนุกสนานและบรรยากาศที่หาชมได้ยาก แต่ก็ มีผู้มองว่าคนจัดทำผิดประเพณีคือไปนำคนแก่และผู้ที่ตั้งงานแล้วมาเล่นคือมองจุดประสงค์อัน การจัดต่างกัน (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการละเล่นสละบ่าในช่วงที่สามจึงเป็นการรักษาประเพณีให้ลูก หลานได้เรียนรู้แต่มีวิสาหกิจเป็นสื่อเพื่อให้หนุ่มสาวได้พบปะกันหรือศึกษาจิตใจกันเหมือนนาน อดีตที่จะเริ่มมองตั้งแต่พื้นสละบ่าว่าเป็นคนขยันหรือไม่ ในขณะที่เดียวกันถือเป็นการดูตัวของทั้ง สองฝ่ายและเป็นสื่อเชื่อมโยงให้หนุ่มสาวได้พบปะและอาจแต่งงานในเวลาต่อมาแต่ประเพณี การละเล่นสละบ่าในปัจจุบันเป็นการจัดเตรียมทุกอย่างไว้แม้แต่ผู้เล่น บ่อนสละบ่าที่เพนงจินเมนต์ ชาติมัน การตกแต่งสัญลักษณ์และชื่อสินค้าที่เข้ามาสนับสนุนตามบ่อนต่าง ๆ จึงเป็นการจัดแสดง ให้ความ มีชีเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตแบบในอดีต เนื่องจากหนุ่มสาวปัจจุบันมีโรกา สอื่น ๆ มากมายในการพบปะกันเช่นจากการทำงานในที่ทำงาน การพบปะผู้คนในโรกา สต่าง ๆ การศึกษา ตลอดจนการแนะนำจากเพื่อนฝูง เป็นต้น นั่นคือสภาพการเปิดตัวของชุมชนที่มีมาก ขึ้นนับตั้งแต่มีการคมนาคมจากทางน้ำมาเป็นทางบกตลอดจนสภาพความเป็นเมืองที่มีผู้คนหลากหลาย วัฒนธรรมเข้ามาอยู่ในแหล่งชุมชนเดียวกัน ได้แก่ ชาวไทยอิสลามซึ่งมีศาสนิกตั้งอยู่ไม่ไกล

จากโบสถ์ของชาวคริสต์ที่แวดล้อมไปด้วยวัดของชาวมอญและศาลเจ้าของชาวจีนทำให้สภาพชุมชนมอญแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไปการจัดซื้อพื้นบ้านต่าง ๆ จึงเริ่มมีการเข้าร่วมของผู้คนที่ต่างวัฒนธรรมและท้องถิ่นเข้ามาร่วม เช่น ผู้มาทำงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและชาวต่างชาติ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งสภาพการดำรงชีวิตจากเรือนไทยในอดีตมาเป็นตึกข้างบ้านสมัยใหม่บ้าง และสภาพแวดล้อมจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่ใหม่เอื้ออำนวยความสะดวกดำเนินกิจกรรมหรือการเข้าร่วมซื้อพื้นบ้านตามวัฒนธรรมมอญแบบเดิมอีกต่อไป ผลักดันให้คนหนุ่มสาวเชื้อสายมอญต้องปรับตัวทำให้ขาดการถ่ายทอดซื้อพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เคยมีนับตั้งแต่ภาษาและการดำเนินชีวิตแบบสังคมเกษตรยุคดั้งเดิม

ดังนั้นประเพณีการละเล่นสะบ้าจึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญในอดีตได้เลือกคุ้มครองและญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายสาวได้มีโอกาสดูแลหนุ่มที่มาสืบใจลูกหลานของตนอย่างใกล้ชิด

8. ประเพณีการละเล่นตะแยมมอญ หรือว่านสะม้ายแก้ว

ประเพณีการละเล่นตะแยมมอญ เป็นการละเล่นของชาวมอญที่ประกอบด้วยการร้องและรำร่วมกับดนตรี ซึ่งส่วนใหญ่นิยมเล่นกับดนตรี 5 ประเภท ได้แก่ ขอสสามสาย หรือ "กรร" ขลุ่ย หรือ "กะโรสิต" จะเข้ หรือ "จยาม" กลอง หรือ "เป็งตัง" และ ฉิ่ง หรือ "ยะเด" นอกจากนี้ยังอาจเล่นประกอบเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้แล้วแต่จะมีการดัดแปลงโดยผู้เล่นนิยมร้องเป็นภาษามอญ แต่ในปัจจุบันมีการร้องปนภาษาไทยมากขึ้นเพื่อให้ผู้ชมฟังออก อาจมีการผสมดนตรีสมัยใหม่เข้ามาบ้างหรือเครื่องดนตรีประเภทขลุ่ย ขอดัง และกรับ ประกอบเข้ามามีทำให้เพิ่มความหลากหลายในการแสดงตะแยมมอญ (มงคล สมประสงค์ : สัมภาษณ์)

การละเล่นตะแยมมอญนั้น สามารถนำมาประกอบกับเทศกาลและพิธีกรรมต่าง ๆ นับตั้งแต่ช่วงสงกรานต์หรือร้องในงานศพก็มี ผู้เล่นส่วนมากจะร้องโต้ตอบกันระหว่างหญิงและชายซึ่งมีท่อนองร้องของชายและหญิงที่ต่างกันไป เช่น ท่อนอง "เจ๊กมั่ว" หรือสาย 1 ของขอ ถือเป็นเพลงของฝ่ายชายที่ร้องเป็นหลักและให้ฝ่ายหญิงร้องตรงช่วยสร้อยของเพลงท่อนอง "เรปีต-เซ่" หรือท่อนองของเมืองเซ่ ถือเป็นเพลงของฝ่ายหญิงที่ร้องเป็น

หลัก ฝ่ายชายจะร้องตรงช่วงสร้อยของเพลง ทานอง "บี๊ต-ทะโสน" ทานอง "แก้ม-เงิน" หรือข้างย่างเท้า ทานอง "หะ-เก-จัว" หรือเที่ยงคืน และทานอง "ปล่ายจ้าว" หรือ หม่อมกลับบ้าน ซึ่งสองทานองหลังใช้เมื่อจะจบการเล่นและลาจากกัน (สุเอ็ด คชเสนี, 2527 : 63)

ในช่วงแรกนั้นการร้องทေးมอญใน อ.พระประแดง มีให้เห็นอยู่ทั่วไปและนิยมนำมาร้องกล่อมบ่อนสะบ้าหรือร้องชมสาว ๆ ที่มาเล่นสะบ้าตามบ่อนต่าง ๆ สร้างความสนุกสนานให้แก่บ่อนสะบ้าและผู้มาชมโดยการร้องเป็นภาษามอญประกอบเครื่องดนตรีเท่าที่จะหาได้เช่น ขลุ่ยข้าง ขอบ้าง (พีระ กาบแก้ว และสง่า งามวิจิตร : สัมภาษณ์) เมื่อเริ่มเหนื่อยและคอแห้ง นักดนตรีและนักร้องก็จะหยุดพักตามบ่อนสะบ้าเพื่อขอน้ำและขนมกะลาแม่ซึ่งแต่ละบ่อนจะมีจัดเตรียมไว้ ดังนั้นในแต่ละหมู่บ้านจะมีพ่อเพลงแม่เพลงสอนผู้ที่สนใจการร้องทေးมอญ (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์) นอกจากการร้องทေးมอญเพื่อกล่อมบ่อนสะบ้าแล้วยังมีการตั้งเวทีร้องทေးมอญให้ผู้เดินผ่านไปมาได้ชมเพื่อความสนุกสนานและสอนหนุ่มสาวผู้มาชมไปในโอกาสเดียวกัน เพราะเนื้อหาที่นำมาร้องในช่วงแรกนั้นมีประโยชน์ต่อคนฟัง เป็นเนื้อหาที่นำมาจากชาตกบ้าง พุทธประวัติบ้าง ศิลกรรมต่าง ๆ รวมทั้งวรรณคดีที่มีสาระนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพราะในอดีตผู้คนยังต้องการศึกษาส่วนที่มีอยู่ก็มักจะเป็นวัดซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้ศึกษาเล่าเรียนมากกว่าผู้หญิง นอกจากนี้เนื้อหาที่ให้ได้เรียนรู้เรื่องศาสนาแล้ว ยังมีเนื้อหาอีกประเภทหนึ่งที่เน้นสภาพชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน เช่น เนื้อหาที่สอนให้รู้ถึงหน้าที่ของสามีที่ดีของเมียและการเป็นแม่บ้านที่ดีตลอดจนการสอนวิธีเลือกคู่ครองว่าให้พิจารณาที่คุณสมบัติเช่นไร โดยฝ่ายชายอาจร้องถามฝ่ายหญิงว่าการดูแลรักษาความสะอาดบ้านช่องท้าวอย่างไร อาหารการกินแต่ละแบบปรุงอย่างไรให้อร่อย พรหมจารียี่คืออะไร เป็นอย่างไร เป็นคนนิสัยใจคออย่างไร ในขณะที่ฝ่ายหญิงอาจจะร้องถามฝ่ายชายว่าบวชเรียนหรือยัง ถ้าบวชแล้วลองเล่าชาตกเรื่อง...ให้ฟังหรือบวชแล้วรู้หน้าที่ของพ่อบ้านที่ดีหรือไม่ ภรรยาจะคลอดบุตรจะต้องจัดเตรียมอะไรบ้าง นิสัยใจคอเป็นคนเช่นไร ดิดสุราและการพนันหรือไม่ เป็นต้น การร้องเนื้อหาประเภทนี้อาจสอดแทรกอารมณ์ขันสนุกสนานไว้ด้วยเช่นร้องให้มีลักษณะสองแง่สองมุม หรือร้องให้แฝงเนื้อหาตลกขบขันเป็นช่วง ๆ ไป ทาให้ผู้ฟังผู้ชมเกิดความสนุกสนานได้สาระและเก็บมาพิจารณาตนเองว่ามี

คุณสมบัติต่าง ๆ พร้อมทั้งจะออกเรือนหรือไม่ ควรปรับปรุงสิ่งใด (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันประเพณีการเล่นตะแยมมอญใน อ.พระประแดง เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเนื่องจากหาผู้ที่สามารถร้องตะแยมมอญได้ยาก ประกอบกับเด็กรุ่นใหม่ที่มีเชื้อสายมอญก็ไม่สนใจที่จะสืบทอดเพราะเห็นว่าลำสมัยไม่สนุกสนานเหมือนเพลงในยุคปัจจุบัน และไม่สามารถพูดภาษามอญได้จึงฟังไม่เข้าใจความหมายและร้องไม่ได้ (มงคล สมประสงค์ : สัมภาษณ์) ดังนั้นในเทศกาลสงกรานต์พระประแดงในปัจจุบันจึงต้องจ้างวงตะแยมมอญทางบางกระดี่มาร้อง เช่น วงหงส์ฟ้ารามัญเพื่อมาแสดงให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จัก แต่จะแปลงเนื้อหาและดนตรีให้ทันสมัยโดยอาจใส่ทำนอง เพลงสมัยใหม่และร้องบนภาษาไทยเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหา เนื้อหาส่วนใหญ่จึงเน้นให้สนุกสนานเป็นหลัก จึงต่างกับตะแยมมอญช่วงแรกและช่วงที่สองที่เคยมีตะแยมมอญใน อ.พระประแดง ตามรูปแบบและเนื้อหาที่กล่าวไว้ข้างต้น (พีระ กาบแก้ว, มงคล สมประสงค์ และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการเล่นตะแยมมอญจึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญในอดีตใช้เป็นสื่อเพื่อสั่งสอนหนุ่มสาวให้รู้จักศีลธรรมและการครองเรือนอย่างถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม

9. ประเพณีการเล่นสะบ้าทอย หรือว่านฮะเหาะทอย

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ใน อ.พระประแดง ในอดีตนับว่าเป็นช่วงที่ทุกเพศทุกวัยจะได้พักผ่อนหย่อนใจกับสื่อพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ บางสื่อเปิดโอกาสให้ทุกเพศทุกวัยได้เข้าร่วม เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ บางสื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้ร่วม เช่น ประเพณีการเล่นสะบ้า ในขณะที่ผู้เฒ่าผู้แก่และเด็ก ๆ ก็สามารถร่วมชมได้ สำหรับประเพณีสะบ้าทอยนั้นผู้ที่เข้าร่วมโดยตรงคือผู้ชายซึ่งจะเป็นผู้เล่นสะบ้าทอยเนื่องจากเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีรูปแบบการเล่นสำหรับผู้ชาย เพราะต้องใช้แรงและกำลังมาก แต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ชมเนื่องจากเป็นกีฬาประเภทหนึ่งที่สนุกสนานเข้าใจง่าย ชาวมอญพระประแดงในอดีตจึงนิยมเล่นช่วงสงกรานต์และออกพรรษา ถือเป็นการเล่นและออกกำลังกายมีรูปแบบคล้ายเบตองและโบลิ่ง ดังนั้นบางท่านจึงเรียกกันเล่น ๆ ว่า โบลิ่งมอญ บ้างก็เรียก

เบตองมอญก็มี และมักจะมีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องกับซึ่งแต่เดิมจะพิจารณาว่าใครที่มีกำลังดี และแม่นยำ การที่ได้ชื่อว่าสะบ้าทอย เพราะในอดีตใช้ผลสะบ้าเล่นก่อนที่จะเปลี่ยนมาใช้ไม้และลูกโลหะและที่เป็นเอกลักษณ์ที่ยังรักษาถึงปัจจุบันคือผู้เล่นจะต้องแต่งชุดลอยชาย แบบมอญทาสให้บรรยากาศไม่เหมือนกีฬาประเภทอื่น แม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีเล่นในช่วงเทศกาล สงกรานต์ที่วัดทรงธรรมเพียงแห่งเดียว เนื่องจากผู้ที่นิยมเล่นมีจำนวนลดลงประกอบกับต้องใช้เนื้อที่ในการเล่นค่อนข้างมากจึงถือเป็นอุปสรรคในการหาสถานที่สำหรับสร้างบ่อนสะบ้า ประกอบกับความนิยมกีฬาประเภทอื่นที่สูงกว่า เช่น ฟุตบอล เป็นต้น

สำหรับสนามหรือบ่อนที่สร้างขึ้นเล่นสะบ้าทอยนั้นมีขนาดใหญ่ประมาณคือกว้าง 4-5 สอก หรือประมาณ 2-3 เมตร แล้วแต่พื้นที่ ความยาวของสนามมีตั้งแต่ 10 วา 12 วา ถึง 15 วาก็มีขึ้นอยู่กับที่กำหนดเป็นเท่าใดรอบ ๆ สนามจะตีกรอบโดยอาจกันไม้ไว้ทั้ง 4 ด้านเพื่อกันลูกสะบ้ากลิ้งไปไกลออกนอกสนาม (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

กติกาที่ซับซ้อนประกอบการเล่น จะแบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายโดยอาจมีฝ่ายละ 1 คน หรือหากเล่นเป็นทีมก็จะค่อย ๆ จับคู่เล่นคัดผู้แพ้ออกไปจนกว่าจะเหลือคู่สุดท้ายมาชิงชนะเลิศการเล่นโดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 เกม แต่ละเกมสะสมแต้มแล้วนำมารวมกันผู้ที่มีแต้มมากกว่าเป็นผู้ชนะ ซึ่งจะได้แต้มจากการโยนสะบ้าไปถูกเป้าหรือสะบ้าที่ตั้งไว้ปลายสนามที่แบ่งแต้มตามตำแหน่งที่ตั้ง ดังนั้น

ลูกในแถวกลางจำนวน 3 ลูก มีแต้มลูกละ 2 แต้ม

ลูกด้านข้างด้านละ 1 ลูก มีแต้มลูกละ 5 แต้ม

ผู้ทอยสะบ้าจะมีลูกสะบ้าใหญ่ฝ่ายละ 6 ลูก เมื่อทอยครบแล้วจะนับว่าทอยลูก สะบ้าที่ตั้งจำนวนกี่ลูกนำแต้มมารวมกันและเก็บไว้รวมกับอีกเกมหนึ่ง เพื่อดูว่าฝ่ายใดมี แต้มมากกว่ากัน (สมพิศ มงคลพันธ์ และอานวย จันทน์คราญ : สัมภาษณ์) ในระหว่างที่ เล่นด้วยกันอาจมีการหยอกล้อกันในระหว่างที่เล่นด้วยคำศัพท์ที่ใช้เฉพาะกลุ่ม เช่น เต็ด หาง เต็ดปีก เป็นต้น ทำให้สร้างความครื้นเครงในกลุ่มและเป็นการทดสอบกำลังของตน

เองตลอดจนความแม่นยำ ส่วนผู้ชมก็จะได้รับความสนุกสนานจากการเชียร์ การติดตาม
เกมว่าจะออกผลเช่นใด (อานวย จันทนคราญ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการละเล่นสะบ้าทอย จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ผู้ชามอญในอดีตจะได้
แสดงถึงพลังและความแม่นยำโดยแข่งขันกันภายในกลุ่มเพื่อความเพลิดเพลินหลัง
ทานาเสรีจ

10. ประเพณีการละเล่นฝีมอญ หรือ ว่านอะหลกโรมน

เนื่องจากชาวมอญเป็นผู้ที่เคร่งครัดในทางศาสนาและมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่ง
เหนือธรรมชาติที่เรียกรวม ๆ ว่า ผี ดังปรากฏให้เห็นจากการปฏิบัติตามข้อห้ามตลอดจน
การนับถือผีที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกิน สิ่งของ บุคคล วิญญาณตลอดจนเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่นับถือสืบ
ต่อกันมาโดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรมบ้าง การตั้งเป็นกฎเกณฑ์เพื่อเป็นแนวทางใน
การปฏิบัติและรวมถึงการละเล่นเพื่อความสนุกสนานซึ่งเคยมีในอดีต

ประเพณีการละเล่นฝีมอญนี้เป็นการเรียกรวมการละเล่นที่เกี่ยวกับการเข้าผีต่างๆ
ที่ชาวมอญเคยเล่นในอดีตเพราะปัจจุบันการละเล่นเหล่านี้ได้หมดไปแล้วเนื่องด้วยมีสิ่งบันเทิง
ใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ เช่น โรงภาพยนตร์ สถานเริงรมย์ โทรทัศน์ เป็นต้น การละเล่นสมัย
ใหม่ต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาที่ทำให้บุคคลมีการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผลมากขึ้น
ประกอบกับไม่มีการถ่ายทอดวิธีการ บทสวดที่จะเชิญผีต่าง ๆ มาเข้าคนหรือสิ่งของทว่าให้
คนรุ่นใหม่ไม่สามารถเล่นการละเล่นประเภทนี้ได้

ในอดีตเมื่อประมาณ 50 ปีขึ้นไปการละเล่นประเภทนี้เป็นที่คุ้นเคยกันดีเนื่อง
จากจะมีผู้เข้าร่วมดูจำนวนมากและนิยมเล่นในช่วงสงกรานต์เพราะว่างจากงานและไม่มีสิ่ง
บันเทิงอื่น ๆ ชาวบ้านจึงมักจะมาร่วมกันบ้านใดบ้านหนึ่งที่สามารถเชิญผีเข้าสิ่งของหรือคน
ได้ เช่น ฝีนางตง ผีสาก ผีตะคอง ผีตาเซียง ลิงลม และราแม่ศรี เป็นต้น (พิระ กาบแก้ว,
ลาตวน จุลมาศ, สมพิศ มงคลพันธ์ และสาลี วงศ์สาลี : สัมภาษณ์)

ลักษณะการเล่นจะคล้ายคลึงกันคือจุดรูปบอกและ เชิญผีดังกล่าวข้างต้นมาเข้าคน เช่น ลิงลม และราแม่ศรี เป็นต้น ซึ่งผู้เชิญต้องสามารถกล่าวคำเชิญเป็นจึงจะเชิญได้ เช่น ให้นำหญิงสาวแต่งกายสวยงาม แล้วร้องเชิญแม่ศรีเข้า พอจะจำใจความได้ว่า "แม่ศรีเอ๋ยแม่ศรีสวยสะ ยกมือไหว้พระ....." ผู้เป็นร่างจะมีอาการคือสามารถร่าท่าต่าง ๆ ได้อย่างสวยงาม ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยร่ามาก่อนคือร่าไม่เป็น เมื่อคนที่มาชมเห็นว่าแม่ศรีเข้าแล้วก็เข้าร่วมร่าด้วย ตามท่าทางของแม่ศรี ทำให้สร้างความสนุกสนานแก่ชาวบ้าน ขณะที่ลิงลมจะเป็นการเชิญเข้าผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือเมื่อเชิญเข้าแล้วจะออกอาการคล้ายลิงแสดงท่าทางต่าง ๆ เช่นปีนต้นไม้ได้อย่างคล่องแคล่ว บางครั้งก็ไม่ยอมลงจากต้นไม้ แต่เมื่อลิงลมออกแล้วกลับไม่สามารถปีนลงก็มีต้องให้คนข้างล่างช่วยกันนำลงมา (ลาตวน จุลมาศ : สัมภาษณ์)

อีกรูปแบบหนึ่งจะมีผู้เล่นหลายคนแต่ไม่มีการระบุว่าเป็นใครคือร่างทรง โดยผู้เล่นจะนั่งล้อมวงแล้วช่วยกันร้องเพลง เช่น ผีฟ้าเอ๋ย...ไปเรื่อย ๆ พอมีใครที่เริ่มเคลิ้มผีก็จะเข้าผู้ใดในคนที่เหลือจะมาล้อมผู้ที่ผีเข้าแล้วถามคำถามที่ตนต้องการทราบ เช่น เรื่องคู่ครองของหาย เป็นต้นเมื่อเล่นเสร็จจะให้ผีออกโดยการโยนผ้าขี้มูกคนที่ถูกผีเข้ากลับไปกลับมารหรือให้ผู้ที่ถูกผีเข้านอนลงแล้วคนอื่น ๆ เดินข้ามไปข้ามมาผีก็จะออก (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

อีกลักษณะหนึ่งคือการเข้าผีกับสิ่งของ เช่น ผีตะคอง ผีซาก เป็นต้น วิธีการคล้ายกันคือต้องมีผู้เชิญเป็นทาสีเชิญผีเข้า เช่น นางะลามะพร้าวมาใส่ไม้แล้วสวมตะคร้อทับหน้าผ้ามาคลุมหรือเสื่อก็ได้แล้ววาดปาก ตา จมูก ให้นำคล้ายคน เมื่อเชิญผีเข้าแล้วจะสามารถแสดงอาการต่าง ๆ ได้ เช่น ให้นำขี้จุกคนก็จะจุก ให้นำตุ้มสุราก็ตุ้มได้โดยรินใส่ปากที่เขียนไว้จะไม่มีน้ำไหลรั่วออกมาจากตะคร้อหรือผ้าเลย ให้นำตุ้มรูปก็จะเอนลงน่านบริเวณที่วาดเป็นปากให้ใกล้รูปแล้วบ้วนน้ำลายตุ้มรูปได้ ก็จะเลียนแบบอาการของคนได้อย่างน่าแปลกใจ (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามการเล่นแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นส่วนใหญ่มักมีอายุต่ำกว่า 50 ปีมักจะไม่รู้จักรักแล้วหรืออาจได้ยินคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาแต่ไม่มีโอกาสได้พบเห็นด้วยตัวเอง เด็กรุ่นใหม่ ๆ ซึ่งไม่เชื่อว่ามีจริงบ้าง บางคนอยากเห็นแต่ไม่มีผู้เชิญเป็นท้าวใหม่ไม่สามารถเชิญมาให้เห็น ท้าวให้ประเพณีการเล่นเหล่านี้หมดไปจาก อ.พระประแดง ในที่สุด

ดังนั้นการเล่นผีมอญ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญพระประแดงในอดีตได้ใช้เป็นสื่อเพื่อเชื่อมโยงความเชื่อในเรื่องผีที่มีมาแต่โบราณโดยถ่ายทอดผ่านความสนุกสนานและตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นในอาณาจักรนครมาตยาธิปไตยบางอย่างที่ยังมองไม่เห็น

11. ประเพณีแหงส์-รงตะขาบ หรือ เกียะหยั่งรทนมั่ว - อะลามเทียบะกี

ประเพณีแหงส์-รงตะขาบนี้ถือว่ามี ความสำคัญและแสดงเอกลักษณ์ของชาวมอญอย่างเด่นชัด(ดูภาพประกอบในภาคผนวก ค) เนื่องจากหงส์เป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญเป็นสัตว์ที่สูงศักดิ์และมีประวัติยาวนานนับตั้งแต่สมัยพุทธกาล มีตำนานเล่ากันว่าหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ 8 ปี พระองค์ได้ทรงโปรดพุทธมารดาขึ้นดาวดึงส์และเสด็จไปโปรดเวไนยสัตว์วันแคว้นต่าง ๆ จนมาถึงภูเขาสุทนต์มั่งสิตอยู่ทางทิศเหนือของเมืองสะเทิมเมื่อทอดพระเนตรไปทางทิศตะวันออก ได้พบแผ่นดินกลางทะเลเมื่อน้ำลดลงมีหงส์ทองสองตัวมาเล่นน้ำอยู่ ตัวเมียบินเกาะหลังตัวผู้ จึงทรงท้านายว่าแผ่นดินบริเวณนั้นต่อไปจะเป็นพระนครชื่อหงสาวดีซึ่งเป็นที่ตั้งของพระศรีมหาโพธิ์ พระสถูปเจดีย์และพุทธศาสนาสถานจะเจริณที่นั่น หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานได้ 1000 ปี เมื่อนั้นที่ตั้งเมืองขึ้นเป็นแผ่นดินและพระราชบุตรของพระเจ้าเสนะคงคา พระนามว่า สมฤกษุมารและวิมลฤกษุมารได้รวบรวมไพร่พลตั้งเมืองขึ้นชื่อหงสาวดี ที่ชาวมอญเรียกว่า "ฮองสาแวะตอย" ดังนั้นชาวมอญจึงใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์ของประเทศรามัญนับแต่บัดนี้มา (สมพิศ มงคลพันธ์, 2536: 21)

สำหรับชาวมอญในประเทศไทยก็เช่นกันได้รับหงส์มาเป็นสัญลักษณ์ดังจะพบเห็นได้ทั่วไปในวัดต่าง ๆ จะมีเสาหงส์อยู่หน้าวัดเรียกเป็นภาษามอญว่า "เกียะหยั่งรทนมั่ว"

ซึ่งจะเป็นที่มาของการแห่งสังขตะขาบ อีกส่วนหนึ่งได้แก่ขงตะขาบหรือที่ภาษามอญเรียกว่า "อะลามเทียะกี" เป็นขงที่ชาวมอญพระประแดงนิยมทำขึ้นในเรือกาสด่าง ๆ เช่น เทศกาล สงกรานต์ ใช้ในงานฉลองพระพุทธรูป เบิกพระเนตรพระพุทธรูปหรือบูชาบรรพบุรุษก็มี โดยที่ชาวมอญพระประแดงนิยมนำมาขึ้นเรือกาสดองปีใหม่ด้วยการชักขงตะขาบขึ้นสู่เสา หงส์ตามวัดมอญประจำหมู่บ้านของตน ได้แก่ วัดทรงธรรม วัดคันลัด วัดอาษา วัดกลาง วัดแหลม วัดรมกษ วัดแค และวัดพยายราบ และคาดว่าจะมีการเข้าร่วมกับวัดอื่น ๆ ต่อไป ด้วย (พีระ กาบแก้ว, สมพิศ มงคลพันธ์ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ในส่วนของขงตะขาบนี้มีความเชื่อต่าง ๆ แผงไวกมาย กล่าวคือ เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสรู้และไปโปรดพระมารดาตั้งได้กล่าวไว้ข้างต้นด้วยการแสดงธรรมพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เสด็จจำพรรษาอยู่บนชั้นดาวดึงส์ 3 เดือน แล้วเสด็จกลับโลกมนุษย์เมื่อวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ได้มีบรรดามวลเทพต่าง ๆ เนมิตรบันไดเงิน บันไดทอง บันไดแก้วเพื่อรองรับพระองค์บ้างก็ถือเครื่องสูงประกอบด้วย ฉัตร ขง และดนตรีดีดสีตีเป่า ปรายดอกไม้เงินดอกไม้ทองตลอดทางที่ดำเนินผ่าน ฝ่ายมนุษย์ได้นำอาหารไปใส่บาตรแต่ผู้คนมากมายทำให้ต้องโยนโดยทำเป็นข้ามตัมมัดเล็ก ๆ จึงเกิดประเพณีใส่บาตรข้ามตัมลูกโยนขึ้น แล้วพากันเฉลิมฉลองด้วยการปักขงสีต่าง ๆ ตามแต่จะทำกันมา ส่วนชนชาติมอญได้เลือกทำขงตะขาบเพื่อต้อนรับพระพุทธองค์ จึงมีที่มาและทำสืบทอดกันมานับแต่นั้น (สมพิศ มงคลพันธ์, 2536:10-11)

สมพิศ มงคลพันธ์ (2536:11-16) ได้กล่าวถึงที่มาของการทำขงตะขาบ สรุปได้ดังนี้การที่คนมอญเลือกทำขงตะขาบนั้นเนื่องจากตะขาบสามารถนำมาตีความได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ในทางโลก ตะขาบมีลำตัวยาว ทำจำนวนมาก มีเขี้ยวเล็บที่มีพิษใช้ป้องกันตนเองได้ เปรียบเสมือนคนมอญที่ถูกรุกรานแต่สามารถป้องกันตนได้ อีกความหมายหนึ่ง เมื่อเวลาตะขาบมีลูกจะมีครวระมาก ๆ หลายสิบตัวเมื่อลูก ๆ มีอันตรายตัวแม่จะปกป้องด้วยการขดลำตัวเป็นวงกลมล้อมลูก ๆ ไว้

ในทางธรรม ตะขามีลักษณะลำตัวส่วนต่าง ๆ ที่เป็นปริศนาธรรมทั้งสิ้น ได้แก่

1. ลำตัวจากหัวถึงหาง มีจำนวน 22 ปล้อง หมายถึง หลักธรรม 5 ประการคือ สติปัฏฐาน 4 หรือสติกำหนด 4 อย่าง สัมมัปธาน 4 หรือความเพียร 4 อย่าง อิทธิบาท 4 หรือเครื่องทำให้สำเร็จประสงค์ 4 ประการ อินทรีย์ 5 หรือกายทั้ง 5 และพละ 5 หรือธรรมที่เป็นกำลัง 5 อย่าง รวมได้ปริศนาธรรม 22 ประการ

2. ขา 40 ข้างหรือ 20 คู่ หมายถึง หลักธรรม 40 ประการ ได้แก่ กุศลกรรมบท 10 บุญกริยาวัตถุ 10 นาถกรรมธรรม 10 และอนุสติ 10

3. หนวดมี 2 เส้น หมายถึง ธรรมที่อุปการะมาก 2 ประการ ได้แก่ สติ คือ ความระลึกได้ และสัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัว

4. หางมี 2 หาง หมายถึง ขันติ คือความอดทนอดทน และโสรัจจะคือความเสงี่ยมเสงี่ยมตน

5. เขี้ยวมี 2 เขี้ยว หมายถึง หิริ คือความละอายแก่ใจที่ชั่ว และโอตตัมปะ คือความเกรงกลัวต่อบาป

6. ตามี 2 ข้าง หมายถึง บุคคลที่หาได้ยาก 2 ประการ ได้แก่ บุพการี คือ บุคคลผู้ทำอุปการะมาก่อน และกตัญญูกตเวที คือบุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านหาแล้วเราทำตอบแทนแก่ท่าน

อย่างไรก็ตามเมื่อชาวมอญนำมาตัดแปลงทำทรงตะขาม ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือส่วนหัว ลำตัวและหาง โดยนิยมใช้ผ้าแดงทำส่วนลำตัวและผ้าขาวทำส่วนหัวและหาง ดังนี้ ลำตัวแบ่งเป็น 9 ปล้อง แต่ละปล้องนำมาไม่มาตัดเพื่อติดผ้าขาวทำทรงตะขามได้ รวม 10 คู่หรือ 20 ข้าง แต่ละข้างติดขาได้ 2 ขา รวมมีขา 40 ขา ส่วนการแบ่งช่วงขาได้ 10 คู่นี้ตีความหมายถึงพระเจ้า 10 ชาติ ลำตัว 6 ปล้องเจาะช่องปล้องละ 5 ช่อง รวม 45 ช่อง หมายถึง 45 พรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงผนวช ส่วน 9 ปล้องตีความได้ว่า หมายถึงนิพพาน 1 ผล 4 มรรค 4 (ดูภาพประกอบในภาคผนวก ค)

ประเพณีแห่งสรงตะขามใน อ.พระประแดง นั้นในช่วงแรกมีการจัดเตรียม สรงตะขามในหมู่บ้านต่าง ๆ ลักษณะเป็นการช่วยกันทำ โดยจะเตรียมผ้าและด้ายเข็มต่าง ๆ

ตามแต่ว่าใครจะมีนามารวมกันกลางลานหมู่บ้านหรือบ้านใดบ้านหนึ่งซึ่งมีบริเวณกว้างพอหรืออาจปลูกเป็นโรงพิธีกลางหมู่บ้านแล้วปักเสาหัวท้ายเพื่อใช้จึงผ้าผู้ที่มีฝีมือในการเย็บก็จะช่วยกันระหว่างนี้จึงเกิดการพูดคุยสนทนากันและเชื่อว่าเป็นการร่วมบุญกัน ส่วนหางนั้นแต่โบราณสาว ๆ ที่มีผมยาวจะบริจาคผมของตนนามารวมกันผูกเป็นพู่ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นผู้พลาศดิกานปัจจุบันโดยมีความเชื่อว่าได้สละสิ่งสวยงามคือเส้นผมซึ่งอยู่สูงสุดของร่างกายถือเป็นพุทธบูชาส่งผลบุญให้มีผิวพรรณสวยงาม บ้างก็ว่าเป็นการต่ออายุให้ยืนยาว เมื่อประกอบส่วนต่าง ๆ จนเสร็จแล้วแต่ละหมู่บ้านจะไปนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ในช่วงเย็นรุ่งเช้าจะทำบุญตักบาตรร่วมกันแล้วชาวบ้านจะสวดมนต์ตลอดจนปะพรมน้ำมนต์เพื่อปัดเสนียดจัญไรในหมู่บ้านให้หมดไป ชาวบ้านเรียกว่า "สะเด็ดเหล่าแห่งอบลานออนตะราย" ให้นำโรคน้ำขี้และความผาสุกมาสู่หมู่บ้าน ตกบ้ายหนุ่ม ๆ สาว ๆ จะช่วยกันแห่ธงตะขาบไปวัดประจำหมู่บ้าน เมื่อถึงวัดพระสงฆ์จะลงมารวมกันบริเวณลานที่เสาหงส์ตั้งอยู่หรือโรงพิธีแล้วแต่จะจัดกันครั้งหนึ่งเป็นแถว ชาวบ้านจะนำธงตะขาบผูกเชือกชักขึ้นเสาเล็กน้อยแล้วผู้นำกล่าวคาบยาธงตะขาบแต่พระสงฆ์ผู้มีบุญสามัคคี ำให้อาณาจักรมีแห่งธงตะขาบที่นำมาบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และองค์เทวดาจงบันดาลความสุขกายสุขใจ กำจัดทุกข์โรคภัย เคาระห์ร้ายเสนียดจัญไรให้หมดไปจากหมู่บ้าน ดลบันดาลแต่ความ สุขความมีชัยแก่ทุกคนตราบเท่าถึงซึ่งนิพพาน เมื่อกล่าวคาบยาเสร็จจะนำธงตะขาบชักขึ้นเสาหงส์พระสงฆ์สวดชัยมงคล (สมพิศ มงคลพันธ์, 2536:17-19)

ในช่วงที่สองประมาณสมัยจอมพล ป. พิบูลย์สงครามเป็นนายกรัฐมนตรี มีการออกคำสั่งให้นำเสาหงส์ในวัดต่าง ๆ ลงเนื่องจากเกรงว่ามอญจะเข้ามามีบทบาททางการเมือง ยกเว้นที่วัดคันลัดซึ่งมีใต้ศาลเนื่องจากเป็นวัดที่ปิดล้อมด้วยป่าหนาทึบทำให้ไม่สามารถมองเห็นวัดจากภายนอกได้ในช่วงดังกล่าวนี้ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบจึงขาดหายไประยะหนึ่ง จนเริ่มมีผู้นำกลับมาฟื้นฟูใหม่ด้วยการตั้งเสาหงส์ขึ้นใหม่และจัดขบวนแห่หงส์-ธงตะขาบขึ้นอีกครั้งในปัจจุบัน (พิระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์)

ในช่วงที่สามเมื่อชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ พยายามฟื้นฟูประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบกลับมาได้ระยะหนึ่งจึงเริ่มมีแนวคิดที่จะรวบรวมกันในแต่ละหมู่บ้านให้มาแห่ร่วมกันเพื่อความ

สามัคคีโดยแต่ละหมู่บ้านจัดเตรียมกันมาเองแล้วมาร่วมกันแห่งสี่-ชงตะขาบประมาณปี พ.ศ. 2530 ด้วยการตั้งขบวนแห่ร่วมกันที่วัดทรงธรรมซึ่งมีบริเวณกว้างนาขบวนแห่ไปรอบๆ ตลาด จนถึงวัดพยาบาลแล้ววกกลับแยกย้ายกันแห่ชงตะขาบของตนกลับไปวัดประจำหมู่บ้าน ทำให้ขบวนดูหลากหลายสวยงาม เพราะแต่ละหมู่บ้านจะจัดตามแต่จะกำหนดกันเอง เช่น ขบวนแห่ชงตะขาบฝั่งวัดกลาง จะแต่งกายชุดขาวทั้งชุดและผู้ร่วมขบวนทั้งหมดจะสวดมนต์สำเนียงมอญตลอดทางที่แห่จนข้ามเรือกลับไปเชิญชงตะขาบขึ้นเสาศงฆ์ที่วัดของตน ในขณะที่ขบวนแห่ชงตะขาบทางวัดทรงธรรมจะแต่งกายตามธรรมเนียมมอญ เช่นชายแต่งชุดลอยชายสีเส้นสดาสหรือมกลองยาวสนุกสนาน เป็นต้น เมื่อจัดไปได้ประมาณ 2-3 ปี ก็เริ่มมีจำนวนหมู่บ้านต่างๆ เข้าร่วมมากขึ้นทางศูนย์วัฒนธรรม อ. พระประแดง จึงได้ประสานงานโดยรับเป็นเจ้าภาพจัดขึ้นซึ่งจะเปลี่ยนเจ้าภาพทุก ๆ ปีว่าหมู่บ้านใดหรือวัดใดจะเป็นเจ้าภาพซึ่งเริ่มปฏิบัติกันในช่วงสงครามตลอดมา (พีระ กาบแก้ว, สมพิศ มงคลพันธ์ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีแห่งสี่-ชงตะขาบใน อ. พระประแดง จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้สื่อความหมายแทนชาติและคนมอญผ่านหงส์ รวมทั้งความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาผ่านชงตะขาบ

ส่วนที่ 3 สื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญใน อ. พระประแดง ช่วงเทศกาลออกพรรษา

นอกเหนือจากเทศกาลสงกรานต์ที่ชาวมอญถือว่ามีความสำคัญและเป็นเทศกาลแห่งความสนุกสนานดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ข้างต้น ชาวมอญยังได้ให้ความสำคัญกับการทำบุญต่าง ๆ ในเทศกาลออกพรรษาสอดคล้องการร่วมสนุกสนานหลังจากเพาะปลูกแล้วคือตั้งแต่ประมาณเดือน 10 ถึงเดือน 11 ชาวมอญใน อ. พระประแดง ที่ไปทานานย่านบางนา บางพลีจะกลับมาเพื่อทำบุญช่วงเทศกาลออกพรรษา ดังที่ปรากฏเป็นสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ที่จะกล่าวถึงต่อไป

1. ประเพณีตักบาตรสลากภัตต์

ประเพณีตักบาตรสลากภัตต์นั้นเมื่มาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล มีเรื่องเล่าว่า

เศรษฐีผู้หนึ่งได้อุบัติกับภรรยาของตนมาหลายปีแต่ภรรยาก็ไม่มีบุตร ฝ่ายภรรยาต้องการให้สามีมีผู้สืบสกุลจึงอาสาหาภรรยาใหม่ให้ เมื่อภรรยาใหม่มาอยู่ได้ไม่นานก็ตั้งครรภ์ ฝ่ายภรรยาเดิมเกิดความอิจฉาเกรงว่าภรรยาใหม่จะได้สมบัติเพียงฝ่ายเดียวจึงแก้งทาตีกับภรรยาใหม่แล้วลอบนำยาพิษมาอาหารให้ทาน ภรรยาใหม่และลูกในครรภ์ก็ถึงแก่ชีวิตก่อนสิ้นใจภรรยาใหม่ได้กล่าวว่า จะอาฆาตจองเวรในทุกคน ทั้งสองเมื่อเสียชีวิตแล้วก็ได้กลับมาเกิดอีกหลายชาติ เช่นเมื่ออยู่ชาติหนึ่งภรรยาเดิมเกิดเป็นไก่ ภรรยาใหม่เกิดเป็นแมว แล้วตามมากินลูกไก่และแม่ไก่ตาย เป็นต้น

จนกระทั่งชาติสุดท้ายภรรยาเดิมเกิดเป็นยักษ์ ภรรยาใหม่เกิดเป็นคนและมีลูกทุกวันนางจะต้องอุ้มลูกไปอาบน้ำริมบึง เมื่อนางยักษ์มาพบเข้า เนื่องจากต้องมาตักน้ำให้นายของตน นางยักษ์จึงจับลูกมนุษย์กินตายไปถึง 2 คน จนกระทั่งคนที่ 3 นางยักษ์ก็ไล่จะจับกินอีก แต่นางมนุษย์พาวิ้งหนีเข้าวิหารไปซึ่งขณะนั้นพระพุทธเจ้ากำลังแสดงธรรมอยู่ พระองค์ทรงทราบถึงอดีตชาติก่อน ๆ จึงบอกให้นางยักษ์หยุดไล่ตามแล้วโปรดแสดงธรรมมาให้ ทั้งคู่ได้ฟังว่าในอดีตชาติก่อน ๆ ทั้งคู่เคยจองเวรกันไว้ ทำให้เกิดการจองเวรไม่สิ้นสุดและทรงขอให้ทั้งคู่หยุดจองเวรกันเพื่อจะได้เป็นชาติสุดท้าย หากไม่หยุดก็จะต้องจองเวรกันต่อไปไม่มีสิ้นสุด ทรงให้มนุษย์นำลูกมาให้ นางยักษ์อุ้มเมื่อนางยักษ์อุ้มก็เกิดความเมตตา รักใคร่เด็กน้อยเสมือนลูกของตน ทั้งมนุษย์และยักษ์จึงเป็นเพื่อนกันและไปอยู่ด้วยกัน นางมนุษย์ได้ปลุกกระท่อมให้นางยักษ์อยู่ ส่วนนางยักษ์ซึ่งมีญาณพิเศษสามารถรู้สภาพดินฟ้าอากาศว่าควรเพาะปลูกพืชอะไร เมื่อใด มนุษย์ก็ทำตามได้ผลผลิตมากมายนำไปขายได้เงินร่ำรวย นางมนุษย์ก็ตอบแทนด้วยการเลี้ยงดูด้วยผลไม้ต่าง ๆ จนชาวบ้านทั่วไปต่างสงสัยว่าทำไมนางจึงร่ำรวยปลูกอะไรก็งาม จึงถามและได้ความว่ามีนางยักษ์คอยบอกว่าควรปลูกอะไร เมื่อใด ซึ่งชาวบ้านต่างพากันไปถามนางยักษ์ นางยักษ์บอกจนทุกคนต่างปลูกพืชได้ผลดีจึงนำกลับมาให้นางยักษ์จนกินไม่หมด นางจึงแบ่งไปทานุญและคิดว่าตนเองเกิดมาอาภัพอัปถัมภ์ ต้องอาศัยผู้อื่นกิน นางจึงนำผลไม้ไปถวายพระพุทธเจ้าหลายอย่างโดยแบ่งเป็นกอง ๆ เล็กบ้างใหญ่บ้างตามลักษณะของผลไม้ที่หลากหลายจึงคิดว่าไม่ควรเลือกว่าจะถวายกองใดให้ พระรูปใดรูปหนึ่ง นางยักษ์จึงคิดว่าควรจับฉลากเพื่อไม่ให้เปรียบเสียเปรียบจึงเกิดเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ในการปฏิบัติต่อมานั้นมีทั้งรูปแบบที่นำมาจากตำนานข้างต้น คือตักบาตรเฉพาะผลไม้ตามฤดูกาลที่มีแต่จะจัดให้ดูสวยงามนำมาแบ่งจับฉลากให้พระสงฆ์โดยถือเป็นการทำสังฆทานแบบหนึ่งซึ่งชาวมอญถือปฏิบัติ ในขณะที่ปัจจุบันนี้ชาวมอญ อ.พระประแดง ได้ดัดแปลงรูปแบบด้วยการจัดตักบาตรสลากภัตต์ในช่วงก่อนตักบาตรน้ำผึ้งประมาณ 1 สัปดาห์ด้วยการจัดอาหารคาวหวานผลไม้อย่างดีใส่ภาชนะที่สวยงามเป็นพิเศษแล้วนำมาทำทานุญด้วยการจับฉลากว่าพระรูปใดจะได้สารพัดเพื่อมิต้องเกิดการเลือกแบ่งแยกดีไม่ดี สวยไม่สวย ซึ่งถือปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณีที่ฝังรากลึก แม้ว่าจะเริ่มลดน้อยลงบ้างเพราะคนรุ่นใหม่บางคนไม่ปฏิบัติ (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีตักบาตรสลากภัตต์ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้สื่อความหมายตามพุทธประวัติ และเป็นขนานชาติที่เลื่อมใสในพุทธศาสนา

2. ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง หรือ หล่องยะเปรียงค้าคชาย

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งนี้เป็นประเพณีที่ชาวมอญถือปฏิบัติมานานและจะมีเฉพาะวัดมอญ โดยมีความเชื่อตามตำนานที่เล่าว่า มีหญิงผู้หนึ่งถูกขายไปเป็นบ่าวรับใช้ซัดดอกอยู่ 7 ปี เมื่อสิ้นสุดกำหนดจึงได้ฝ่าฝืนหนี ขณะเดินทางกลับบ้านพบภิกษุรูปหนึ่งอุ้มบาตรที่เต็มไปด้วยน้ำผึ้งทาให้บาตรล้นมาก นางจึงถวายน้ำผึ้งนั้นเพื่อให้รองบาตรไม่ให้ล้นแล้วอธิษฐานขอให้เกิดเป็นลูกกษัตริย์ให้ภิกษุรูปนั้นไปเกิดเป็นลูกกษัตริย์อยู่คนละเมือง เมื่อเกิดชาติใหม่ นางก็ได้สมปรารถนาและได้อภิเษกกับกษัตริย์ซึ่งก็คือพระที่ไปเกิดใหม่ตามที่นางอธิษฐาน จนมีวันหนึ่งนางไปรับปากว่าจะทำบุญด้วยผ้า 500 ผืนแต่เนื่องจากนางมิได้เตรียมไว้ ใดๆ ต่างว่านางคงทำไม่ได้แต่ด้วยบุญบารมีในชาติก่อนนางจึงมีผ้าอยู่ผืนหนึ่งตัดเท่าไรก็ไม่รู้จักหมด นางจึงนำมาทำบุญได้ (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

อีกตำนานหนึ่งเล่าว่า ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงมีดำริว่า นฤคนซึ่งพระสงฆ์ต้องจำพรรษานาน ๆ อาหารการกินจะหาฉันท์ลำบากมีผลต่อสุขภาพ ดังนั้นจึงทรงมีพุทธอนุญาตให้ภิกษุฉันท์อาหารที่มีประโยชน์ที่ถือเป็นเภสัชทาน 5 ชนิดเปรียบเสมือนยา ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำอ้อย และน้ำผึ้ง ขึ้นอยู่กับว่าอยู่แหล่งใดจะมีเภสัช

ทานชนิดใดทางฝ่าย ดั่งนั้นชาวมอญจึงนำมาปฏิบัติโดยใช้น้ำผึ้งใส่บาตรเพราะอยู่ในเขตที่
หาน้ำผึ้งได้ง่าย โดยถือว่าเป็นการทานุญที่ได้บุญแรงเนื่องด้วยเป็นยาสำหรับพระสงฆ์
ยามเจ็บป่วยได้ฉันทสมสมุนไพรร่างต่าง ๆ หรือพระอาจนำมาควนบนฝ่าบาตรแล้วใช้
เทียนลนข้างข้างให้มีลักษณะคล้ายลูกกวาดหอมก็มี จึงถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณีตัก
บาตรน้ำผึ้งซึ่งชาวมอญยังปฏิบัติอยู่โดยกำหนดตักบาตรน้ำผึ้งตามวัดมอญต่าง ๆ ในวันขึ้น
15 ค่ำ เดือน 10 (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

สำหรับคนไทยก็เชื่อว่าอาจมีการดัดแปลงจนเป็นขนมกระยาสาทรโดยมีข้าวตัง
ถั่วงา น้ำอ้อยน้ำตาลหรือน้ำผึ้งเป็นส่วนผสม และบางแห่งที่ไม่สามารถหาน้ำผึ้งได้ก็อาจดัด
แปลงใช้น้ำตาลทรายมาใส่บาตรแทนเป็นการตักบาตรน้ำตาลทรายก็มี (สมพิศ มงคลพันธ์ :
สัมภาษณ์)

จากการเข้าไปร่วมสังเกตประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้งที่วัดคันลัด เมื่อวันที่ 19
กันยายน พ.ศ. 2537 ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ที่มาร่วมทานุญได้ความว่าเป็นประเพณีที่ถือสืบต่อ
มานานแล้วซึ่งในอดีตจะมีชาวมอญจำนวนมากปฏิบัติตามวัดประจำหมู่บ้านแต่ในปัจจุบันจำ
นวนจะมากขึ้นอยู่กับว่าวันที่กำหนดตามข้างขึ้นข้างแรมนั้นจะไปตรงกับวันใดหากตรง
กับวันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็จะมีผู้มาตักบาตรน้ำผึ้งจำนวนมากหากตรงกับวันทำงานจำนวนผู้
มาตักบาตรน้ำผึ้งจะลดลงมาเช่นกัน นอกจากนั้นผู้เฒ่าผู้แก่จะมารอใส่บาตรตั้งแต่เช้าโดย
แต่งกายนุ่งขาวห่มขาวเป็นส่วนใหญ่และนิมนนอนค้างวัด 1 คืน เพื่อถือศีลสวดมนต์เป็น
ระหว่างที่จะตักบาตรน้ำผึ้งก็จะให้ผู้อาวุสที่สุกได้ทานุญก่อนโดยเรียงตามอาวุส ซึ่งผู้วิจัย
พบว่าสอดคล้องกับการทานุญของชาวมอญใน อ.สังขระบุรี จ.กาญจนบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้มีร
กาสชมจากรายการสารคดีสู่โลกกว้าง ทางช่อง 9 เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2537 ซึ่ง
บรรยายภาพจะคล้ายคลึงกันทั้ง 2 แห่งคือผู้มาทานุญจะเคร่งครัดสวดมนต์เสียงดังฟังชัด และ
ไม่พูดคุยกันเสียงดังในขณะที่ประกอบพิธี (ผู้วิจัย)

การตักบาตรน้ำผึ้งนั้นจะมีการเตรียมอาหารคาวหวานนำมาถวายพระด้วยก็ได้
แต่ที่ขาดไม่ได้คือน้ำผึ้ง ผ่าสีเหลืองใส่รองบาตรและพระสงฆ์นำไปใช้ประโยชน์ต่อไปแต่ใน

อดีตนิยมใช้ผ้าสีแดงดำคล้ำ ๆ คล้ายผ้าเช็ดปากเวลากินหมาก นอกจากนั้นจะมีดอกไม้รูป
เทียนเพื่อนำมาถวายพร้อมกันไป (อุไรวรรณ ธีรญาเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีดังกล่าวจึง เป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้สื่อความหมายตาม
พุทธอนุญาติ และแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนมอญ

3. ประเพณีรับบัว หรือ เค็งก้าวฮะเกือ

ช่วงแรกประเพณีรับบัวเป็นประเพณีที่ชาวมอญใน อ.พระประแดง ได้
ริเริ่มทำขึ้นจนเป็นที่รู้จักกันย่านบางพลี กล่าวคือในสมัยก่อนแถบบางพลีจะมีชาวบ้านอยู่ 3
กลุ่มได้แก่ คนไทย คนมอญ และคนลาว ซึ่งมีการทำมาหากินตามที่ตนถนัด จนต่อมาทั้ง 3
กลุ่มได้ร่วมกันหักร้างทางพงเพื่อทำเป็นที่ทำกินให้กว้างขึ้น ซึ่งเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ต่าง ๆ
มากมาย รวมถึงพงอ้อและพงแฉมฝั่งใต้เป็นป่าเสม่น้ำเค็ม ฝั่งเหนือเป็นป่าใหญ่หลายบึงแต่ละ
บึงมีบัวหลวงขึ้นมากมาย ทั้ง 3 กลุ่มช่วยกันถางพงจนถึงทางสามแยก แยกไปทางทิศตะวันออก
ตกเฉียงเหนือ ไปทางทิศเหนือและทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คือ คลองสลอด คลองชวด
ลากข้าว และคลองลาดกระบัง ทั้ง 3 กลุ่มจึงแยกย้ายกันไปทำมาหากินโดยคนลาวไป
ทางคลองสลอด คนไทยไปทางคลองชวดลากข้าว คนมอญไปทางคลองลาดกระบัง ซึ่ง
ชาวมอญทำมาหากินอยู่ 2-3 ปีก็ไม่ได้ผลจึงปรึกษากันว่าจะอพยพกลับปากลัด โดยเริ่ม
อพยพในตอนเช้ามีดอกเดือน 11 ขึ้น 14 ค่ำโดยเก็บดอกบัวตามริมบึงไปมากมายนำไปบูชา
พระคาถาพันที่ปากลัดก่อนกลับได้สิ่งเสียคนไทยที่เคยร่วมกันทำมาหากินว่าในปีต่อ ๆ ไป
เมื่อถึงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ให้ช่วยกันเก็บดอกบัวรวบรวมไว้ที่วัดหลวงพ่อรัตน
คนมอญจะมารับดอกบัว คนไทยตอบตกลง ในปีต่อ ๆ มาเมื่อถึงกำหนดนัดชาวไทยก็เตรียม
ดอกบัวไว้ให้ไปรวมกันที่วัดบางพลีใหญ่ใน ชาวมอญก็มารับดอกบัวตามที่นัดกันไว้โดยลง
เรือขนาดใหญหลายสิบลำโดยมาถึงบางพลีเพื่อรับดอกบัวประมาณตี 3-4 ทุกครั้ง มาพร้อม
กับตีฆ้องกลองร้องรำทำเพลงเมื่อถึงวัดคนไทยจะเตรียมอาหารคาวหวานไว้เลี้ยงชาวมอญ
เมื่ออิ่มแล้วจึงนำดอกบัวไปบูชาหลวงพ่อรตนในวิหาร แล้วนำน้ำมนต์กลับไปเป็นสิริมงคล
ส่วนดอกบัวที่เหลือชาวมอญจะนำกลับไปบูชาพระคาถาพันตามวัดต่าง ๆ ของตน จึงเกิดเป็น
ประเพณีรับบัวนับแต่นั้นมา ก่อนที่จะปรับรูปแบบมาเป็นการแห่รูปหลวงพ่อรตนราวปี พ.ศ.

2467 นางจันได้พร้อมใจกันสร้างเจดีย์ขึ้นในวัดเมื่อเสร็จแล้วได้ฉลองโดยแห่ผ้าห่มองค์เจดีย์ไปตามคลองท่าอยู่ 2-3 ปีก็หยุดไป (ประวัติวัดบางพลีใหญ่ใน, 2521:9-10)

ต่อมาท่านสมภารกุ่มและนายฉาย งามขา ได้เห็นว่าควรแห่รูปหลวงพ่อดจนกระทั่งปี พ.ศ.2485 ได้ทำหุ่นจำลองหลวงพ่อดจนด้วยโครงไม้ปิดกระดาษทาสีทองนำมาแทนรูปภาพจนถึงปี พ.ศ.2497 ท่านพระครูพิศาลสมณัตถ์ เป็นเจ้าอาวาสได้ร่วมกับพระครูใบฎีกาพุทธรองเจ้าอาวาสสร้างรูปจำลองหลวงพ่อดจนด้วยอลูมิเนียมแทนสนุกสนานประชาชนตามริมคลองต่างพากันนับวไปถวายตามหัวบันไดทำน้ำ จนปฏิบัติเป็นประจำเพื่อบำรุงต่อมา (ประวัติวัดบางพลีใหญ่ใน, 2521:10-11)

ช่วงที่สองชาวมอญทางพระประแดงก็ยังคงไปรับบัวตามปรกติ โดยจะพายเรือมาออกจากพระประแดงประมาณตี 3 แล้วไปถึงบางพลีเข้ามีดรอยถือโอกาสไปเยี่ยมญาติทางบางพลีด้วย เมื่อไหว้หลวงพ่อดจนเสร็จจึงพายเรือกลับในระหว่างที่กลับนี้เองบางบ้านก็จะฝากดอกบัวให้คนกลับมาไหว้พระคาถาพัน เช่นที่วัดทรงธรรม เป็นต้น โดยจะนำมาไว้ตามหัวบันไดทำน้ำแล้วฝากของกินกลับไปเช่นข้าวต้มมัด กระจ่างสารทและของกินอื่น ๆ ตามแต่จะหาได้เพื่อให้ชาวมอญที่ต้องพายเรือกลับได้กินระหว่างทางเมื่อรู้สึกหิว ส่วนทางคนมอญก็นิยมนำน้ำตาลปีบ มะพร้าว พืชผลชนิดอื่น ๆ ใส่เรือนำไปฝากญาติ ๆ ในแถบบางพลี โดยจะได้ยินเสียงทักทายลาว่ากลับนะ ซึ่งพูดเป็นภาษามอญต่อกันว่า อะจาวฮ้อย (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม และสอางค์ศรี สันติจารี : สัมภาษณ์)

ช่วงที่สามเมื่อชาวมอญพระประแดงเริ่มขายที่ดินและเลิกการทำงานในแถบบางพลีเนื่องจากมีการขยายตัวของเมืองทั้งทางฝั่งพระประแดงที่เต็มไปด้วยโรงงาน ในขณะที่ฝั่งบางพลีโดยเจเพาะที่น้ำในย่านถนนบางนาตราดซึ่งเคยอุดมสมบูรณ์เริ่มแปรสภาพเป็นหมู่บ้านและย่านธุรกิจ เมื่อมีการตัดถนนเป็นทางขุบเปอร์ไฮเวย์ประมาณปี พ.ศ.2525-2527 สภาพท้องนาในบางนา บางพลีก็ค่อย ๆ สิ้นสุดลง (ผู้วิจัย) ทำให้ประเพณีรับบัวที่ชาวมอญทางฝั่งพระประแดงเริ่มหายไปเช่นกัน คงเหลือแต่การปฏิบัติของเด็กโรงเรียนวัดทรงธรรมที่จะนั่งเรือพายไปรับบัวที่บางพลีในเวลาบ่าย แล้วไปค้างที่โรงเรียนบางพลีราษฎร์

บำรุงรุ่งเช้าหน้าแก้วกลับมาถวายพระและสักการะพระเจดีย์ที่วัดทรงธรรม (สอวงศ์ศรี
สันติจารย์ : สัมภาษณ์)

จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ.2510-พ.ศ.2512 ได้มีนายอำเภอท่านหนึ่งเห็นว่า
เป็นประเพณีที่ดีงามจึงนำชะลอมมาสานเป็นหลวงพ่อดำแทนทางน้ำในบางพลีให้คนนำ
ไปใส่เรือจึงเกิดเป็นประเพณีรับบัวในปัจจุบัน ซึ่งแปลงมาจากประเพณีรับบัวและควรเรียกว่า
ประเพณีรับบัวจะเหมาะสมกว่า (สอวงศ์ศรี สันติจารย์ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีรับบัว จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญพระประแดงในอดีตใช้เป็นสื่อ
เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องเพื่อนฝูงทางบางพลีโดยถือเป็นการร่วมกันทำบุญอย่างหนึ่ง

4. ประเพณีเรือสำเภา

ประเพณีเรือสำเภาเคยเป็นประเพณีที่ชาวมอญใน อ.พระประแดง ปฏิบัติมาช้านาน
เพราะถือว่าเรือสำเภามีความสำคัญกับพระพุทธศาสนาดั้งเดิมจึงพบเห็นที่วัดต่าง ๆ
สร้างเรือสำเภาแบบถาวรไว้ เช่น วัดยานนาวา เป็นต้น โดยมีเรื่องเล่าว่าพระโสมพะ
กับพระอุตรตระทั้ง 2 รูปเป็นพระอรหันต์ซึ่งเป็นพระมอญ ได้เป็นผู้นำพระไตรปิฎกมาเผย
แพร่ในประเทศไทยโดยนำเรือสำเภามา (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ในอดีตคนมอญใน อ.พระประแดง จะปฏิบัติเช่นสร้างเรือแล้วนำไปถวายวัดช่วง
ออกพรรษาคือแรม 1 ค่ำ เดือน 11 แล้วจัดประเพณีบูชาด้วยประทีปแต่ละคนจะนำน้ำมันมะ
พร้าวบ้างก็น้ำมันพืชใบใส่เพื่อบูชาจุฬามณีที่มหาสมุทร โดยการจุดใส่ตะเกียงลานใช้
ด้ายดิบเป็นไส้ห่อน้ำมัน ส่วนตัวเรือบ้างก็ใช้ทางมะพร้าวมาทำมีธงปักหันหน้าไปทางทิศใต้
แล้ววางประทีปรอบ ๆ เรือ จะทำการหยอดน้ำมัน 3 วัน คือแรม 1-3 ค่ำ เดือน 11
ตกตึกเด็กวัดจะมาเก็บน้ำมันไปรวบรวมไว้เพื่อให้พระได้นำจุดตะเกียงในยามค่ำมืดเพื่อทำ
กิจของสงฆ์ เช่น อ่านตำรา สวดมนต์ เป็นต้น จึงถือว่าได้บุญแรงและเป็นการ
จุดความสว่างให้กับชีวิต บางทีว่าเป็นการต่ออายุตัวเองมิให้ดับลงก็มี สำหรับเรือก็อาจเก็บ
ไว้ใช้ในปีต่อ ๆ ไป เพราะเรือในอดีตจะทนแข็งแรง เมื่อหยอดน้ำมันเสร็จจะแข่งเรือ

ในวันรุ่งขึ้นคือแรม 4 ค่ำ ถึง แรม 6 ค่ำ เดือน 11 (พระ กาบแก้ว และ อุไรวรรณ
 หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันนี้ประเพณีหยอดน้ำมันเรือสำเภายังพอมิให้เห็นบ้างในบางวัด เช่น วัด
 ทรงธรรม เพื่อน้อมรำลึกถึงการนำศาสนาพุทธมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งต้องรื้อนำเรือตีลมฟันฝ่า
 อุปสรรคต่าง ๆ มาจนสำเร็จ การทำจะนำตู้พระไตรปิฎกไปวางไว้กลางเรือแล้วจุดประทัด
 รอบ ๆ เรือ พร้อมกับได้เติมน้ำมันใส่ตะเกียงภายในเรือจะตกแต่งด้วยธงต่าง ๆ ซึ่งใน
 อดีตบางแห่งจะหล่อรูปพระโศภณและพระอุตตระไว้ในเรือก็มี บางคนก็จะทำการจุดพลุและ
 ดอกไม้พวยงามซึ่งมอญเรียก "จองดาว" ซึ่งจะเล่นในวันออกพรรษาและการเติมน้ำมัน
 เรือสำเภา และบางแห่งจะจัดเทศน์มหาชาติ แต่วัดมอญต่าง ๆ เริ่มละทิ้งประเพณีเรือสำเภา
 เกือบหมด เหลืออยู่เพียงวัดทรงธรรม วัดพญาปราบ และวัดโรมกข์เท่านั้น (สมพิศ
 มงคลพันธ์, 2536 : 25-26)

การที่ประเพณีดังกล่าวสูญหายไปนั้นน่าจะมีสาเหตุมาจากพระหรือเจ้าอาวาสไม่
 เห็นความสำคัญจึงมิได้จัดขึ้นประกอบกับการใช้น้ำมันจุดตะเกียงแบบในสมัยก่อนไม่จำเป็น
 อีกต่อไปเพราะวัดต่าง ๆ มีไฟฟ้าใช้ทั้งสิ้นตลอดจนผู้คนที่มาปฏิบัติหยอดน้ำมันสร้างเรือสำ
 เภาก็ไม่สะดวกเหมือนในอดีตเพราะเป็นการนับตามคำแรมซึ่งตรงกับวันทำงานทำให้เริ่มละ
 ทิ้งและลืมเลือนประเพณีนี้ว่าเคยมีอยู่ (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีเรือสำเภา จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้สื่อความหมายถึงการ
 เพียรพระพุทธรูปศาสนาที่ยังดินแดนสุวรรณภูมิและได้ทักเตือนเพื่อเสริมอายุตนเอง

5. ประเพณีแข่งเรือหน้าเมือง หรือ แข่งเกริง

การแข่งเรือใน อ.พระประแดง นั้นเริ่มเมื่อใดไม่มีใครทราบแน่ชัด แต่
 คาดว่าน่าจะเริ่มจากการทำเรือเป็นยานพาหนะไปกลับระหว่างพระประแดงกับบางพลีท่า
 ไม้หนุม ๆ อาจนึกสนุกชักชวนกันแข่งเรือจากล้นว่าใครจะถึงพระประแดงก่อนก็เป็นได้เพื่อ
 ให้ความรู้สึกลอยเนื้อดีด้วยการเปลี่ยนเป็นการแข่งขัน ซึ่งเดิมใช้เรือมาดซึ่งขุดจากขุ่นนั่นเอง

มาแข่งขันมิได้จัดเรือให้สวยงามอะไร ในระหว่างที่พายก็จะร้องเพลงเรือแพะสาว ๆ ไป ด้วยเป็นการผ่อนคลายโดยนิยมขึ้นช่วงสร้อยว่า "เฮ้เล็เกะยอเล็..." แล้วตามด้วยเนื้อร้อง ที่แต่งขึ้นตามแต่จะนึกได้อาจร้องสนุก ๆ หรือร้องชมสาว ๆ ก็ตามแต่ซึ่งบางเพลงก็ สะท้อนชีวิตชาวมอญในพระประแดงออกมาให้ทราบว่านิยมท่าอะไรกัน เช่น

"เฮ้เล็เกะยอเล็ ตังเมกะลอดช่อง นายสุรอง ตังเมเฮียกฮึด " หมายถึง ช่วงสร้อยแล้วต่อด้วยเนื้อร้องว่า ตังเมกับลอดช่อง คุณไม่ดูให้ดี ตังเมเลยไหม้หมดเลย นอกจากนี้ผู้หญิงจะมาเทียบเรือเพื่อร้องเพลงให้เรือแก่กันไปมาเป็นภาษามอญรวมทั้งการ แต่งกายของทั้งสองฝ่ายก็เป็นมอญ ส่วนผู้ชายก็จะชวนกันแข่งเรือโดยเรียกกันว่า "งานหน้า เมือง" (พีระ กาบแก้ว และสง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

ในช่วงที่สอง เมื่อเริ่มปฏิบัติกันมากเข้าจึงเริ่มพัฒนารูปแบบหาที่แข่งกันโดยหมู่บ้านต่าง ๆ จะพายเรือมาร่วมกันแข่งเรือโดยมีผ้าสีต่าง ๆ เป็นรางวัลหากลาได้ผ้า มากแสดงว่าชนะมาหลายรอบจนค่อย ๆ เริ่มพัฒนาจัดรูปแบบเป็นทางการขึ้นเรือที่ซั๊กก็ เปลี่ยนไปเพราะเริ่มสัญจรทางบกมากขึ้นการแข่งเรือแบบชาวบ้านจึงค่อย ๆ ลดลงและ หายไปในที่สุด (พีระ กาบแก้ว : สัมภาษณ์)

ในช่วงที่สาม การแข่งเรือมีการเปลี่ยนให้เรือจากที่อื่น ๆ เข้ามาแข่งได้ เรือจะเป็นเรือสำหรับแข่งโดยเฉพาะจัดเตรียมตกแต่งสวยงาม อาจเป็นเรือที่ส่งในนาม ของใครก็ได้ไม่จำกัดและจะจัดตามกำหนดเดิมคือ แรม 4-6 คำ เดือน 11 โดยเริ่มมีเงิน รางวัลและถ้วยชนะเลิศต่าง ๆ ให้จนพัฒนาเป็นถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเทพเป็น รางวัล ส่วนผู้จัดจากเดิมที่ชาวบ้านจัดแข่งกันเองโดยไม่มีรูปแบบ ก็พัฒนามาเป็นงานที่ใหญ่ ขึ้นเป็นทางการขึ้นโดยทางอำเภอเข้ามาดูแลและเป็นการหารายได้ให้อำเภอเพราะมีการ เปิดร้านค้าต่าง ๆ สนุกเคลื่อนที่ตลอดงานทำให้คนภายนอกได้เข้ามาชมและซื้อสินค้า มีการติดป้ายโฆษณาไว้ตามข้างถนนและบริเวณหน้างาน (ผู้วิจัย)

ดังนั้นประเพณีแข่งเรือหน้าเมืองของชาวมอญพระประแดงในอดีตจึง เป็นสื่อพื้นบ้าน ที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีของชาวมอญในชุมชนให้รู้จักและผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยหลังทานา

ส่วนที่ 4 สื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดง ที่เกี่ยวเนื่องกับการถือผีและ งานศพแบบมอญ

ความเชื่อเรื่องผีของชาวมอญนั้นมีมาแต่โบราณและเข้ามามีผลต่อการดำเนินชีวิต ในเรื่องต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติหรือการละปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ เพื่อป้องกันการ ผิดผีที่ปรากฏในรูปแบบหลากหลายทั้งที่เป็นสิ่งของ สัตว์ วิญญาณ เจ้าพ่อเจ้าแม่และอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับว่าตระกูลใดจะมีรายละเอียดในการถือผี เช่น นาคหรือหมู่บ้านใดนับถือเจ้าพ่อเจ้า แม่อะไร ก็จะมีข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติระบุไว้หากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะเกิดสิ่งไม่ดีแก่บุคคลหรือ ครอบครัวที่ทำผิดผีดังจะกล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1. ประเพณีการถือผี หรือ ปะเต๊ะอะโหล็ก

ประเพณีการถือผีนี้ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณยุคที่มอญแต่ละแห่งจะมีการถือผี เหล่านี้คล้ายคลึงกันแต่จะแตกต่างกันปลีกย่อยในแต่ละครอบครัวหรือแต่ละตระกูลว่าจะนับถือผี ใดก็จะมีข้อห้ามในสิ่ง เหล่านั้นคล้ายกัน เช่นไม่กินในสิ่งที่ถือผีจะต้องกล่าวคำว่า เสียแล้ว เน่า แล้วหรือไม่แต่ต้องสิ่งนั้นหรือต้องเก็บดูแลอย่างดีเพื่อไม่ให้ผีโกรธและลงโทษ ซึ่งจะอธิบาย ใน การถือผีเป็นประเภท ๆ ดังนี้

ชาวมอญพระประแดงจะมีการถือผีเต่าในบางครอบครัว ซึ่งมีกฎว่าหากพบเห็นที่ ใดจะต้องนำมาปรุงอาหารพร้อมทั้งแบ่งเช่นหัวผีบรรพบุรุษหรือเจ้าที่แต่ถ้าจะละการฆ่าเต่า จะต้องกล่าวคำว่า "ชะอุย" แปลว่า เหม็นเน่า เสียแล้ว เพื่อเป็นเคล็ดไม่ต้องนำเต่า มาต้ม ลักษณะเช่นนี้จะคล้ายกันหมดกับผีอื่น ๆ เช่น ผีงู ผีไก่ ผีปลา ถ้ามีมาก็จะห้ามซื้อ ผี ซ้างห้ามนำเข้าบ้าน ผีกะลาจะต้องเก็บให้เป็นที่ทางห้ามทิ้งขว้าง ผีข้าวเหนียว ห้ามให้ ข้าวเหนียวแก่ใคร และเวลาจะกินจะต้องแบ่งให้เจ้าที่เจ้าทางก่อน และห้ามกินจนกว่าใน ปีนั้นจะได้ทำพิธีราเจ้าพ่อเจ้าแม่ก่อน คือหลังสงกรานต์ก็จะกินได้จนถึงก่อนข้าวออกรวง

าหม่ หรือประมาณเดือน 10 ก่อนออกพรรษา หลังข้าวออกรวงใหม่ห้ามกิน ผักกระบอกไม้
ไฟที่ต้องคอยดูแลน้ำในกระบอกไม้ให้แห้งไม้ไฟ 7 ลานนั้นต้องไม่พุ่ม ว่าเป็นว่าแต่ละกระบอก
ต้องไม่เน่าเสีย และตุ๊กตาที่มีลักษณะคล้ายคนห้ามนำเข้าบ้าน เพราะหากนำเข้าบ้านแล้วจะ
ก่อให้เกิดการเจ็บป่วยของคนในบ้าน หรือได้รับโทษอื่น ๆ หากไม่ปฏิบัติก็อาจให้สมาชิกที่
เป็นชายของตระกูลถึงตายได้ บ้างก็จะมือเท้าวมรอยไม่ทราบสาเหตุเมื่อแก้ไขโดยการ
จุดธูปเทียนขอขมาหรือราศีแล้วก็จะหาย (บุญซ่งค์ เงินทอง, สง่า งามวิจิตร, สาลี
วงศ์สาลี และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

นอกจากการถือผีต่าง ๆ ในลักษณะข้างต้นยังมีการห้ามหญิงมีครรภ์มานอนใน
บ้านอื่นเพราะจะผัดผี ซึ่งในอดีตการคลอดบุตรถือเป็นเรื่องยุ่งยากและถึงตายได้ ดังนั้น
การห้ามไว้ก่อนก็เพื่อป้องกันกรณีดังกล่าวก็ได้ (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) หรือ
กรณีหญิงที่แต่งงานแล้วก็ห้ามนอนค้างแรมกับสามีในบ้านมอญเช่นกันจะต้องแยกห้องกันนอน
เพราะเกรงจะผัดผี กรณีที่ลูกสาวที่แต่งงานแล้วจะกลับมานอนค้างบ้านเดิมของตนก็ต้องหา
ไม้มาค้ำ 1 ต้น เป็นการเพิ่มเสา เมื่อแขกกลับก็นำออกได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจมีขึ้นเพื่อ
ประโยชน์ของเจ้าของบ้านเองเพราะเดิมนั้นบ้านมอญมักปลูกเป็นเรือนไม้อาจไม่แข็งแรง
พอที่จะรับน้ำหนักมาก ๆ ซึ่งหากอนุญาตให้เข้าสิ่งต่าง ๆ เข้ามาอาจทำให้บ้านเสียหาย
ได้จึงออกเป็นกฎหมายเพื่อกันไว้ก่อน แต่หากมีการฝ่าฝืนก็ต้องราศีแก้ไขภายหลัง เพราะ
การผัดผีโทษนั้นจะเกิดกับเจ้าของบ้าน แม้แต่คนในบ้านเองก็ต้องปฏิบัติบางอย่างที่มีการ
ห้ามไว้ เช่นจะมีการกำหนดที่นอนสำหรับผู้ใหญ่ที่สุดในบ้านไว้ เรียกว่า "เบอะอะดอ" ซึ่ง
คนอื่น ๆ ในบ้านจะเข้าไปนอนไม่ได้ เป็นต้น (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณาถึงการถือผีดังกล่าวข้างต้นจะพบว่า เป็นเรื่องที่น่าอธิบายได้ใน
ทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาเหตุผลกำหนดว่า เหตุการณ์นั้นเกิดเพราะอะไรแต่การที่ชาวมอญยัง
คงยึดถือปฏิบัติอยู่ เพราะมีการทำผัดผีครั้งใดก็มักจะ เกิดอาการหรือเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุ
เหตุโดยไม่เคยคาดคิดเสมอ เช่นกรณีหนึ่งผู้วิจัยพบว่าชาวมอญท่านหนึ่งมีการถือเรื่องผีเต่า
อย่างเคร่งครัดหากฝ่าฝืน เช่นหยิบจับภาพหรือการตุ๋นที่ปั้นเป็นรูปเต่าก็จะไม่สบายทุกครั้งไป
อีกกรณีหนึ่งเคยมีผู้นำรูปปั้นช้างเข้าบ้าน พอเข้าไปบริเวณบ้านก็จะตัวร้อนไม่สบาย พอจับรด

ไปหาหมอก็คะหาย เมื่อขับรถเข้าบ้านอีกก็มีอาการไม่สบายตัวร้อนอีก ขับกลับไปหาหมอก็คะหายเป็นเช่นนี้ถึง 3 รอบจนคิดได้ว่าทำยรมีรูปปั้นข้างซึ่งได้มาจากผู้อื่น จึงนำข้างดังกล่าวทิ้งไว้ข้างทางเมื่อกลับบ้านอาการต่าง ๆ ที่เคยเป็นก็หาย (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) อีกกรณีหนึ่งเมื่อคุณลุงสง่า ใหม่วิจิตร ได้เดินทางไปประเทศพม่า โดยมีโอกาสไปค้างแรมบ้านญาติแห่งหนึ่งขณะนั้นบิดาของบ้านนั้นเสียชีวิตพอดี ลูก ๆ ทั้งสามคนก็จะแบ่งสมบัติกันแต่ยังตกลงกันไม่ได้กำลังเถียงกันอยู่พอดีมีงูตกลงมาจากหลังคาแล้วเลื้อยแยกกองสมบัติซึ่งเป็นเครื่องประดับเป็นส่วนใหญ่แบ่งเป็น 3 ส่วนตรงหน้าของลูกทั้งสามคนแล้วเลื้อยหายไป ทำให้คุณลุงสง่า รู้สึกแปลกใจเพราะบ้านดังกล่าวนับถือผี (สง่า ใหม่วิจิตร : สัมภาษณ์)

การนับถือผีต่าง ๆ ในรูปแบบข้างต้นนั้นมีลักษณะที่พบเห็นได้ทั่วไปและยังมีการนับถือผีอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเชื่อมโยงภายในตระกูลต่าง ๆ ให้ต้องรักษาไว้โดยมีตัวแทนครอบครัวคนหนึ่งในตระกูลเป็นผู้รับผีไว้เรียกว่า "ต้นผี" มอญเรียกว่า "ตอม-อะลก" ซึ่งยังมีปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบันดังกรณีของคุณลุงสง่า ใหม่วิจิตร ที่เป็นผู้รับไว้ ซึ่งปกติจะกำหนดให้ลูกชายคนแรกรับไว้หรืออาจเป็นคนอื่นซึ่งไม่ชำบุดรคนใดก็ได้แล้วแต่ว่าจะตกลงกัน ดังกรณีของคุณลุงสง่า ที่รับไว้โดยที่ไม่ชำบุดรชายคนใด การรับไว้จะนำเสื้อผ้าซึ่งมีทั้งชุดผู้ชายชุดผู้หญิงตลอดจนแหวนประจำตระกูลรวม เรียกผีผ้าด้วยการเก็บดูแลอย่างดีไม่ให้เสียหาย และหากทำบุญหรือทำสิ่งใดก็มักจะนึกถึงทำให้ครอบครัวไม่เดือดร้อน แต่ถ้าทำผิดผีก็ต้องแก้ไขด้วยการรำผีเพื่อขอขมาลาโทษซึ่งเป็นงานใหญ่ที่คนในตระกูลจะมาร่วมในพิธี หากมีเสื้อผ้าเสียหายต้องซ่อมแซมหรือหามาใหม่เพื่อเปลี่ยน ซึ่งแต่เดิมคนโบราณอาจนำใส่ตะกร้าคล้าย ๆ เชงเรียก "กระบุงผี" แขนงไว้ที่เสาผีในบ้านและต้องหมั่นดูแลมิให้เสียหายและอาจมีดาบเก่าของตระกูลแขวนไว้กับเสาเอกหรือเสาผีเพื่อใช้ประกอบในการรำผีของตระกูล จึงถือว่าเป็นการปฏิบัติสืบต่อภายในตระกูลเท่านั้นหากผู้อื่นจะร่วมงานก็จะเพียง เป็นแขกแต่ไม่เข้าร่วมในพิธี (สุเอ็ด คชเสนี, 2527 : 52-53)

ดังนั้นประเพณีการถือผี จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญพระประแดงใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและแสดงถึงความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณภายในตระกูล

2. ประเพณีการรำผี หรือ เลอะอานา

การรำผีนั้นชาวมอญนิยมทำในช่วงเดือน 4 ถึงเดือน 6 และจะละเว้นไม่กระทำในวันพระ สืบเนื่องมาจากการถือผีต่าง ๆ ช้างต้น หากมีการคิดผีคือละเมิดข้อห้ามหรือละเว้นไม่ปฏิบัติบางสิ่งจนทำให้คนในครอบครัวเจ็บป่วยหรือข้าวของสูญหาย ตลอดจนการบนบานต่าง ๆ เป็นผลสำเร็จก็จะมี การรำผีประจำตระกูลของตนขึ้นและผู้ที่อยู่ในตระกูลทุกคนจะมาร่วมกันพิธีเพื่อร่วมกันรำและกินสิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาเช่นเห็บ ภายใต้อาสนวิหารจะมีผู้ดำเนินพิธีในโรงพิธีที่ปลูกขึ้นสำหรับรำผีโดยเรียกผู้ดำเนินพิธีว่า "รัดัง" ซึ่งมีหน้าที่นำคนอื่น ๆ ในตระกูลรำทำต่าง ๆ ประกอบอุปกรณ์เช่น แหวน ดาบ เป็นต้น ในระหว่างที่มีการรำผีอาจมีผู้ถูกผีเข้าซึ่งไม่ใช้ผู้ดำเนินพิธีแต่มักจะเป็น "ตันผี" หรือคนอื่น ๆ ในตระกูลรวมถึงแขกที่มาร่วมงานก็มีโอกาสถูกผีเข้าเช่นกัน (สุเอ็ด คชเสนี, 2527:53-55)

ใน อ. พระประแดง ก็มีการรำผีเช่นกันแม้จะเริ่มลดน้อยลงมากแต่จะมีลักษณะเฉพาะของตนกล่าวโดยรวมคือ เริ่มรำด้วยบทแก้บน บทประมุขของเจ้า บทบูชาผ้าผี บทเข้าพ่อหลักเมือง เจ้าทั้งหลายในหมู่บ้าน พันต้นกล้วย ปรอยข้าวตอก อามน้ำในตันผี บวง เณรแล้วออกไปบิณฑบาต พายเรือ ส่งขันหมาก ข้าวหนุ่มออกศึก ขนไก่ ทูมมะพร้าว ค้าง ช้าง ผีบ้าน เล่นสะบ้า ลากเรือ แต่ละบทที่รำจะมีการเช่นบทละ 1 อย่างด้วยเครื่องเช่นที่เตรียมไว้บนหิ้งแล้วยกอย่างให้แขกเพื่อกินบางคนจึงเรียกกินทั้งยืนก็มี และใช้เวลาในการรำมาก เสร็จแล้วนำเศษอาหาร ใส่เรือต้นกล้วยลอยน้ำทิ้งไป นอกจากรายชื่อบทรำที่กล่าวแล้วนั้นยังมีอีกมากมายซึ่งเป็นผีชื่อมอญจำนวนมากรวมกันตลอดการรำอาจถึง 30 ผีก็มีแล้วแต่จะเชิญ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องใหญ่หากบ้านใดมีการรำผีจะต้องจัดเตรียมสถานที่ เครื่องเช่นเห็บตามจำนวนผีและรวบรวมคนในตระกูลมาร่วมพิธี (สุเอ็ด คชเสนี, 2527: 55-56)

พิธีรำผีตามที่ได้กล่าวข้างต้นนั้นมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "เลอะอานา" มีรายละเอียดและยุ่งยากสำหรับผู้ปฏิบัติ ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีชาวมอญรุ่นใหม่จำนวนมากไม่ยอมรับผีไว้ด้วยเกรงว่าจะวุ่นวาย แต่เมื่อไม่รับไว้บางบ้านกลับมีการเจ็บป่วยทั้งบ้านหาอย่างไรก็ไม่หายจึงต้องนากลับมาบูชาดังเดิมก็หายเป็นปกติ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ชาวมอญใน อ.

พระประแดง ยังพอมิพิธีราผีให้เห็นบ้างนาน ๆ ครั้งเนื่องจากจำนวนผู้นับถือมีน้อย
ลงตลอดจนผู้ที่รับผีไว้ก็จะทราบข้อห้ามต่าง ๆ ดี โอกาสในการทำพิธีจึงมีน้อยลงส่งผลให้
ไม่ต้องทำพิธีราผีกันบ่อย ๆ แต่จะปฏิบัติโดยการตรวจดูผ้าผีช่วงสงกรานต์แล้วปะพรมน้ำอบ
บ้างตามแต่จะปฏิบัติกันเช่นไหว้หรือแบ่งของกินกันนั้นก็ถึงเป็นการประยุกต์เพื่อมิให้รู้สึกว่ายาก
มาได้ดูแลและยังสะดวกในทางปฏิบัติมากกว่าจะจัดการเช่นไหว้เป็นพิธีใหญ่รตากรณิผิผี
(พิธี กาบแก้ว, สง่า เหม่วจิตร, สาลี วงษ์สาลี, สมพิศ มงคลพันธ์ และอุไรวรรณ
ศิริณเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการราผี จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้เป็นสื่อติดต่อกับผีที่ตนนับถือ
ให้มารับเครื่องเช่นไหว้ต่าง ๆ กรณิทำผิผีหรือแก้บนต่าง ๆ

3. พิธีเสียบกล หรือ ทิ้งกะแน้ม

ในอดีตการแพทย์และการสาธารณสุขต่าง ๆ ยังไม่เจริญ ดังนั้นเมื่อผู้ใดเจ็บไข้
หรือมีอาการทางสติบางอย่างชาวมอญจะมองว่ามีสาเหตุมาจากการถูกผีกระทำหรือกระทำ
ผิผีอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเกิดแนวคิดที่จะขับไล่ผีออกจากร่างผู้ป่วยนั้นด้วยคิดว่าอาจเป็นผี
ที่ตออยากเข้ามาอาศัยร่างมนุษย์ เพื่อได้อาหารด้วยจึงใช้การล่าให้ผีออกด้วยการทำพิธี
เสียบกลเพื่อรักษาโรคร้ายดังกล่าว

พิธีเสียบกลนี้มีมานานไม่ทราบว่ามีเริ่มจากใครหรือเมื่อใดแต่ยังเห็นมีทำอยู่ใน
ปัจจุบัน อาจเป็นเสียบกลเล็กบ้างใหญ่บ้างตามแต่ผู้ทำจะกำหนดเพราะเชื่อว่าเมื่อทำแล้ว
ผู้ป่วยจะหายเจ็บไข้ โดยผู้ทำพิธีจะมีการท่องบ่นคาถาต่าง ๆ ในระหว่างที่ไล่ซึ่ง
หมายความว่า จะทำได้เฉพาะผู้ที่รู้วิธีเท่านั้น ดังนั้นจึงพบเห็นได้น้อยลงทุกที เนื่องจากคนรุ่น
เก่า ๆ เมื่อเสียชีวิตไปก็มิได้สอนวิธีการต่อให้ลูกหลานจึงเพียงแต่ได้เห็นวิธีการเท่านั้น
ประกอบกับคนรุ่นใหม่มีความเข้าใจในเรื่องของสาธารณสุขและการแพทย์ดีขึ้นจึงหันมารักษา
ตามแบบสมัยใหม่มากกว่า อย่างไรก็ตามพิธีเสียบกลยังพอมิผู้รักษาอยู่บ้างซึ่งแบ่งเป็น
2 ประเภท คือ

พิธีเสียบบาลเล็ก คือการนำพาหม้อดินซึ่งชาวบ้านเรียกผาละมีมาแล้วนำข้าวและอาหารตามแต่จะกำหนดส่วนใหญ่นำได้แก่กุ้งปลา ปลาไข่ ไข่ส่งไปในพาหม้อดินนั้นพร้อมทั้งตัดผมและเส้นของผู้ป่วยส่งไปเสร็จแล้วให้ผู้ป่วยนอนลงแล้วใช้มีดไล่จากศีรษะจรดเท้าของผู้ป่วย 3 ครั้งในระหว่างที่ใช้มีดไล่ตามตัวของผู้ป่วยก็จะท่องบ่นคาถาไปด้วยพอเสร็จจะพูดเป็นใจความว่าให้ผีในร่างมากินของในพาหม้อดิน แล้วนำไปทิ้งตามทางสามแพร่งเท่าที่เคยมีการทำมาชาวบ้านก็ว่าได้ผลดี เพราะไปหาหมอบัจจุบันก็ไม่หายแต่พอทำพิธีเสียบบาลตกป่วยก็หายเลย (ลาตวน จุลมาศ, บุญซ่งค้ เงินทอง และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

พิธีเสียบบาลใหญ่ คือการทำกระทงจากกาบกล้วยเย็บเป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่านาสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในพิธีเล็กมาใส่แต่จะเพิ่มตุ๊กตาปั้นชายหญิงบ้างตามแต่จำนวนผู้ป่วยหรือบุคคลในบ้าน หรืออาจมีหม้อดินใส่อาหารวางไว้พร้อมประดับด้วยดอกไม้ ธูปเทียน ธงต่าง ๆ ทำพิธีนำกระทงไปวางตามทางเดินหรือทางสามแพร่งก็ได้แล้วแต่สถานที่ (สุวิมล กิตติมงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

นอกเหนือจากพิธีเสียบบาลข้างต้นทั้งสองแบบ ยังมีพิธีเสียบบาลที่ทำเมื่อคนในบ้านตั้งครรภ์เพื่อป้องกันผีมารังควานหญิงที่ตั้งครรภ์โดยจัดใส่กระทงกาบกล้วยแล้วนำไปวางนอกบ้าน แต่นิยมปั้นรูปคนท้องใส่ไว้ รดยจะเปลี่ยนทุก ๆ เดือนตลอดการตั้งครรภ์ และคอยเปลี่ยนเครื่องเช่นต่าง ๆ เสมอเช่นรูปคนท้องหรือรูปเจ้ากรรมนายเวร ก็แล้วแต่รวมถึงอาหารและขนมซึ่งจะเปลี่ยนทุกเดือนตามที่กำหนดไว้จนตำราว่าเดือนใดใช้อาหารหรือขนมอะไรเช่นไหว้ในระหว่างตั้งครรภ์ (สุเอ็ด คชเสนี, 2527 : 50-51)

ดังนั้นพิธีเสียบบาล จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้แก้ไขหรือป้องกันผีที่จะมาทำร้ายสมาชิกในครอบครัวให้หายป่วยไข้หรือไม่เกิดอันตราย

4. ประเพณีการราเจ้าพ่อเจ้าแม่ หรือเป๊ะจู้

นับจากชาวมอญอพยพมาอยู่ในประเทศไทยตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ปทุมธานี ราชบุรี และพระประแดง ๆ ต่างมีเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่นำมาจากหมู่บ้านเดิมในประเทศพม่าเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจโดยมีการราเจ้าพ่อเจ้าแม่เป็นการเชิญให้มาร่วมสนุกกับชาวบ้านหมู่บ้าน

ต่าง ๆ หลังเทศกาลสงกรานต์ ดังนั้นแต่ละหมู่บ้านมอญก็ถือปฏิบัติเป็นประเพณีตลอดมา ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะนับถือเจ้าพ่อเจ้าแม่ต่างกันไป เช่น หมู่บ้านแซร์มีการรวบรวมวงสรวงเจ้าพ่อเมินปรัย (เจ้าพ่อหนุ่ม) หมู่บ้านเวชรามีเจ้าพ่อช้างพัน เป็นต้น ซึ่งงานแต่ละพื้นที่ยังมีเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่ต่างชื่อกันไปขึ้นอยู่กับว่าหมู่บ้านใดมีการนับถือเจ้าองค์ใด แต่มอญเกือบทุกแห่งจะมีเจ้าพ่อเจ้าแม่ซึ่งต้องทำพิธีราถวายหลังสงกรานต์คล้าย ๆ กัน เช่น ชาวมอญบางขัน จ.ลพบุรี (โจน สนสกุล, 2535 : 70-73) ในขณะที่ชาวมอญบ้านม่วง จ.ราชบุรี ก็มีเจ้าพ่อเจ้าแม่เป็นของตนเอง และยังมีเจ้าพ่อช้างพันซึ่งมาตรงกับเจ้าพ่อของหมู่บ้านเวชรานใน อ.พระประแดง ด้วยเช่นกัน (อมวาลี ยี่มอานวย, 2536 : 221)

การรำเจ้าพ่อเจ้าแม่นิยมทำหลังสงกรานต์ก่อนแรม 15 ค่ำเดือน 5 โดยที่หมู่บ้านมอญในอ.พระประแดง ต่าง ๆ จะจัดขึ้นซึ่งจะมีการราถวายพร้อมดอกไม้พวงมาลัย เรียกว่าเล่นดอกไม้ (หัวน้ก้าว) และของต่าง ๆ รวมถึงอาหารการกินนำมาถวาย เมื่อเสร็จจะแบ่งกันภายในหมู่บ้านไปกินถือเป็นอาหารดีเป็นสิริมงคล ในขณะที่บางคนอาจนำของมาแค้นด้วยในพิธีหากมีการบนต่อเจ้าพ่อเจ้าแม่ไว้ การรำแต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดเป็นพิธีเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่จากหมู่บ้านอื่น ๆ มาร่วมด้วยเพื่อร่วมเฉลิมฉลองโดยแบ่งการรำเป็นชุด ๆ มีเพลงรำประกอบ ระหว่างที่รำนี้ผู้ที่มาชมงานอาจออกอาการเจ้าพ่อเจ้าแม่ต่าง ๆ เข้าทรงแล้วแสดงท่าทางซึ่งเจ้าตัวเองก็รำไม่เป็นแต่จะรำได้เมื่อเจ้าพ่อเจ้าแม่เข้าผู้ที่อยู่ในรอบ ๆ พิธีจะรับน้ำเสื่อผ้าไปแต่งกายให้ผู้ถูกทรงนั้นเป็นสีสังฆดงาม โดยที่บางคนจะวิ่งออกจากบ้านมารำเองเมื่อได้ยินเสียงกลองหรือดนตรีดัง และมักมีการถ่ายทอดท่าทำให้คนในตระกูลเท่านั้น ระหว่างที่รำนี้จะมีการทำต่าง ๆ ประกอบอุปกรณ์การรำ เช่น รำประกอบไม้กระสวยซึ่งในอดีตใช้ทอผ้าทำราจึงเลียนแบบการทอผ้า ท่ารำที่ประกอบด้วยต้นกระตูดไม้ดำเป็นสัญลักษณ์ด้านการเกษตรให้สมบูรณ์ ท่ารำประกอบดาบ เป็นสัญลักษณ์แห่งการสู้รบ เป็นต้น (บุญขงค์ เงินทอง, พิระ กายแก้ว, สง่า งามวิจิตร และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม: สัมภาษณ์) ระหว่างที่มีการรำนอกจากจะมีเจ้าพ่อเจ้าแม่ต่าง ๆ มาเข้าคนที่อยู่ในพิธีแล้วร่วมรำนั้นบางคนก็จะมีอาการแปลก ๆ เช่นทำท่าคลานเป็นจระเข้ลงไปแช่นกะละมังน้ำทำท่าดาบหุดดาบ แต่เมื่อจบพิธีรู้สึกตัวก็ไม่รู้ว่าตนเองทำเช่นนั้นแสดงว่าไม่รู้ตัวว่าทำอะไรลงไปบ้างและจระเข้หรือชาวบ้านเรียก "เรือเจ้าพ่อ" นี้บางคนกล่าวคำถูก เช่นแน่จริงขึ้นมา

าให้เห็นกับตาจะลงไปขัดเรือเจ้าพ่อให้ดู ปรากฏว่าผู้กล้ากระโดดลงน้ำแล้วทาทาขัดดูไป
 ญมาก็มี คนบนบกต้องจูดรูปเทียน ดอกไม้ มาขอมาจึงหายจากอาการดังกล่าว (พีระ
 กาบแก้ว และสง่า วัฒนวิจิตร : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามและหลักในการปฏิบัติประจำหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านเว้งขาว
 เมื่อครกก็ตามานหมู่บ้านจะตีมสุราจะต้องบอกเจ้าพ่อข้างพันก่อนแล้วยกแก้วสุราเพลงพื้นดำ
 หากไม่ทาเจ้าพ่อจะลงโทษ เช่น เคยมีเด็กหนุ่มมาใส่ใจปฏิบัติถูกเจ้าพ่อเจ้าพุดเสียงสั้นว่า
 "กินไม่บอกกู สุนัขจริงนะมึง" หรือกินข้าวเหนียวแล้วลืมบอกเชิญเจ้าพ่อให้มากินด้วยก็จะ
 เกิดอาการเช่นเดียวกัน ต้องจูดรูปเทียนบอกกล่าวขอมาจึงจะหาย เป็นต้น ดังนั้นประ
 เเพณีนี้จึงยังมีปฏิบัติอยู่ (สง่า วัฒนวิจิตร : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการราเจ้าพ่อเจ้าแม่ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้สื่อสารกับเจ้าพ่อ
 เจ้าแม่เพื่อให้ปกป้องรักษาคนในหมู่บ้านให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขและช่วยให้รู้สึกถึงความ เป็นพวก
 เดียวกันภายในชุมชนมอญด้วยถือเป็นลูกหลานของเจ้าพ่อเจ้าแม่เดียวกัน

5. ประเพณีมาบณกิจศพระสงฆ์มอญ หรือ เจ้าพ่องพะซ่าง

พระสงฆ์ในพุทธศาสนาจะได้รับความเคารพยกย่องจากชาวมอญมาก ดังนั้น
 เมื่อพระสงฆ์มรณภาพลงจึงถือเป็นเรื่องใหญ่และถ้าหากเป็นพระผู้ใหญ่ เช่น เจ้าอาวาส
 ด้วยแล้วชาวมอญจะต้องจัดพิธีกรรมให้สมกับฐานะด้วยถือว่าเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ชาวบ้าน
 หมู่บ้านตลอดจนต่างหมู่บ้านจะมาร่วมแรงร่วมใจบริจาคทั้งข้าวของ เงินทอง เพื่อนำมาใช้
 ระหว่างที่จัดงาน

ในอดีตเมื่อพระวัดใดก็ตามมรณภาพลง ชาวมอญใน อ.พระประแดง จะรับรู้ได้
 ทันทีด้วยทางวัดจะตีกลองดังไปทั่วหมู่บ้าน เป็นสัญญาณบอกว่าพระสงฆ์วัดนั้นมรณภาพเพราะ
 บกตีจะตีกลองเฉพาะช่วงเพลเท่านั้น ถ้ามีการตีกลองผิดเวลาจะเป็นที่รู้กัน ชาวบ้านในหมู่
 บ้านจะ เริ่มร่วมกันจัดสร้างปราสาทไว้สำหรับมาบณกิจซึ่งจะไม่นำศพพระ เผานที่ซึ่งคนทั่ว
 ไปใช้แต่จะจัดสร้าง เมรุลอยและปราสาทตามสมณะศักดิ์ กล่าวคือ หากเป็นพระลูกวัดทั่วไป

จะสร้างปราสาทเพียงยอดเดียว แต่ถ้าเป็นพระผู้ใหญ่ เช่น เจ้าอาวาส หรือมีสมณะศักดิ์จะสร้างปราสาท 5 ยอดตกแต่งอย่างสวยงามจึงใช้เวลาในการจัดทำ และเมื่อสร้างเสร็จจะจัดพิธีกรรมด้วยการชักปราสาท ชาวบ้านหมู่บ้านต่าง ๆ จะมาร่วมงานด้วยถือว่าเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งการเตรียมพิธีจะต้องมีการจัดเลี้ยง ดังนั้นก่อนถึงวันงานแต่ละบ้านจะนำข้าวสาร หัวหอม กระเทียม กะปิ น้ำปลา เกลือ พริกแห้ง นำใส่กะทงใบตองอย่างละ 1 กระทงแล้วใส่เรียงในถาดนำมาพร้อมบริจาคว่างาน เพื่อให้ทำอาหารเลี้ยงพระและผู้มาร่วมงาน แต่ในปัจจุบันนี้คือเมื่อประมาณ 20 ปีหลังหรือประมาณ พ.ศ.2520 เป็นต้นมานั้นธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวก็หายไปจากพระประแดงด้วยผู้นิยมนำเงินมาช่วยแทนสิ่งของ (พิธี กาบแก้ว, มงคล สมประสงค์, อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม และ อำนวย จันทน์คราญ : สัมภาษณ์)

การทำพิธีชักปราสาทหรือการจะเผาศพคนทั่วไปนิยมทำก่อนช่วงสงกรานต์คือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ และ มีนาคม แต่หากจะทำหลังสงกรานต์จะต้องรอให้ผ่านไปนาน ๆ คือทำประมาณเดือนธันวาคมไปแล้ว แต่ไม่เกินเดือนมีนาคม ซึ่งถือเป็นศพเก็บมิใช่ศพสดที่จะกล่าวถึงต่อไป พิธีชักปราสาทนี้ส่วนใหญ่จะทำก่อนวันเผา 3 วัน โดยจะสวดก่อนเผา 2 คืน เช่น เผาวันอาทิตย์จะมีการทำพิธีสวดวันศุกร์และเสาร์ เมื่อถึงวันอาทิตย์จะเผาหลอกประมาณ 5 โมงเย็นด้วยการนำไม้จันทน์เป็นท่อน ๆ มาวางรวมกันแต่ยังไม่เผาจริง ในอดีตชาวมอญพระประแดงจะช่วยกันนำไม้จันทน์มาคนละท่อนสองท่อนแล้วแต่จะนำมาเพื่อใช้เผาศพพระแต่ปัจจุบันไม้จันทน์หายากจึงท่อนให้เป็นแท่งเล็ก ๆ ประมาณเท่าดินสอยาวประมาณ 1 คืบ หรือบางคนก็ใช้ดอกไม้จันทน์แทนก็มีแล้วนำไม้จันทน์มารวมกับรูปเทียนเพื่อเตรียมมาเผาศพพระ เมื่อตกค่ำประมาณ 3-4 ทุ่มจึงจะทำพิธีเผาจริง คือเผาทั้งเมรุลอยที่เตรียมไว้ (มงคล สมประสงค์, อำนวย จันทน์คราญ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม: สัมภาษณ์)

สิ่งที่น่าสังเกตคือการเผาศพพระนั้นผู้คนมักจะแย่งกันเป็นเจ้าของด้วยเชื่อว่าได้บุญมากและโอกาสน้อยที่จะได้เป็นเจ้าของงานศพพระซึ่งมักจะต้องมีฐานะร่ำรวยเนื่องจากการจัดสร้างเมรุลอยและปราสาทต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เพราะต้องจ้างแรงงานและค่าใช้จ่ายในการซื้อวัสดุมาประกอบเป็นปราสาท ซึ่งในอดีตช่วงแรก ๆ ชาวบ้านจะมาช่วยกัน

ทำส่วนประกอบต่าง ๆ เองทั้งหญิงและชายมาช่วยกันฉลุลวดลายแต่ละส่วนแล้วช่วยกันประกอบขึ้นเอง แต่ปัจจุบันการทำเช่นนั้นหายไปเพราะข้อจำกัดเรื่องเวลา การประกอบอาชีพ และสภาพความเป็นอยู่ในยุคปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยเหมือนในอดีต (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการฉลุงานศิลปะพระสงฆ์มอญ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญแสดงถึงการให้ความสำคัญแก่ศาสนาพุทธด้วยการทำให้เกียรติแก่พระสงฆ์ผู้สืบทอดพระศาสนา

6. ประเพณีการแข่งขันลูกหนู หรือว่านตะน้อย

ในงานฉลุงานศิลปะพระสงฆ์ของชาวมอญนั้นนอกเหนือจากที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วชาวมอญยังนิยมจัดการแข่งขันลูกหนูขึ้นเรื่อยมาจะเป็นการจัดทำให้พระผู้ใหญ่โดยแต่ละหมู่บ้านจะส่งทีมเข้าแข่งขันและอาจมีชาวมอญในถิ่นอื่นเข้าร่วมด้วยหากพระสงฆ์รูปนั้นเป็นผู้ที่รู้จักเคารพเลื่อมใสของชาวมอญในถิ่นอื่น ๆ เช่น ทีมลูกหนูจากปทุมธานี จักราชบุรี จากลพบุรี เป็นต้น เพราะถือว่าได้มาร่วมงานบุญ พบปะสนุกสนานด้วยกันและเป็นการแสดงศักดิ์ศรีของแต่ละหมู่บ้าน (เล็ก อุ่มชู, สง่า วัฒนวิจิตร และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ประเพณีการแข่งขันลูกหนูของชาวมอญ เชื่อว่ามาจากตำนานสมัยพุทธกาลที่ว่าเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ซึ่งเป็นพระอรหันต์ทั้งหมดต่างมาร่วมในงานเพื่อเตรียมเผาพระบรมศพ แต่ขาดเพียงพระอรหันต์อีกรูปหนึ่งยังไม่มาถึงคือพระกัสปะจึงต่างตกลงว่าจะรอให้พระกัสปะมากราบเคารพพระบรมศพก่อน เมื่อพระกัสปะมาถึงแล้วจึงเข้าไปกราบโดยมีปาฏิหาริย์ปรากฏให้เห็น กล่าวคือ เห็นพระบาทยื่นออกมาให้กราบ เมื่อกราบเสร็จปรากฏมีพระเพลิงลุกขึ้นลอยมายังพระบรมศพแล้วเผาโดยมิได้มีใครจุดไฟ ดังนั้นจึงเป็นที่มาของประเพณีลูกหนูที่ชาวมอญถือว่าศพพระต้องเผาแยกจากศพคนทั่วไปและไฟที่วิ่งมาจากสายลูกหนูก็เปรียบเสมือนไฟที่ลอยมาตามตำนานดังกล่าวตลอดจนการจัดทำเมรุลอยปราสาท 5 ยอดและโรงมอญซึ่งทำพิเศษสวยงามเรียกว่า "อะลาบ็อก" ซึ่งอาจจัดทำให้กับศพพ่อแม่ได้ ด้วยถือว่าพ่อแม่คือพระอรหันต์ของลูก แต่จะใช้เป็น

ผาโลงธรรมดา ไม้ขี้ผาโลงอุ้งและไม้ทำเป็นยอดปราสาทเหมือนศัพพะ (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ตั้งนั้นการเล่นลูกหนูจึงเป็นการบูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยประทีปถือว่าเป็นสิริมงคลให้แสงสว่างแก่ชีวิต ตลอดจนชาวบ้านหมู่บ้านต่าง ๆ จะได้ร่วมกันทำบุญ สนุกสนาน โดยมีการกำหนดกติกาด้วยการยิงปราสาทและโลงจำลอง เพราะเกรงว่าหากยิงปราสาทและโลงจริงอาจทำให้ศัพพะตกลงมาไม่นาดู แต่เชื่อว่าในอดีตคงทำเช่นนั้นจริง ๆ ก่อนที่จะตัดแปลงมายิงปราสาทและโลงจำลองซึ่งหากหมู่บ้านใดยิงยอดปราสาทได้ถือว่าชนะเลิศ ยิงตัวโลงศพได้ถือว่าได้ที่สอง และยิงลูกส่วนอื่น ๆ ของโลงหรือปราสาทได้ถือว่าได้ที่สาม (พระครูสมุห์ ไพโรจน์ (ชุตินฺ) อินทวิสูตร และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ใน อ.พระประแดง นั้นในช่วงแรกก็มีประเพณีการแข่งขันลูกหนูเช่นกันโดยหมู่บ้านต่าง ๆ จะจัดหาหิมี่ขึ้นด้วยการรวมตัวกันของผู้ที่ทำเป็นและจะยกขบวนกันไปเชียร์เพราะถือเป็นหน้าตาศักดิ์ศรีของหมู่บ้าน ซึ่งในอดีตจะนำต้นมะม่วงมาขูดแล้วผ่าซีกอัดคินเป็นนวมมาปะกบกัน การบรรจุคินปืนนี้ต้องชำนาญโดยแต่ละหมู่บ้านจะมีสูตรของตนเองว่าต้องบรรจุเช่นไรตัวลูกหนูจึงจะวิ่งดีไม่แตกดับหรือระเบิดกลางทางก่อนถึงโรงศพ เมื่อเสร็จแล้วการจะจุดต้องอาศัยสวดสัจความยาวอาจเป็นร้อย ๆ เมตรขึ้นอยู่กับสถานที่ที่จะเล่น นำลูกหนูมาจึงด้านปลายทางมีท่อนไม้ขีดมีดไว้ 1 เล่มสำหรับตัดเชือกเมื่อลูกหนูวิ่งไปกระแทกไม้ขีดมีดไว้มีดจะตัดเชือกเอง ลูกหนูจะวิ่งเส้โรงหรือไม่ต้องลุ้นกันว่าทิศทางและแรงอัดคินเป็นพอเหมาะหรือไม่ ดังนั้นหากลูกหนูด้านหรือยิงไม่ถูกส่วนใดเลยก็จะมีกองเชียร์ร้องล้อกันเยาะเย้ยบ้างเป็นที่สนุกสนาน บางคนถึงกับยอมวิ่งตามเพื่อไปดูใกล้ ๆ แต่ไม่ทันได้มองทางหกล้มไปบ้างก็มี (พระครูสมุห์ ไพโรจน์ (ชุตินฺ) อินทวิสูตร, สมพิศ มงคลพันธ์ และ อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์คุณตาสง่า ใหม่วิจิตร และ คุณตาสาลี วงษ์สาลี ต่างตอบตรงกันว่าประเพณีการแข่งขันลูกหนูใน อ.พระประแดง นั้นสูญหายไปกว่า 60 ปีแล้ว กล่าวคือ คุณตา

สง่า งามวิจิตร เล่าว่าครั้งสุดท้ายที่ได้ดูตอนนั้นอายุ 12 ปี ซึ่งตรงกับคุณตาสาตี วงษ์สาลี ที่เล่าว่าครั้งสุดท้ายที่ได้ดูตอนนั้นอายุ 19 ปี สถานที่ตรงกันคือที่วัดคันลัด เมื่อนอายุของคุณตาทั้งสองในปัจจุบัน คือ 76 และ 83 ปี มาตรวจสอบปีที่เกิดซึ่งตรงกับที่คุณตาทั้งสองเกิดจริง ๆ คือ คุณตาสง่า เกิดปี พ.ศ.2462 คุณตาสาตี เกิดปี พ.ศ.2455 แล้วมาอายุในขณะนั้นที่ได้ชมการแข่งขันลูกหนุานพระประแดงเป็นครั้งสุดท้ายบวกเข้าไปจะตรงกับปี พ.ศ. 2474 หลังจากครั้งนั้นแล้วคุณตาทั้งสองกล่าวตรงกันว่า ไม่เห็นการแข่งขันลูกหนุาน อ. พระประแดงอีกเลย ดังนั้นประเพณีกาลละเล่นลูกหนุานอ.พระประแดง จึงหมดไปในช่วงที่สอง (สง่า งามวิจิตร และสาตี วงษ์สาลี : สัมภาษณ์)

การที่ในช่วงที่สองและสามไม่มีการแข่งขันลูกหนุาน อ.พระประแดง อีกเลย เนื่องจากการแข่งขันจำเป็นต้องใช้เนื้อที่หลายไร่เพื่อป้องกันไม่ให้นักหนุานไปตกตามบ้านผู้คนสร้างความเสียหาย และวัดคันลัดในขณะนั้นเมื่อกว้างเป็นทุ่งนาจึงเหมาะแก่การเล่น แต่เมื่ออย่างเข้าช่วงที่สองขณะนั้นเริ่มมีโรงงานต่าง ๆ มากขึ้น ที่ร่งต่าง ๆ ถูกซื้อขายกันมากเพื่อทำโรงงานและที่อยู่อาศัย ประกอบกับช่วงนั้นผู้ที่ทำลูกหนุานเป็นเริ่มลดน้อยลงเพราะไม่มีการถ่ายทอดสอนกันเหมือนในอดีตและเมื่อเข้าช่วงที่สาม ที่ดินใน อ.พระประแดง ก็แน่นหนาไปด้วยที่อยู่อาศัย โรงเรียน ย่านธุรกิจ และโรงงานต่าง ๆ ทาทำให้ไม่มีสถานที่กว้างๆพอจะให้แข่งขันลูกหนุานได้เหมือนในอดีต (สมพิศ มงคลพันธ์, สง่า งามวิจิตร, สาตี วงษ์สาลี และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการแข่งขันลูกหนุาน จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญสืบทอดกันมาเพื่อแสดง ความหมายถึงการเคารพยกย่องพระสงฆ์ตามพุทธประวัติและการรวมกลุ่มกันเพื่องานบุญ

7. ประเพณีงานศพแบบมอญ หรือจองพะ

ชาวมอญถือว่าการตายเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกคนที่รู้จักผู้ตายจะต้องมาร่วมงานแม้จะอยู่ไกลเพียงใดเมื่อทราบข่าวจะต้องมาโดยไม่ต้องแจกบัตรเชิญแต่จะอาศัยการบอกต่อกันไป เช่น คนทางพระประแดงตาย จะมีญาติ ๆ ใน จ.ปทุมธานี ราชบุรี สมุทรสาคร

หรือแม้แต่ชาวมอญบ้านบางขันหมาก จ.ลพบุรี ซึ่งมีญาติทางพระประแดงก็มาร่วมงานเช่นกัน ตลอดจรรยาตาดินแถบบางพลีซึ่งเคยเป็นถิ่นทำกินเดิมก็จะมาร่วมงานศพ

พิธีศพของชาวมอญนั้นในรายละเอียดแล้วมีมากมายดังที่ได้มีการบันทึกไว้เป็นภาษามอญในรายละเอียดของการตายแต่ละประเภทว่าต้องจัดพิธีเช่นไร เด็กตาย ผู้ใหญ่ตาย ลูกเขยลูกสะใภ้ตายฯ ต้องจัดทำเช่นใดซึ่งอาจารย์จวน เครือวิษณยาจารย์ได้แปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า "คัมภีร์โลกสมุตติ" ซึ่งมีการจัดประเภทการตายและวิธีการทำศพไว้ถึง 41 ประเภท (จวน เครือวิษณยาจารย์, 2536:270-282)

อย่างไรก็ตามชาวมอญใน อ.พระประแดง ก็ได้มีการปฏิบัติเช่นเดียวกับบรรพบุรุษที่ได้ทำกันมา กล่าวคือหากเป็นศพตายหงจะไม่มีกาเผหรือทำพิธีใด ๆ นอกจากฝังทันที อาจมีพระมาสวดปากหลุมศพเท่านั้น หรืออาจเก็บไว้ที่วัดทิ้งระยะ 1-3 ปีจึงนำกระดูกมาจัดทำบุญให้ การห้ามเช่นนี้เพราะถือว่าถ้าทำพิธีกรรมและเผาตามปกติแบบศพธรรมดาจะทำให้เกิดการตายหงขึ้นอีกกับคนในวงศ์ตระกูลเดียวกัน เช่นกรณีชาวบ้านผู้หนึ่งใน อ.พระประแดง ฝ่าฝืนทำงานศพให้ลูกคนแรกซึ่งตายหง หลังงานศพไม่นานลูกอีกสองคนก็ถูกรถชนตายเช่นกัน (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) การถือเช่นนี้รวมถึงการตายด้วยโรคร้ายแรงกระทันหัน การกินยาตายและฆ่าตัวตายซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเดิมในอดีตโรคต่างๆ อาจติดมากับของเหลวในตัวศพซึ่งเป็นพาหะของโรคจึงทำให้ผู้ทำศพซึ่งมักเป็นญาติพี่น้องกันติดโรคและล้มตายลงจึงถือเป็นलगไม่ศิคนโบราณจึงเชื่อว่าไม่ควรทำพิธีศพคนตายหง แต่ให้รีบฝังไม่ให้เก็บไว้ในบ้านเหมือนคนตายทั่วไป (สุกรี เปลี้นรุ่ง : สัมภาษณ์)

ในกรณีตายดี หรือตายตามปกติ เช่น ชรามากหรือไม่ได้เจ็บไข้ด้วยโรคร้ายใดๆ จะมีการจัดศพเป็น 2 รูปแบบ คือ ศพสด และศพเก็บ ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไป กล่าวคือ กรณีศพสด ญาติพี่น้องจะรีบจัดศพด้วยการต่อแท่นวางศพหรือที่มอญเรียกว่า "รัจง เหน้" เพื่อนำศพขึ้นวางมีลักษณะคล้ายเตียงแต่ตกแต่งสวยงามโดยผู้ทำรัจง เหน้จะใช้ไม้ผ่า 4 ซี่ซ้อนกัน 4 ชั้น ความยาว 4 ศอก กว้าง 1 ศอก แล้วตั้งเสาขึ้น 6 ต้น ไม้ผ่าขาที่เพดานใช้ไม้ผ่า 4 อันนำมาไขว้กัน 4 แฉกเพื่อตรึงเสาทั้ง 6 ต้นไว้ ตรงกลางมีสายสิน

ผูกหมากจีบแหวนและกรรไกรโยงลงมาติดไว้บริเวณสะดือและอกผู้ตายก่อนนำศพวางจะต้องตม
 น้ำทิ้งไว้ให้เป็นแ่งใส่หม้อดิน 3 ใบ สำหรับตักอาบน้ำศพหน้าผ้ามา 1 ชิ้นทับกันให้เป็นรูป
 สามเหลี่ยมเย็บติดกันให้มีช่องสำหรับใส่ขาได้ 2 ช่องคล้ายกางเกงในหรือ "บั้งมอย"
 นำเสื้อผ้ากลับด้านแล้วใส่ให้ศพคือด้านหน้าเสื้อจะไปอยู่ด้านหลังศพ หวีผมให้ศพแล้วหักหวีทั้ง
 นำด้ายดิบมาผูก 3 แ่ง คือ คอ ซ้อมือ ซ้อเท้า นำเหรียญบาทใส่ปากแล้วตมหมาก 1 คา
 ใสลงไปด้วย นำไม้ไผ่ผ่า 2 ซี่ผูกขนบข้างศพทั้ง 2 ด้านแล้วจึงยกศพวางบนร่างเหนื
 นำผ้าขาวมาคลุมศพ แล้วก่อไฟที่ปลายเท้าศพ เต่า 1 ใบต้องมีเต้า 3 เต้า นำหม้อดินตมน้ำ
 บ่อยให้ไฟหมอดไปเองรอยาใช้ฟัน 3 ท่อน นิยมใช้ฟันแสม เมื่อไฟหมอดแล้วจึงจุดตะเกียง
 ไว้ด้านหัวนอน 1 ดวง เมื่อเตรียมเสร็จจึงช่วยกันต่อโรงศพ ภายในโรงวางไม้ไผ่ 4 ซี่ก
 ห้ามน้ำโรงเข้าบ้านเด็ดขาด แล้วทาบันโต 4 ชั้นไว้สำหรับให้ผู้ตายเฝ้าโรง เมื่อนำศพ
 ออกจากแท่นหัววางหม้ออบที่ 1 ไว้ข้างแท่น เมื่อนำศพออกจากบ้านให้นำหัวหม้ออบที่สอง
 เดินรดน้ำตามออกมา เมื่อถึงบันไดทุบทั้ง ส่วนใบที่สามให้นำไปพร้อมศพและเต่า รดโดยไม่
 ยมนำออกทางประตู แต่อาจสร้างประตูฝึดย่นำไม้มาติดหลอกเมื่อเอาศพออกจึงนำใบ
 ไม้หรือหน่อออกทางฝาบ้านรอยื้อฝาบ้านออก (มงคล สมประสงค์ : สัมภาษณ์)

การทำศพลักษณะนี้ปกติจะ เก็บศพไว้ในบ้านไม่เกิน 5 วันเพราะศพจะขึ้นอืด
 ส่งกลิ่นรบกวนมากจึงมักทำ 3 วันแล้วนำศพไปวัด ส่วนการใส่แหวนและกรรไกรผูกไว้อาจจะทำ
 ขึ้นเพื่อสังเกตว่าศพอืดหรือยัง ในขณะที่น้ำที่ชำระนั้นถือเป็นยาฆ่าเชื้อโรคอย่างหนึ่งเพราะ
 มีการต้มพวกกายนซึ่งช่วยดับกลิ่นและใส่เมื่อกำตีควายต่าง ๆ ลงไปเพื่อฆ่าเชื้อโรค
 (พีระ กาบแก้ว และมงคล สมประสงค์ : สัมภาษณ์)

เมื่อนำศพใส่โรงเสร็จ ลูกคนสุดท้ายจะถือกระดาษ 1 ใบบรรจุของใส่ของผู้
 ตาย เช่น เสื้อผ้า หวี กระจก หมากพลู มีด แหวนฯ นำขึ้นทูลไว้บนศีรษะโดยผู้ถือกระ
 ดาษนี้จะต้องแต่งชุดขาวผ้าคลุมศีรษะขาว นำขบวนไปที่วัด นำหม้อดินทิ้งไว้ปลายเท้าศพเมื่อ
 ถึงป่าช้านิมนต์พระมาสวดรับศีลทั่วกันแล้วเคาะโรงศพ 3 ครั้ง นำศพเวียนรอบเชิงตะกอน
 3 รอบ นำศพตั้งบนเชิงตะกอนหน้าเสาอาด 1 ชั้น และมะพร้าว 1 ลูกนำมาอาบน้ำศพ
 อีกครั้ง พลิกศพคว่ำหน้าหน้าผินทับแล้วจุดไฟเผา ผู้ร่วมงานจึงเห็นสภาพศพขณะเผา ระหว่าง

นีน้าฟ้าขาว 1 ผืนรถยนต์ข้ามศพที่กำลังลุกไฟกลับไปมา 3 ครั้ง เมื่อกลับบ้านน้าหมอน้ำ
ที่ดื่มวันนั้นแท้ทั้ง ผู้ถือกระดาษเครื่องใช้ผู้ตายคว่ำทิ้งที่สุสาน (สมพิศ มงคลพันธ์ :
สัมภาษณ์)

บ้างก็นำกลับมาบ้านวางไว้ตรงที่คนตาย บุเสื้อเอาเสื้อผ้าและเครื่องใช้มา
วางจำลองให้เหมือนคนใส่เสื้อผ้าวางไว้ 7 วัน แล้วจึงเก็บเพื่อทำบุญ 7 วันและสร้างพระ
เงินพระทองให้ผู้ตายตลอดจนนำกระทงมาใส่อาหารและเงินกรวดน้ำแล้วจุดธูปเทียนไว้บน
กระทงนั้น เดินถือตามพระนาไปวางไว้ตรงทางสามแพร่ง (อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม :
สัมภาษณ์)

การประกอบพิธีต่าง ๆ ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องใช้ที่กล่าวถึงข้างต้นสามารถสื่อ
ความหมายเพื่อเป็นปริศนาธรรมแก่ผู้มาร่วมงานศพให้พิจารณาและนำไปคิดถึงตนเองดังที่
อาจารย์สมพิศ มงคลพันธ์ ได้กล่าวถึงรายละเอียดดังนี้

1. สร้างแทนวงศามีไม้ไฟ 4 ชั้นรองชั้นละ 4 ซีก นั้นหมายถึงอบายภูมิทั้ง 4
คือ นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน นั่นคือมนุษย์อยู่เหนือสิ่งเหล่านี้
2. เส้าทั้ง 6 ต้น หมายถึงอนาถะภายใน 6 อย่าง ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น
กาย และใจ ซึ่งรับรู้สัมผัสภายนอกทำให้เกิดอารมณ์ดีและไม่ยินดี
3. เพดานบุผ้าขาวที่ปลายเส้า 6 ต้น คือ พระนิพพาน จึงเปรียบว่าสูงสุด
เสมือนเพดาน
4. ไม้ไฟ 4 อันไขว้เป็น 4 แฉก คือ ธาตุทั้ง 4 ที่ทำให้เราเป็นมนุษย์ บัดนี้
แตกดับแยกจากกันทำให้เราตาย
5. พลุ 1 จีบ ผูกเป็น 3 ปล้องที่เพดาน หมายถึง ไตรภูมิทั้ง 3 คือ มนุษย์
เทวดา พรหม ซึ่งหากต้องเกิดอีกขอให้เกิดในภูมิทั้ง 3 นี้ อย่าได้เกิดในภูมิทั้ง 4 ที่
รองรับเราไว้ข้างต้น
6. แหวน 1 วง ผูกห้อยจากพลุลงมา 1 สอก หมายถึงความกังวล ความห่วง
ใยแวดวง ของตนคือเสมือนบ่วงมารที่ทำให้เราเกิด โลกะ โทสะ และโมหะ

7. กรรไกรหนีบหมาก 1 อัน ผูกห้อยต่อจากแหวนประมาณ 1 ศอกวางไว้ที่อกผู้ตาย คือ ปาก เสียงของพ่อแม่ที่ปราศอนบุตรให้เป็นคนดี และหมายถึงธรรมะที่สั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ท้าวให้คนตัดกิเลส เสมือนกรรไกรกำจัดสิ่งของงาให้ขาดจากกัน

8. ตะเกียงที่หวนอนของศพ หมายถึงบุคคล 4 ประเภท คือ

(1) คนที่มีตมาและมีตกลับ คือผู้ที่ทำชั่วตลอดตายแล้วไม่มีอะไรเหลือ

ต้องตกนรก

(2) คนที่มีตมาสว่างไปเมื่อเกิดตมาไม่ร่ำรวยไม่สวยงาม ล้ำปากแต่คิดได้ อาจเคยสร้างกรรมไว้ จึงพยายามทำดี ขยันหมั่นเพียร ทำบุญ เป็นต้น เมื่อตายไปถือว่าไปสว่าง

(3) คนที่สว่างมามีตไป เกิดมาเพราะบุญเก่าทำดีไว้ ร่ำรวยไม่ล้ำปาก แต่กลับไม่สำนึกทำดี ในทางตรงกันข้ามกลับใช้ชีวิตในทางที่ผิด จึงถือว่าเมื่อตายไปไปแบบมืด

(4) คนที่สว่างมาสว่างไป คือทำแต่ความดี มาเกิดจึงดี และยังเพียรทำดีต่อไป เมื่อตายไป จึงถือว่าไปสว่าง

9. การตม่น้ำให้เดือดและทิ้งน้ำที่เย็นน้ำช้อาบศพนั้นเปรียบเสมือนไฟกิเลสในตัวมนุษย์ ฟืนที่มอดไป เปรียบเสมือนกิเลสที่ดับไป น้ำจึงค่อย ๆ เย็นลงเปรียบเสมือนการดับทุกข์เพื่อบรรลุนิพพาน

10. ด้ายดิบที่ผูก คอ ข้อมือ ข้อเท้า เปรียบว่าคนเรามีห่วงอยู่ 3 อย่างได้แก่

(1) บ่วงที่ผูกคอ คือ ความห่วงที่มีต่อลูก

(2) บ่วงที่ผูกข้อมือ คือ ความห่วงที่มีต่อสามี หรือภรรยา คิดจะทำสิ่งใด

ก็ไม่สะดว

(3) บ่วงที่ผูกข้อเท้า คือ ความห่วงที่มีต่อทรัพย์สมบัติจะไปไหนก็กังวลไปมาได้ หากจะให้หมดห่วงทั้งสามต้องใช้สติปัญญาตัดออกจึงจะพ้นทุกข์

11. เงินใส่ปากศพ คือ ระหว่างมีชีวิตอยู่ที่พยายามสะสมทรัพย์ จี๋เหนียว มีไว้ทำบุญทำทาน ครั้น ตายไปแม้แต่เงินใส่ปากไว้ก็ยังไม่เข้าไปได้

12. ไม้ไผ่ 2 ซีก ผูกขนานไว้ข้างศพ หมายถึง ไม้ถือหลักปฏิบัติ 2 ประการ ได้แก่

(1) คันฉะฐุระ คือ ปุณฺณ ควรค้นหาความรู้ ประพฤติดีตามหลักศีลธรรม หมายถึงการศึกษา ทั้งทางโลกและทางธรรม

(2) วิปัสสนาธุระ คือ ความสงบที่ระงับโลก โกรธ หลง โดยหมั่นเจริญวิปัสณาจนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริง

13. เมื่อนาศพออกจากบ้านให้ออกทางฝาบ้าน หมายถึง หากนาศพออกทางประตูจะเป็นที่นาร้างเกียจว่าเป็นประตูลี้ ซึ่งเตือนใจคนยังอยู่ว่า ำให้รักกันยาวนาน เมื่อตายไปก็ยังรังเกียจ กล่าวไม่ยอม ำให้ออกประตูเดียวกัน

กรณีศพเก็บ ผู้ที่จะทำพิธีศพเช่นนี้มักมีฐานะร่ำรวยเนื่องจากจะเก็บไว้รอต่อโรงศพมอญที่เรียกว่า "อะลาบ็อก" ซึ่งต้องอาศัยเวลาเพราะการตกแต่งลายการฉลุลายจากกระดาษสีต่าง ๆ นามาทะกอบกับโรงไม้ที่มีฐานแคบประมาณ 6-8 นิ้ว แล้วค่อย ๆ ขยายกว้างขึ้นในส่วนปากโรง ด้านข้างทั้งสองข้างเจาะหน้าต่าง ดังนั้นเมื่อนาศพซึ่งขจัดดูแลือแต่กระดูกนำมาวางลงจึงสามารถเห็นได้จากด้านข้างซึ่งมีหน้าต่าง 6 ช่อง ในอดีตมีผู้ทำโรงมอญเป็นหลายท่าน แต่ในปัจจุบันในอ.พระประแดง มีผู้ทำโรงมอญเป็น 3 ท่าน คือ พระอาจารย์หลาย วัดคันลัด พระครูสมุห์ ไพโรจน์ วัดทรงธรรม และคุณสมพิศ มงคลพันธ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่มาน หมู่บ้านเต็งชะโหมกซ์

จากการสัมภาษณ์พระครูสมุห์ ไพโรจน์ และคุณสมพิศ มงคลพันธ์ ซึ่งเดิมเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดกลางสวน ได้ความสรุปเกี่ยวกับการทำโรงมอญดังนี้ โรงมอญโดยทั่วไปมี 3 แบบ คือ แบบโรงฉลุซึ่งจะคล้ายแบบโรงมอญน้ำจืด (มอญปากลัด) ต่างกันที่ฝาโรงฉลุจะทำเป็นजू นอกจากนี้ยังมีโรงมอญน้ำเค็ม (มอญทางสมุทรสาคร) ซึ่งจะต่างจากโรงมอญน้ำจืดที่ตัวลาย กล่าวคือ โรงมอญน้ำเค็มจะมีตัวลายละเอียดกว่าคือจะตอกเม็ดลาดละเอียดซึ่งลายต่าง ๆ นั้นอาจมีการดัดแปลง ตกแต่งสีให้สวยงามหรืออาจมีโรงชาวตากก็เคยมีคนทำการตกแต่งลายจึงอาจมีถึงกว่า 30-40 ลาย แต่ละลายจะมีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น ลายชายข้างตกแต่งฝาโรง ลายชายน้ากลาง ใช้ตกแต่งฝาโรงเช่นกัน ลายบัวปากโรง ใช้ตกแต่งตัวโรง คอโรงใช้ลายเม็ดขนุน เป็นต้น บริเวณหน้าต่างเรียกลายขุนแผนเปิดม่านเพื่อที่จะเทียบกับการได้นอนในปราสาทหรือวิมานที่ถือว่าผู้ตายจะได้ผู้นั้น คล้ายกับเพาบ้านที่อยู่และเครื่องใช้ต่าง ๆ ของจีนที่ถือว่าผู้ตายจะได้มีใช้ ซึ่งโรงมอญต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะนำมาใช้สำหรับศพที่ต้องการเผาเมรุลอย หรือหากเป็นพระผู้ใหญ่อะก็จะสร้างโรงทิมหรือ

ปราสาท 5 ยอดไว้จัดงานในวังทิม แต่ปัจจุบันการสร้างวังทิมไม่มีให้เห็นเพราะต้องใช้จ่าย
 แรงงานในการแต่งลายและติดตามส่วนประกอบต่าง ๆ ของวังทิมเป็นจำนวนหมื่น ๆ ชิ้น
 ค่าใช้จ่ายจึงแพงมาก แต่สำหรับโรงมอญที่เรียกว่า "อะลาบ็อก" นี้ยังมีท้าวอยู่เพราะ
 แสดงว่าเป็นคนมอญและร่ำรวย เพราะค่าใช้จ่ายหากจ้างเอกชนท้าวจะตกประมาณ 2-4
 หมื่นบาทต่อโรงขึ้นอยู่กับความยากง่ายของโรงว่าจะพิถีพิถันเพียงใด และโดยรวมนในอดีตจะ
 เน้นลายเป็นหลักมากกว่าการเน้นสี ตลอดจนความปราณีตของลายที่ค่อย ๆ ตกด้วยมือจน
 เกิดลวดลายบนกระดาษ แต่ปัจจุบันจะเน้นสีมากกว่าลาย ดังนั้นตัวโรงจะมีประมาณ 12
 ลายฟาโรห์มีประมาณ 10 ลาย สิ่งสำคัญสำหรับผู้จะท้าวโรงมอญคือต้องทำพิธีครอบครูก่อนจึง
 จะท้าวได้ดี เพราะหากไม่มีการครอบครูกู้ท้าวอาจสติไม่ได้

ในปัจจุบันการทำพิธีศพทั้งแบบสดและแบบศพเก็บที่ตองใช้เงินและอะลาบ็อก
 แบบเดิมนั้นลดน้อยลง เนื่องจากผู้เป็นเจ้าภาพไม่สะดวกในการปฏิบัติและต้องเสียค่าใช้จ่าย
 มากหากทำตามรูปแบบเดิม จึงเริ่มนิยมนำศพบรรจุโลงและจัดสวดตามวัดมากกว่า
 เพราะสะดวกและลดค่าใช้จ่ายตลอดจนความยุ่งยากในการจัดเตรียมเครื่องใช้ต่าง ๆ
 สามารถยืมวัดได้ไม่จำเป็นต้องซื้อหา เช่น การเช่าเมรุสอยแทนการสร้างใหม่ซึ่งต้องเสีย
 เงินมากกว่า และไม่จำเป็นต้องหยุดงานเพื่อจัดเตรียมงานเป็นเวลาหลาย ๆ วัน ในขณะที่
 ที่ผู้มาร่วมงานก็สามารถไปร่วมงานที่วัดที่มีบริเวณกว้างขวางกว่าการจัดตามบ้านที่บริเวณอาจ
 คับแคบไม่เหมาะในการตั้งศพและรับแขกจำนวนมาก ๆ รวมถึงการนิมนต์พระมาสวดก็จะ
 สะดวกกว่าการจัดเองที่บ้านเพราะไม่ต้องเดินทางจากวัดไปบ้านที่มีงานทั้งไปและกลับและไม่
 ต้องรบกวนบ้านข้างเคียงในเรื่องของกลิ่นเหม็นจากศพและเสียงดนตรีต่าง ๆ ที่ประกอบในงาน

ดังนั้นประเพณีงานศพแบบมอญ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญสื่อให้เห็นถึงความ
 เคารพรักต่อบุพการีและผู้มีพระคุณตามความเชื่อ เรื่องชีวิตหลังจากสวงลับไปแล้วจะได้อยู่ใน
 เรือนปราสาทที่สวยงามและ เกิดในภพที่ดีขึ้นไม่ตกต่ำกว่าเดิม

8. ประเพณีมอญร้องไห้ หรือฮะเรอะเยม

ประเพณีมอญร้องไห้เชื่อว่าน่าจะมีที่มาจากกาการที่ถูกหลานและญาติร้องไห้เสียใจเมื่อผู้มีพระคุณตายจากไปและกล่าวคร่ำครวญขณะที่ร้องแล้วค่อย ๆ มีดนตรีประกอบในภายหลังทำหีบรยาอากาศรยหวน ซึ่งในอดีตเมื่อบ้านใดมีคนตายถูกหลานจะเป็นผู้ร้องไห้โดยแบ่งเป็น 3 เวลา คือ ย่ำคำ เทียงคีน และย่ำรุ่ง ซึ่งอาจร้องแบบมีดนตรีประกอบหรือร้องแบบไม่มีดนตรีประกอบโดยร้องประมาณ 1-2 วันหรือมากกว่านั้น ซึ่งผู้ที่มีอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไปยังพอได้เห็นประเพณีมอญร้องไห้แบบนี้จึงถือว่าในช่วงแรกและช่วงที่สองยังปฏิบัติตามประเพณีมอญร้องไห้แบบเดิม เป้าหมายของการร้องไห้จึงเป็นการแสดงความอาลัยรักแก่ผู้ตาย โดยกล่าวถึงคุณงามความดี ตลอดจนคำสั่งสอนที่เคยมีให้บุตร และความเศร้าโศกเสียใจที่ถูกหลานมีต่อการจากไปของผู้ตายเป็นภาษามอญ (ฉวีวรรณ ควรแสง, พีระกานแก้ว, สง่า ใหม่วิจิตร และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ในช่วงที่สองตอนปลาย ประเพณีมอญร้องไห้เริ่มในช่วงปีพาทย์มอญมาบรรเลงโดยการว่าจ้างและให้ผู้อื่นร้องแทนถูกหลาน ดังนั้นตนเองและสีกานการร้องของแต่ละคนจึงแตกต่างกันไปบ้าง รวมถึงเนื้อหาที่ร้องนั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้ร้องรู้จักผู้ตายดีเพียงใดหรืออาจรับจ้างมาร้องโดยไม่รู้จักผู้ตายเลยก็ได้ กล่าวคือถ้าผู้ร้องรู้จักผู้ตายดีเนื้อหาที่จะกล่าวถึงคุณความดีของผู้ตายในระหว่างมีชีวิตอยู่ ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูถูกหลาน โดยยังคงร้องเป็นภาษามอญด้วยเสียงรยหวนมานว่าจะซาตใจก็มีทำให้ผู้มาร่วมงานรู้สึกถึงความเศร้าโศกและขณะเดียวกันได้รับรู้เกี่ยวกับผู้ตายแสดงถึงคนเรานั้นหากเป็นคนดีมีศีลธรรมแม้ตายก็ยังมีผู้นึกถึงในคุณความดีนั้น รวมถึงถูกหลานก็ได้ระลึกถึงบุญคุณของผู้ตาย ตลอดจนแนวทางคำสั่งสอนต่าง ๆ เพื่อที่จะได้จดจำไว้เป็นเยี่ยงอย่างสำหรับดำเนินชีวิตต่อไป แต่ในกรณีที่ไม่รู้จักผู้ตายเลยผู้ร้องอาจร้องถึงเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม ความดีชั่ว เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้หวนคิดถึงตนเองและนำไปปฏิบัติในยามมีชีวิตอยู่ การร้องไห้จึงแฝงไว้ซึ่งความเคารพในผู้ตายถือเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตายอย่างสูง ผู้ร้องจึงต้องมีความสามารถในการร้องอย่างมากคือต้องรู้เกี่ยวกับเนื้อหา การทอดเสียงและบางครั้งสามารถหลั่งน้ำตาขนาดที่ร้องได้ ซึ่งหากใครเป็นที่รู้จักในหมู่บ้านว่าร้องได้ก็มักถูกขอแรงไปช่วยร้องไห้ โดยอาจมีค่าจ้างหรือไม่มีแล้วแต่กรณี (พีระ กานแก้ว, สง่า ใหม่วิจิตร และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ในช่วงที่สามเมื่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชนมอญ เช่น การคมนาคม ที่สะดวก การดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมขยายตัวเป็นเมืองจากเดิมที่เคยเป็นชุมชนที่ใหม่แน่นอน การที่บุตรหลานได้รับการศึกษาภาครัฐส่งผลให้ลูกหลานเชื้อสายมอญรุ่นใหม่เริ่มพูดและฟังภาษามอญไม่ได้ ดังนั้นการที่จะร้องให้ตามประเพณีมอญร้องไห้แบบเดิมย่อมทำไม่ได้ ตลอดจนผู้ที่มาร้องแทนจำเป็นต้องปรับตัวโดยร้องภาษามอญภาษาไทยมากขึ้น เพื่อให้ผู้มาร่วมงานฟังรู้เรื่อง แต่สิ่งที่เริ่มทำให้ประเพณีดังกล่าวลดน้อยลงอย่างมากคือขาดการถ่ายทอดให้กับเยาวชนมอญในรุ่นหลัง ๆ และเมื่อผู้ร้องในรุ่นก่อน ๆ เริ่มชรามากขึ้นจนไม่สามารถร้องได้ครั้งละนาน ๆ เพราะต้องอาศัยหลังงานในการร้องมาก ทำให้ประเพณีมอญร้องไห้ในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยเทปบันทึกเสียงเปิดแทนการร้องสด ส่งผลให้ความหลากหลายในเนื้อหาและลีลาของผู้ร้องไม่สามารถรักษาไว้ได้ เพราะมักจะเปิดเทปเหมือน ๆ กันเกือบทุกงานทำให้ผู้ฟังรู้สึกเฉย ๆ กับการฟังเทป ซึ่งหากฟังสด ๆ เห็นลีลาท่าทางของผู้ร้องจะสามารถสร้างอารมณ์เศร้าโศกและยังสอดแทรกเนื้อหาได้หลากหลายกว่าการเปิดเทป (พิธี กาบแก้ว, สมพิศ มงคลพันธ์ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีมอญร้องไห้ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้สื่อความหมายรู้สึกที่มีต่อบิดามารดาหรือผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้วถึงความผูกพัน ความรักใคร่และคุณงามความดีที่เคยมีให้กันนยามมีชีวิตอยู่

9. พิธีรา 3 ถาด หรือ อะละทาน

สืบเนื่องจากประเพณีงานศพแบบมอญซึ่งเชื่อว่าผู้ตายนั้นดวงวิญญาณยังคงวนเวียนอยู่และอาจต้องการสิ่งเสียดกับลูกหลานหรือคนที่ตนเองรัก ตลอดจนสถานที่ที่จะเผาศพนั้นก็เชื่อว่ามีดวงวิญญาณตลอดจนเจ้าที่เจ้าทางอยู่มากจึงเกิดความคิดในเรื่องของรา 3 ถาดขึ้นมาเพื่อบอกกล่าวขอขมาเจ้าที่บริเวณนั้นก่อนนำศพขึ้นเผาตลอดจนแจ้งให้ผู้ตายทราบว่าการจะทำการเผาแล้ว มีสิ่งใดจะส่งก่อนหรือไม่เพื่อให้พิธีศพดำเนินไปได้สะดวกไม่มีสิ่งใดติดขัด การปฏิบัติพิธีรา 3 ถาดหรือ อะละทาน จึงมีให้เห็นโดยทั่วไปหากเป็นงานศพของชาวมอญซึ่งยังคงถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

สาเหตุที่เรียกว่าพิธีรา 3 ถาด เนื่องจากระหว่างราจะมีการบวงสรวง
ขอขมา 3 อย่างได้แก่

1. ถาดแรกสำหรับขอขมาพระภูมิเจ้าที่ เจ้ากรุงพาสี
2. ถาดที่สองสำหรับขอขมาพระอินทร์ พระพรหมและเหล่าเทวดา
3. ถาดที่สาม สำหรับขอขมาดวงวิญญาณที่อยู่บริเวณที่จะเผาศพนั้น

ซึ่งการราจะจัดแบ่งเป็น 4 แบบ คือ

1. ราใบไม้
2. ราเช่นเหล้า
3. ราดาบ
4. รากระบี่กระบอง

(มงคล สมประสงค์ และสมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ในระหว่างดำเนินพิธีราอยู่นี้ผู้ตายอาจมาเข้าร่างของคนราแล้วพูดคุยกับลูกหลาน
ญาติมิตรที่มาร่วมงาน เช่นน้ำเสียงจะเป็นเสียงของผู้ตายและลูกหลานก็จะถามถึงว่า
เป็นอย่างไร ต้องการอะไรอีกหรือไม่ งานศพจัดให้พอใจหรือไม่ เป็นต้น ผู้ตายจะบอกว่า
พอใจแล้วให้ฟังต่าง ๆ สิ่งเสียลูกหลานให้ทำดีหรือร้องขอในสิ่งที่ต้องการซึ่งลูกหลานจะปฏิบัติ
ตามว่าจะจัดการตามที่ผู้ตายร้องขอ ในบางรายผู้ตายจะแสดงความดีใจวิ่งเข้าไปกอดคนที่
ตนรัก หรือเพื่อนฝูงที่ไม่ได้พบกันนาน ๆ แต่มาช่วยงานศพตน หรืออาจว่ากล่าวลูกหลาน
บางคนที่ไม่มาร่วมงาน สิ่งเหล่านี้สร้างความประหลาดใจกับเจ้าภาพและแขกในงานอยู่
เสมอเพราะผู้ราก็ไม่รู้จักกัน แต่สามารถรู้เรื่องราวใครเป็นใคร เมื่อวิญญาณเข้าสามารถ
เรียกชื่อคนใดก็ได้ถูกต้อง จึงทำให้ชาวมอญจำนวนมากยังเชื่อถือพิธีกรรมนี้อยู่ (มงคล สมประสงค์
และอุไรวรรณ พิริณเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นพิธีรา 3 ถาด จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้สื่อถึงสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ
ที่เชื่อว่าอยู่ในบริเวณงานให้รับทราบและให้พิธีศพดำเนินไปด้วยดี ตลอดจนการให้รอกาสผู้ตาย
ได้ติดต่อกับลูกหลานก่อนเผาศพ

10. พิธีชักวิญญาณ หรือต๋องวิญญาณ

พิธีชักวิญญาณนี้จะพบได้ในชาวมอญและชาวเขมรที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยมีความเชื่อว่าผู้ที่ตายโหงหรือตายแบบทุกข์ทรมาน เช่น จมน้ำตาย ถูกรถชนตาย ฟ้าผ่าตาย ถูกยิงตาย ฯ เป็นผู้ที่ตายโดยไม่รู้ตัวและดวงวิญญาณจะดุร้ายด้วยความอาฆาตและส่อลอยวนเวียนบริเวณที่เสียชีวิต จึงอาจจะทำร้ายหรือสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นที่ผ่านบริเวณนั้นได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเชื่อว่าการชักวิญญาณเมื่อตายครบ 7 วันจะช่วยทำให้ดวงวิญญาณผู้ตายไม่ไปทำร้ายผู้อื่นต่อไป ทั้งนี้เป็นความเชื่อที่คนโบราณท่านสังเกตว่าหากไม่ทำพิธีดังกล่าวบริเวณนั้นมักจะมีผู้เสียชีวิตอยู่เรื่อย ๆ เช่นปีละคนหรือมากกว่าแต่เมื่อทำพิธีชักวิญญาณแล้วจะไม่เกิดเหตุการณ์ซ้ำ ๆ กันอีก (มงคล สมประสงค์, ลาตวน จุลมาศ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์คุณมงคล สมประสงค์ อายุ 40 ปี ผู้ใหญ่ม้านหมู่ 7 ต.บางพั้ง อ.พระประแดง ซึ่งมีความชำนาญทางงานช่างต่าง ๆ เช่น ช่างไม้แกะสลักลายไทย ตลอดจนการละเล่นทะเลียมมอญ และอาชีพซึ่งทำด้วยใจรักคือสับเพชร จึงมีโอกาสดำเนินการเกี่ยวกับการทำพิธีชักวิญญาณซึ่งเป็นที่รู้จักดีของชาวบ้าน ได้กล่าวถึงการเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีและขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

การเตรียมอุปกรณ์ ประกอบด้วย หม้อดินเผา 1 ใบสำหรับใส่ดวงวิญญาณ ผ้าขาว 1 ฟืนสำหรับปิดปากหม้อเมื่อเสร็จพิธี สายสิญจน์ขาว 1 กลุ่ม หมากพลู 7 คำนามาจิบให้เป็นหมากจิบ เทียนขี้ผึ้งเป็นตุ๊กตาแทนผู้เสียชีวิตแล้วเขียนชื่อและนามสกุลผู้ตายไว้ที่รูปปั้น นาสายสิญจน์ผูกตุ๊กตาเทียนขี้ผึ้งไว้ที่ด้านหลัง 2 สอกผูกหมากซึ่งผ่าเป็นซีก 1 ซีกสลับกับหมากจิบ 1 คา ทำเช่นนี้จนครบ 7 คาเมื่อรวมกับตุ๊กตาปั้นจะได้ 8 บล่องพอดี

ขั้นตอนในการทำพิธีชักวิญญาณ นิมนต์พระซึ่งสวดบทานพิธีนี้ได้ 1 รูปหรือ 4 รูปก็ได้ไปยังบริเวณที่ผู้ตายสิ้นใจ เช่น บริเวณท่าน้ำที่พบศพ แล้วนำสายสิญจน์ที่ผูกตุ๊กตาและหมากพลูเรียบร้อยแล้วหย่อนลงไปทั้งตุ๊กตาและหมากพลู 7 คา นั้น พระสงฆ์จะเริ่มสวดเมื่อ

จบ 1 จบ สัปเพร่จะสาวสายสิญจน์ขึ้นมา 1 ปล้องใส่ลงไปในหม้อดิน พระก็จะเริ่มสวด
 อีก 1 จบ สัปเพร่จะสาวหมากพลูใส่หม้ออีก 1 ปล้อง ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบ 8
 จบ ก็จะสาวตุ๊กตาเทียนปั้นลงในหม้อดินพอดี แล้วนำผ้าขาวปิดที่ปากหม้อดินใส่สายสิญจน์
 ผูกปิดปากหม้อดิน พระหรือสัปเพร่จะนำหม้อดินนี้กลับไปฝังที่วัดเป็นเส้นสุคพิธิ

นอกจากนี้ในกรณีที่เกิดวิญญานนั้นร้ายแรงมากก็เชื่อกันว่าควรรำพระผู้มีพรญา
 มากจำนวน 4 รูปทำพิธิจะได้ผล เพราะเคยมีเรื่องเกิดขึ้นคือพระรูปหนึ่งฟังบวชได้ไม่นาน
 นักแต่สามารถสวดได้ในวันเกิดเหตุบังเอิญพระรูปอื่นติดงานทำให้เหลือเพียงรูปเดียวต้อง
 ไปทำพิธิชักวิญญานซึ่งถูกรถชนตาย เมื่อไปถึงที่เกิดเหตุยังไม่ทันได้ทำพิธิปรากฏว่าพระรูปนั้น
 ก็ถูกรถชนมรณภาพตรงจุดเดียวกับผู้ตายที่จะไปทำพิธิชักวิญญานให้ (มงคล สมประสงค์ และ
 อุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นพิธิชักวิญญานจึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้ เป็นสื่อติดต่อกับวิญญานของผู้ที่ตายโรง
 ให้อาอยู่ในที่ที่ควรอยู่จะได้ไม่ทำอันตรายแก่ผู้ผ่านไปมา เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องผี
 ส่วนที่ 5 สื่อพื้นบ้านอื่น ๆ ในวัฒนธรรมมอญใน อ.พระประแดง

สื่อพื้นบ้านที่จะกล่าวถึงในส่วนนี้ เป็นสื่อพื้นบ้านที่มีลักษณะ เฉพาะของชาวมอญ
 เต้นซัดและชาวมอญอาจจัดขึ้นเมื่อใดก็ได้ตามแต่ความเหมาะสมของครอบครัวโดยไม่จำเป็นต้อง
 ต้องอิงกับช่วงเวลา ผู้วิจัยจึงนำมาแยกออกมาอีกส่วนหนึ่ง เพื่อกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละ
 สื่อดังนี้

1. ประเพณีการบวชแบบมอญหรือปะชะมอย

ประเพณีการบวชแบบมอญนั้นมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกับการบวชของไทยอย่าง
 เต้นซัดในด้านของพิธีกรรมและรูปแบบต่าง ๆ แต่อยู่บนหลักความเชื่อพื้นฐานเดียวกัน คือ
 การบวชเป็นหน้าที่ของลูกชายที่จะได้ทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูและให้กำเนิด
 เดียวกันผู้บวชจะได้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางงาน

การดำเนินชีวิตเมื่อสึกออกไป และยังถือว่าเป็นการบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนสืบต่อไป (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ที่มาของความเชื่อที่ว่าการบวชทำให้พ่อแม่ได้บุญนั้นคือสามารถช่วยพ่อแม่มาให้ตกรากได้ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มาจากตำนานที่ว่า มีหญิงผู้หนึ่งชื่อสลอย (ชื่อมอญ) มีสามีเป็นนายพราน มีลูกชายอาศัยวัดอยู่ วันหนึ่งลูกชายต้องการบวชแต่จึงมาขออนุญาตแม่ แต่แม่ไม่อนุญาต เด็กไปวัดบอกหลวงพ่อบอกแม่แล้วแต่ไม่ได้บอกว่าแม่ไม่อนุญาต หลวงพ่อจึงบวชให้ ต่อมานางสลอยนอนหลับได้ตื่นมาแล้วฝันถึงยมทูตมาจับตัวไปนรกนางสะดุ้งตื่น เมื่อหลับต่อก็ฝันว่ายมทูตมา 2 คนมาแบกนางไปฟุ้งใส่กะทะทองแดงแต่ฟุ้งไม่ได้ ยมบาลจึงถามว่านางทำบุญอย่างไรนางตอบว่าไม่เคยทำ ยมบาลให้ฟุ้งนางลงกะทะทองแดงอีกแต่ก็ไม่สำเร็จซ้ำยังมีดอกบัวบานในกะทะมารองรับไว้ ยมบาลจึงให้นางคิดดี ๆ ว่าเคยทำบุญอะไรไว้ นางคิดแล้วจึงตอบว่าลูกชายของตนบวชเณร ยมบาลจึงว่านี่คงเป็นผลบุญที่ตกถึงนางนั่นเอง ทำให้นางกลับตัวสร้างความคิดดี (อมวาลี ยี่มอานวย, 2536 : 225-228)

ในส่วนของพิธีกรรมและรูปแบบของประเพณีการบวชแบบมอญที่แตกต่างจากการบวชของไทยนั้น ได้แก่ ชุตนาศ การโกนผม การรับชานนาศและบทสวด ตลอดจนชบวณแห่งที่จะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

ชุตนาศ นาศที่บวชแบบมอญจะมีชุดที่แตกต่างกับชุตนาศที่คนทั่วไปพบเห็น กล่าวคือใน อ.พระประแดง นิยมแต่งชุตนาศคล้ายนางในละครรำ มีสไบและผ้าถุงสีสดตลอดจนประดับดอกไม้สด พวงมาลัย และเครื่องประดับตามร่างกายพร้อมทั้งแต่งหน้าดูคล้ายผู้หญิง (บุญสงค์ เงินทอง, สมพิศ มงคลพันธ์, อานวย จันทน์คราญ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์) ซึ่งคล้ายการแต่งกายของนาศทางบ้านม่วง จ.ราชบุรี ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายมอญเช่นกัน (อมวาลี ยี่มอานวย, 2536 : 227)

การโกนผม โดยปกติการบวชของคนไทยนาศจะโกนผมเสร็จเรียบร้อยจากที่บ้านก่อนจะแห่ไปถึงวัดหรืออาจโกนก่อน 1 วันก่อนบวช แต่นาศมอญจะโกนผมและคิ้วหลังจากที่

เวียนรอบโบสถ์แล้ว 3 รอบ (บุญองค์ เงินทอง, สมพิศ มงคลพันธ์, อาทวย จันทไคราญ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

การรับขานนาคและบทสวด นาคมอญในสมัยแรก ๆ จะขานนาคเป็นสำเนียงมอญทั้งหมดต่อมาจึงเริ่มปนภาษาไทยตามลำดับ

ขบวนแห่ ขบวนแห่ของนาคมอญนั้นขึ้นอยู่กับว่ามีพาหนะอะไร เช่น นาคมอญทางบ้านม่วง จ.ราชบุรี ให้นำนาคจี่มา เมื่อถึงธรณีสงฆ์จึงลงเดินเข้าเขตวัด (ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม, 2536:228) ซึ่งเชื่อว่าในอดีตนาคมอญทางพระประแดงก็คงมีทำแต่ต้องมีฐานะพอสมควร (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์) แต่ในปัจจุบันนาคมอญทางพระประแดงจะแห่โดยช้างแคร้หรือนาคหนึ่ง โดยแคร้นี้อาจตกแต่งให้สวยงามเช่นทำเป็นรูปหงส์ก็มี (ผู้วิจัย) แล้วเพื่อน ๆ นาคจะเป็นคนหามส่วนนาคจะถือดอกไม้รูปเทียนพนมมีอยู่บนแคร้ไม้ไผ่ แล้วแห่ไปขอขมาญาติผู้ใหญ่ในบ้านและต่างหมู่บ้าน ซึ่งจะต่างกับของไทยที่นาคจะนิยมเดินไปขอขมาทั้งพ่อแม่และวันแห่ไปบวชนิยมขี้คอ เพื่อนฝูงที่สนิทกันหรือลงเดินด้วยตนเอง

สาเหตุที่ชาวมอญปฏิบัติตามรูปแบบที่กล่าวข้างต้นนั้นมีผลมาจากเลียนแบบพระพุทธเจ้าเมื่อเสด็จออกบวช ทรงจี่มาก็ถูกระโดยมีนายฉันทะตามไปด้วย เมื่อถึงแม่น้ำอโนมาน้ำจึงให้นายฉันทะนำจี่กลับไปพร้อมกับเครื่องประดับแล้วจึงปรองพระเศวตที่แม่น้ำนั้น ดังนั้นชาวมอญจึงถือแบบอย่างจำลองให้นำนาคแต่งกายสวยงามก่อนบวชโดยไปรักนพที่วัด (ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม, 2536 : 228) ในขณะที่บางท่านให้คำอธิบายว่า ผู้ที่จะบวชนั้นอาจบวชโดยไม่สึกอีกเลยก็ได้ จึงถือว่าเป็นการแต่งกายให้สวยงามเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนที่จะสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อครองตนเป็นพระสงฆ์ดำเนินตามรอยพระพุทธองค์ (สมพิศ มงคลพันธ์, อาทวย จันทไคราญ และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ส่วนพิธีการอื่น ๆ ไม่แตกต่างกันมากนักเพียงแต่ลดขั้นตอนลงจากอดีตคือจำนวนวันจากเดิม 3 วันเหลือ 2 วัน กล่าวคือ ในอดีตผู้คนมีเวลาค่อนข้างมากเพราะส่วนใหญ่ทำเกษตรจึงสามารถหยุดเว้นการเข้าสวนเข้านามาร่วมงาน แต่ปัจจุบันทั้งเจ้าภาพและผู้มาร่วมงานอยู่แบบสังคมอุตสาหกรรมทำให้ไม่สามารถหยุดงานมาร่วมงานได้หลาย ๆ วัน เราจึงเห็นว่าการจัดงานต่าง ๆ เช่นงานบวช งานแต่งงานปัจจุบันนิยมจัดทำได้ตรงกับวันเสาร์และอาทิตย์เพื่อสะดวกทั้งเจ้าภาพและแขกที่จะมางานไม่ต้องหยุดงานมาร่วมประเพณี

สำหรับการจัดงานบวชในอดีตที่ใช้เวลา 3 วันนั้น จะเริ่มจากวันสุกดิบซึ่งจะแห่นาคไปขอขมาญาติผู้ใหญ่และคนรู้จัก ตกเย็นจึงทำขวัญนาคหรือสวดสอนนาคและรุ่งขึ้นนาคไปบวชซึ่งชาวมอญพระประแดงนิยมบวชในตอนบ่าย วันที่ 3 จึงนำนาคไปฉลองพระใหม่และอาจจัดทำบุญบ้านไปด้วยในคราวเดียวกัน (สมพิศ มงคลพันธ์ และอานวย จันทน์คราญ : สัมภาษณ์)

ส่วนการจัดงานบวชแบบมอญใน อ.พระประแดง ในปัจจุบันนิยมใช้เวลา 2 วันคือวันสุกดิบนำนาคแห่ขึ้นแคร่ไปขอขมา เย็นทำขวัญนาคหรือสวดสอนนาค เข้ารุ่งขึ้นนาคไปบวช แล้วนำพระใหม่มาฉลองที่บ้านพร้อมกับทำบุญบ้านและเลี้ยงเพล เป็นการตัดขั้นตอนให้เร็วขึ้น (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันการบวชพระใน อ.พระประแดง มีให้เห็นทั้งการบวชแบบมอญและการบวชแบบไทย เนื่องจากมีผู้คนเข้ามาอยู่หลายกลุ่มประกอบด้วยชาวมอญบางส่วนได้แต่งงานกับคนไทยและคนจีน ลูกหลานในรุ่นหลังจึงอาจจัดบวชแบบมอญหรือแบบไทยก็ได้แล้วแต่จะตกลงกันเพราะไม่มีการบังคับเป็นกฎเกณฑ์แต่ที่ดูจะเหมือนกันทั้งการบวชแบบไทยและแบบมอญ คือเริ่มนิยมบวชที่วัดมากกว่าจัดพิธีที่บ้าน เช่นทำขวัญนาคและเลี้ยงพระเลี้ยงแขกในวัด เนื่องจากสะดวกกว่าเพราะวัดมีสถานที่กว้างขวางและอุปกรณ์เครื่องใช้ครบถ้วนไม่ต้องขนย้ายหรือซื้อใหม่เพียงจ่ายเงินบริจาคตามแต่ศรัทธาเมื่องานเสร็จ จึงประหยัดกว่าการจัดเองที่บ้านซึ่งสถานที่อาจคับแคบ ชาวของเครื่องใช้อาจต้องจัดหามาหรือหยิบยืม

จากวัดหรือซื้อหาหมทาให้เจ้าภาพต้องใช้จ่ายและเพิ่มภาระให้กับตัวเองมากขึ้น (สมพิศ มงคลพันธ์ และอานวย จันทน์คราญ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการบวชแบบมอญ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญใช้ถ่ายทอดค่านิยมของตนถึงพุทธประวัติเมื่อครั้งทรงผนวชตลอดจนสื่อความหมายถึงความกตัญญูที่มีต่อบิดามารดาที่จะได้ผลบุญดังกล่าวด้วย

2. ประเพณีการโกนจุกแบบมอญ หรือ กะชกจุก

ในช่วงแรกประเพณีการโกนจุกแบบมอญใน อ.พระประแดง ถือว่ามีความสำคัญมากสำหรับเด็กที่กำลังย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ จึงเป็นสัญญาณที่บ่งบอกตัวเด็กและคนรอบข้างให้รับทราบถึงสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงรวมถึงสภาพร่างกายที่ต่างจากวัยเด็กว่าเด็กที่จะโกนจุกนั้นต่อไปจะต้องมีความรับผิดชอบและประพฤติตนเองให้เหมาะสมกับวัยและสถานภาพใหม่ และถือเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความห่วงใยของพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กเพราะเชื่อว่าพิธีนี้เป็นสิริมงคลสำหรับเด็กที่จะรับสิ่งดีงามและเริ่มต้นชีวิตผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์

สาเหตุที่เกิดประเพณีการไว้จุกของชาวมอญนี้ มีสาเหตุหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ กรณีที่เด็กนั้นเกเร ด้ื้อชนมากกว่าเด็กทั่วไป หรือเมื่อเด็กคนนั้นเลี้ยงยากเช่นมักเจ็บป่วยบ่อย ๆ ซึ่งคนโบราณเชื่อว่ามีส่วนมาจากผีกระช่า ตลอดจนเด็กคนใดที่มีสติไม่ดี (ในสายตาผู้ใหญ่) ก็อาจจำเป็นต้องเลี้ยงจุกด้วย ดังนั้นการเลี้ยงจุกจึงทำเพื่อหวังแก้ไขสาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมา ด้วยเชื่อว่าการที่เลี้ยงจุกแล้วเด็กจะดูคล้ายตุ๊กตาเสียกระบาลที่ปั้นอยู่ตามพระภูมิเจ้าที่หรือตามบ้านเจ้าพ่อต่าง ๆ เมื่อวิญญาณหรือผีร้ายมาเห็นเข้าจะได้เข้าใจผิดคิดว่าเป็นลูกหลานเจ้าพ่อเจ้าแม่หรือพระภูมิเจ้าที่ จะได้ไม่ทำอันตรายเด็กนั้น ด้วยคิดว่าเป็นพวกวิญญาณเหมือนกัน พูดงาย ๆ คือหลอกผีให้เข้าใจผิด (สง่า งามวิจิตร : สัมภาษณ์)

นอกเหนือจากผมจุกแล้วในสมัยโบราณยังอาจมีการไว้จุกเดี่ยว 2 จุก 3 จุกหรือแบบอื่น ๆ อีกเช่น แกละ ไร่ะ เปีย เป็นต้น ซึ่งทรงผมแต่ละแบบนี้อาจมีการตัดแปลงต่อ ๆ กัน

มาจนมีลักษณะต่างกันแต่ในความหมายของการทำก็เพื่อเป้าหมายเดียวกันและเมื่อมีทรงผมต่าง ๆ เหล่านี้ คนโบราณจึงมีวิธีเลือกว่าจะให้เด็กไว้ทรงใดโดยการปั้นตุ๊กตาแบบต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วให้เด็กเลือก เมื่อเด็กเลือกแบบใด พ่อแม่ก็จะให้เด็กตัดผมตามทรงนั้น (มงคล สมประสงค์ : สัมภาษณ์)

เมื่อเด็กถึงวัยสมควรทรงผมซึ่งส่วนใหญ่จะให้เด็กหญิงทรงผมเมื่ออายุประมาณ 11 ปีและเด็กชายทรงผมเมื่ออายุประมาณ 13 ปี พ่อแม่เด็กจะติดต่อบุคคลและนิมนต์พระโดยดูฤกษ์ยามให้เป็นสิริมงคลแก่เด็ก ตลอดจนจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ทรงผมและเครื่องแต่งกายของเด็กซึ่งแต่เดิมชาวมอญใน อ.พระประแดง จะแต่งกายให้เด็กอย่างสวยงามด้วยการนุ่งโจงกระเบน และเสื้อผ้าสีสดใสตลอดจนเครื่องประดับแก้วแหวนเงินทองดูแลจนกระทั่งการอาบน้ำชำระเนื้อตัวให้สะอาด (สมพิศ มงคลพันธ์ : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ สมพิศ มงคลพันธ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้อนุรักษ์วงปีพาทย์มอญและการทำโรงศพมอญหรืออะลาบ็อกได้อธิบายถึงอุปกรณ์และขั้นตอนในการประกอบพิธีตามประเพณีการทรงผมแบบมอญไว้ดังนี้ เจ้าภาพคือพ่อแม่เด็กต้องเตรียมภาตไว้ 3 ใบ มีลักษณะคล้ายโศก ผ้า 3 สี คือสีแดง สีขาว สีเขียว สำหรับบูชาตั้งกล่าว เครื่องเช่นไหว้ประกอบด้วยอาหารคาว อาหารหวาน เช่นขนมเทียนไส้เค็ม ไข่หวาน ทองหยิบ ทองหยอด ขนมกง ขนมนางเล็ด ๆ นำมาจัดพร้อมด้วยเครื่องบูชาคือ ผลไม้ หนุ่ยแพรก วนเงิน วนทอง วนนาค ด้วยถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งมงคล พร้อมจัดสายสร้อยทอง แหวนเพชร นำมาคล้องทำห้อยคั่นเบ็ดตกปลา และแบ่งกระแจะสำหรับเจิม เมื่อเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เสร็จแล้วนำมาจัดใส่โศก ดังนี้

1. โศกใบที่ 1 บูด้วยผ้าแดง เป็นภาตที่ใช้บูชาพระอินทร์ พระพรหม เรียกว่า ภาตเทวดา ด้วย เชื่อว่ามนุษย์นั้นเกิดมาในชาตินี้ได้ต้องอาศัยบุญเก่าจากชาติก่อน จึงต้องบูชา เช่นไหว้เทวดาฟ้าดินที่มีพระคุณ
2. โศกใบที่ 2 บูด้วยผ้าขาว เป็นภาตที่ใช้บูชาพระฤาษี เรียกว่า ภาตฤาษี ด้วยเชื่อว่ามนุษย์นั้น เกิดมาจาดังต้องมีครูบาอาจารย์เป็นผู้สั่งสอน มีมารดาเลี้ยงดูจึงต้องบูชา เช่นไหว้ครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณ

3. รัตกบที่ 3 บุด้วยผ้าเขียว หรือน้ำเงินก็ได้ เป็นถาดที่ใ้บูชาพระภูมิเจ้าที่ เจ้ากรุงพาลี เรียกว่า ถาดพระภูมิเจ้าที่ ด้วยเชื่อว่ามนุษย์นั้นเกิดมาจะต้องมีเจ้าที่เจ้าทางคอยปกป้องรักษาจึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างเป็นสุข จึงต้องบูชาเช่นไหว้เจ้าที่เจ้าทางที่มีพระคุณ

ขั้นตอนของพิธีการรกนจกแบบมอญ

1. หมอขวัญเริ่มพิธีด้วยการนารตกที่ 1 มาบูชาพระอินทร พระพรหม เช่น ไหว้ด้วยการท่องปณคาถา เมื่อกล่าวจบจะให้คนร้องไห้ แล้วนำขันน้ำมนต์ที่ใส่สร้อยทอง และแหวนเพชรที่ทาคลายกันเบ็ดมาจุ่มแบ่งกระแจะ นำมาแปะไว้ที่จุกเด็ก
2. นารตกที่ 2 มาบูชาพระฤาษี อันเชิญให้มารับของบูชาด้วยการท่องปณคาถา เมื่อท่องคาถาเสร็จ ให้ร้องรับไห้ นาคันเบ็ดที่ทำจากสร้อยทองและแหวนเพชรจุ่มแบ่งกระแจะมาแปะที่จุกของเด็ก
3. นารตกที่ 3 มาบูชาพระภูมิเจ้าที่ อันเชิญให้มารับของบูชาด้วยการท่องปณคาถา เมื่อเสร็จให้ ร้องรับไห้ แล้วนำคันเบ็ดสร้อยทองและแหวนเพชรจุ่มแบ่งกระแจะนำมาแปะที่จุกเด็ก
4. เมื่อทำพิธีบูชาเสร็จทั้งสามถาดแล้วจึงแบ่งจุกของเด็กเป็น 3 ส่วน นำหญ้าแพรกที่เตรียมไว้มา ขึ้นน้ำมนต์ ทำเป็นวงกลมแล้วขุดให้แน่นคล้ายแหวนเตรียมไว้สวมจุกย่อยจุกแรกที่แบ่งไว้ แล้วให้เด็กกล่าวตามว่า "เกศาหมวดที่ 1 นี้ ขอถวายพระพุทธร" เมื่อเด็กกล่าวจบ หมอขวัญนำหญ้าแพรกสวมลงไปคล้ายแหวน
5. นำหญ้าแพรกอีกขดหนึ่งมาเตรียมแล้วให้เด็กกล่าวตามว่า "เกศาหมวดที่ 2 นี้ขอถวายพระ ธรรม" เมื่อเด็กกล่าวจบ หมอขวัญนำหญ้าแพรกสวมลงไปที่ผมหมวดที่ 2
6. นำหญ้าแพรกขดที่สามมาเตรียมให้เด็กกล่าวตามว่า "เกศาหมวดที่ 3 นี้ขอถวายพระสงฆ์" เมื่อ เด็กกล่าวจบ หมอขวัญสวมหญ้าแพรกที่ผมหมวดที่ 3 ในตอนนี้พระจะเริ่มสวดชยันโต หมอขวัญจะตัดผมจุกออกที่ละหมวด เมื่อตัดเสร็จจะนำสำผานซึ่งมีใบบัวรองน้ำไปลอยในแม่น้ำเพื่อฝากแม่คงคาให้รักษาเด็กให้อยู่สบายไม่เจ็บไม่ไข้ เมื่อพระสวดเสร็จจึงเลี้ยงอาหารพระสงฆ์และผู้มาร่วมงาน

ในระหว่างที่ทาพิธี่นี้หมอขวัญจะกล่าวพรต่าง ๆ ที่เป็นสิริมงคลให้เด็กได้รับไว้ ซึ่งพูดเป็นภาษามอญ พระที่มาสวดสาเนียงมอญ อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ช่วงที่สอง อ. พระประแดง ก็เริ่มรับความก้าวหน้าต่าง ๆ มากขึ้นรวมถึงการศึกษาตามโรงเรียนของรัฐ ที่เข้ามามีส่วนร่วมทำให้การไว้ผมจุกเริ่มลดน้อยลง อีกทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการประกอบพิธี ที่ค่อนข้างแพงทำให้ชาวบ้านเริ่มหันไปใช้วิธีให้พระตัดผมจุกให้เด็กแทนรูปแบบประเพณีเดิม จะยังพอมีทาอยู่บ้างตามรูปแบบเดิมเฉพาะผู้มีฐานะร่ำรวยเท่านั้น จนกระทั่งช่วงที่สามเมื่อ เด็กทุกคนต้องเข้าศึกษาภาคบังคับ การไว้ผมจุกจึงแทบไม่ปรากฏให้เห็นอีกเลย เพราะ นิยมไว้ผมทรงนักเรียนมากกว่า ส่วนเด็กที่ยังพอมีไว้จุกซึ่งจำนวนน้อยมากนั้นก็นิยมให้พระผู้ ใหญ่ตัดให้ รวมถึงการศึกษาเล่าเรียนทำให้ผู้คนรุ่นพ่อแม่ทราบว่ารอคเกิดจากอะไรจึง เปลี่ยนความเชื่อในเรื่องผีและวิญญาณลงบ้าง ไม่ทีกักโทษผีทุกเรื่องไปหากเกิดโรคภัย แก่บุตรหลานเหมือนในอดีต (สง่า วัฒนวิจิตร และสมพิศ มงคงพันธ์ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการรอกจุกแบบมอญ จึงเป็นประเพณีที่ชาวมอญแสดงถึงความห่วงใย รักใคร่ที่มีต่อลูกหลานด้วย การหาวิธีป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายจากสิ่งที่ไม่เห็นและสื่อความ หมายถึงให้เด็กได้ทราบถึงสถานภาพของตนว่าหลังเป็นผู้ใหญ่แล้ว

3. ประเพณีการแต่งงานแบบมอญ หรือจเรียง

แต่เดิมนั้นประเพณีการแต่งงานแบบมอญนั้นจะ เริ่มมีประมาณเดือน 6 เพราะเป็น ช่วงที่ได้ดูตัวกันในช่วงสงกรานต์ โดยที่ถือว่าผู้หญิงจะต้องแต่งออก กล่าวคือ ทาพิธี่ลา ผีบรรพบุรุษญาติตายาย เพื่อไปนับถือผีใหม่คือผีที่ฝ่ายชายนับถืออยู่และนิยมแต่งกับคนมอญด้วย กันเองมากกว่า แต่เมื่อเริ่มมีชาวไทย ชาวจีนเข้ามาอยู่จึงเริ่มมีการแต่งงานข้ามกันไ ม่มากขึ้น (ฉวีวรรณ ควรแสง : สัมภาษณ์)

ขั้นตอนนั้นจะคล้ายกับการแต่งงานของไทย คือมีการทาบทาม ส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอ และตกลงคำสินสอด กรณีที่หญิงและชายมีญาติตายายที่มีชีวิตอยู่ก็ไม่จำเป็นต้องทาพิธี่ เช่นผี แต่ถ้าญาติผู้ใหญ่ฝ่ายใด เสียไปแล้วจะต้องทาเพื่อให้อวิญญาณรับรู้และให้ศิลาให้พรแก่คู่บ่าวสาว เสร็จแล้วอาจมีการเลี้ยงกันเองภายในครอบครัวทั้งสองหรือรวมแขกที่มาร่วมงานด้วย และ

ที่สำคัญการแต่งงานแบบมอญแท้ ๆ จะไม่มีการเลี้ยงพระสงฆ์เด็ดขาด ด้วยถือว่าเป็น
 เรื่องทางโลก สงฆ์ไม่ควรเข้ามาเกี่ยววณเรื่องนี้ จึงเป็นจุดที่แตกต่างจากประเพณีการ
 แต่งงานของไทยที่ต้องมีการเลี้ยงพระหรือให้คู่บ่าวสาวได้ตักบาตรร่วมกัน (มงคล สมประสงศ์
 และอุไรวรรณ หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ปัจจุบันนี้ชาวมอญเริ่มรับรูปแบบการแต่งงานแบบไทยเข้ามามากขึ้น ทั้งการ
 แต่งกาย การจัดเลี้ยงและการเชิญด้วยการ์ตเชิญ ในขณะที่บางคนก็จัดแต่งแบบไทยเนื่อง
 จากคู่สมรสเป็นคนไทย และอาจมีเลี้ยงโต๊ะจีนด้วยหากคู่สมรสเป็นคนจีน รูปแบบประเพณี
 การแต่งงานแบบมอญ เช่นในอดีตจึงหายไปมาก ในขณะที่บางคนจัดแบบผสมผสานหลาย
 แบบก็มีแล้วแต่ว่าคู่สมรสและญาติผู้ใหญ่จะตกลงกัน (มงคล สมประสงศ์ และอุไรวรรณ
 หิรัญเพิ่ม : สัมภาษณ์)

ดังนั้นประเพณีการแต่งงานแบบมอญ จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ชาวมอญสื่อให้เห็นถึงการรำห้
 ความสำคัญกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วว่ายังคงอยู่แลปกปักรักษาลูกหลานอยู่

นอกเหนือจากสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ชาวมอญยังมีสื่อ
 พื้นบ้านอื่น ๆ อีกหลายรูปแบบที่น่าสนใจศึกษา เช่น รามอญ การแสดงวงปี่พาทย์มอญ ประ
 เเพณีขนมจีน ปล่อยเบรต ตักบาตรดอกไม้ ประเพณีลอยเคราะห์ ซึ่ง 2 สื่อหลังนั้นเป็นประ
 เเพณีทาง อ.สังขระ จ.กาญจนบุรี แต่เนื่องจากการศึกษานี้ไม่สามารถหารายละเอียดที่
 แนชัดได้ จึงไม่ได้นำมากล่าวถึงในรายละเอียด